

PL ISSN 0033-202X

POLSKA AKADEMIA NAUK — BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeegląd biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK 69

zeszyt

4

2001

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
MARIA LENARTOWICZ — zastępca redaktora naczelnego
KRYSTYNA BELKOWSKA — sekretarz redakcji
Członkowie: HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA, HANNA ZASADOWA

RADA REDAKCYJNA

BARBARA BIEŃKOWSKA — przewodnicząca
KRYSTYNA BELKOWSKA, STANISŁAW CZAJKA, MARTA GRABOWSKA,
JANINA JAGIELSKA, MARIA JANOWSKA, MIROŚLAWA KOCIEĆKA,
HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA, MARIA LENARTOWICZ, HANNA ŁASKARZEWSKA,
ALINA NOWIŃSKA, BARBARA SORDYŁOWA, EWA STACHOWSKA-MUSIAŁ,
KORDULA SZCZECHURA, HANNA ZASADOWA, ELŻBIETA ZYBERT,
ZBIGNIEW ŻMIGRODZKI

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor ALINA NOWIŃSKA

Adres redakcji:

Biblioteka PAN w Warszawie, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p., tel. 656-66-00, 620-33-02, fax: 656-66-39
e-mail: biblwaw@pan.pl

Czasopismo dofinansowane ze środków Komitetu Badań Naukowych

Zawartość „Przeglądu Bibliotecznego” jest cytowana w czasopiśmie abstraktowym
„Library and Information Science Abstracts”

Druk: WDN PAN. Zam. 47/2001. Nakład 900 egz.
Ark. wyd. 9,68+0,65. Ark. druk. 7,75+0,5 (wkładka).

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 69

2001

zeszyt 4

TREŚĆ

Na Dziewięćdziesięciolecie Urodzin dra Henryka Sawoniaka	307
HENRYK SAWONIAK: Autobiografia	308

Artykuły

LUCJAN BILIŃSKI: Stan bibliotek publicznych i ich finansowanie na tle innych instytucji kultury	320
JANUSZ DUNIN, IGOR KLUCZNY: Biblioteki naukowe wobec cenzury	329
EWA GŁOWACKA: Marketing w bibliotece a kompleksowe zarządzanie jakością usług bibliotecznych	347

Sprawozdania

XIX Kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Ośrodków Dokumentacji (IAML) (Périgueux, 8-13 lipca 2001) (<i>Stanisław Hrabia</i>)	357
X Ogólnopolska Konferencja Bibliotekarzy Muzycznych (Katowice, 24-26 września 2001 r.) (<i>Elżbieta Jasińska-Jędrasz, Piotr Maculewicz</i>) .	361
30. Konferencja ABDOS „Współpraca międzynarodowa w nowym tysiąc- leciu” (Toruń, 4-7 czerwca 2001 r.) (<i>Zbigniew Żmigrodzki</i>)	363
91. Zjazd Bibliotekarzy Niemieckich „Biblioteki — portalami wiedzy globalnej” (Bielefeld, 2-5 kwietnia 2001 r.) (<i>Zbigniew Żmigrodzki</i>) .	365

Recenzje i przeglądy piśmiennictwa

Bibliografia stosunków polsko-niemieckich Deutsch-polnische Beziehungen in Geschichte und Gegenwart. Biblio- graphie 1900-1998. Wiesbaden 2000 (<i>Barbara Bieńkowska</i>) . . .	369
Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Hanna Zasadowa</i>)	372
Z lektur zagranicznych (<i>Jacek Wojciechowski</i>)	376

Z życia SBP

Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (War-
szawa-Miedzeszyn, 8-10.06.2001 r.)

Przemówienie Stanisława Czajki na Zjeździe Delegatów SBP wygłoszone 9 czerwca 2001 r.	381
Sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich za okres od 15.06.1997 do 9.06.2001 r. (<i>Maria Bochan</i>)	385
Sprawozdanie Głównego Sądu Koleżeńskiego za okres od 14.06.1997 do 8.06.2001 r. (<i>Janina Cygańska</i>)	390
Sprawozdanie Skarbnika za lata 1997-2001 (<i>Andrzej Jopkiewicz</i>)	391
Uchwały Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich	393
Nowe władze Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2001-2005 .	398
Po ataku terrorystycznym na USA	398
Nowa inicjatywa SBP	401
Działania interwencyjne SBP	403

Z żałobnej karty

Helena Wiackówna (1921-2001) (<i>Jerzy Starnawski</i>)	407
Krystyna Gieda (1948-2001) (<i>Anna Hołyk, Alicja Szoszew</i>)	409

K r o n i k a k r a j o w a	413
---------------------------------------	-----

K r o n i k a z a g r a n i c z n a	420
---	-----

W y d a w n i c t w a o t r z y m a n e	425
---	-----

A u t o r z y	426
-------------------------	-----

Roczny spis treści 2001 R. 69 (*Zest. Krystyna Bełkowska*)

CONTENTS

On Ninetieth Anniversary of Doctor Henryk Sawoniak	307
HENRYK SAWONIAK: Autobiography	308

Articles

LUCJAN BILIŃSKI: Public libraries and their financing in comparison with other cultural institutions (Summary — s. 328)	320
JANUSZ DUNIN, IGOR KLUCZNY: Scientific libraries facing censorship (Summary — s. 346)	329
EWA GŁOWACKA: Library marketing and Total Quality Management in libraries (Summary — s. 355)	347

Reports

19 th Congress of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML) (Périgueux, July 8-13, 2001) (<i>Stanisław Hrabia</i>)	357
10 th Polish Music Librarians Conference (Katowice, September 24-26, 2001) (<i>Elżbieta Jasińska-Jędrosz, Piotr Maculewicz</i>)	361
30 th ABDOS Conference "International Cooperation in the New Millennium" (Toruń, June 4-7, 2001) (<i>Zbigniew Żmigrodzki</i>)	363
91 th Congress of German Librarians "Libraries as Global Knowledge Portals" (Bielefeld, April 2-5, 2001) (<i>Zbigniew Żmigrodzki</i>)	365
Reviews	369
News from Polish Library Association	381
Obituary	407
News from the country	413
News from abroad	420
Publications received	425
Contributors	426

NA DZIEWIĘDZIESIĘCIOLECIE URODZIN DRA HENRYKA SAWONIAKA

W kwietniu 2002 r. przypada 90. rocznica urodzin dra Henryka Sawoniaka. Z tej okazji redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* składa Szanownemu Jubilatowi serdeczne gratulacje i życzenia wszelkiej pomyślności.

Na łamach *Przeglądu*, w ramach cyklu *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego*, ukazały się rozmowy przeprowadzone z naszym Seniozem.

Dr Henryk Sawoniak przez wiele lat uczestniczył w pracach Redakcji i Rady Redakcyjnej *Przeglądu Bibliotecznego* oraz opracowywał samoistny dodatek do niego pt. *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej* — za tę cenną współpracę należy się Jubilatowi specjalna wdzięczność.

ZESZYT DEDYKUJEMY DROWI HENRYKOWI SAWONIAKOWI

HENRYK SAWONIAK

Docent dr Henryk Sawoniak, jeden z najwybitniejszych współczesnych bibliografów i bibliotekarzy polskich, ur. w 1912 r., z wykształcenia ekonomista, pracę zawodową rozpoczął w 1935 r. w Bibliotece SGH w Warszawie i kontynuował ją w tej samej Bibliotece po wojnie (od 1948 r.), skąd po kilkumiesięcznej praktyce przeniesiony został na stanowisko kierownika filii Biblioteki SGH w Łodzi (późniejszej Biblioteki Wyższej Szkoły Ekonomicznej). W latach 1951-1972 pracował w Instytucie Bibliograficznym Biblioteki Narodowej, najpierw na stanowisku kierownika Pracowni Dokumentacji Księgoznawczej, a następnie Zakładu Teorii i Organizacji Bibliografii; przez wiele lat pełnił obowiązki nieoficjalnego zastępcy dyrektora Instytutu. Od 1972 r. do przejścia na emeryturę w 1977 r. był zatrudniony w Oddziale Prac Naukowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W latach 1975-1978 podjął pracę dydaktyczną jako nauczyciel akademicki na stanowisku docenta, w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego.

Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, na wniosek Stowarzyszenia odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Honorową Odznaką SBP oraz na wniosek BN — Odznaką Zasłużony Działacz Kultury.

AUTOBIBLIOGRAFIA *

1953

1. *Klasyfikacja dwukropkowa Ranganathana*. *Prz. Bibl.* 1953 R. 21 z. 3 s. 226-259.

2. *Wykaz polskich bibliotek naukowych według specjalizacji*. Wyd. 2. Warszawa 1953, 155 s. *Biuletyn Instytutu Bibliograficznego*, T. 4 nr 3.

Rec.: P. K a l t e n b e r g, *Życie Szk. Wyż.* 1954 nr 6 s. 133-135; M. P a c e k, *Knihovna* 1954 R. 7 č. 3 s. 94.

3. [Rec.]. *Przegląd Bibliograficzny Wydawnictw Gospodarczych* 1952 z. 1-6, 1953 z. 1-3. *Prz. Bibl.* 1953 R. 21 z. 3. s. 273-280.

1954

4. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Warszawa 1954, 75 s. Państwowy Zaoczny Kurs Bibliotekarski. Ministerstwo Kultury i Sztuki. Centralny Zarząd Bibliotek. Skrypt nr 5.

* Autobiografię przedrukowujemy za zgodą Autora z „*Prz. Bibl.*” 1989 z. 1 s. 15-22. Cykl: *Współtwórcy Bibliotekarstwa Polskiego* oraz dołączamy uzupełnienia redakcji za lata 1992-1999.

1955

5. *Technika na usługach bibliografii i dokumentacji*. Warszawa 1955, 51 s. Biuletyn Instytutu Bibliograficznego, T. 4 nr 9.

6. [Rec.] J. K a c z a n o w s k i: *Bibliografia prac Juliana Marchlewskiego*. Łódź 1954. *Prz. Bibl.* 1955 R. 23 z. 1 s. 79-83.

7. [Rec. pt. *Brakoróbstwo bibliograficzne*]. M. S z u l c: *Fotografia na usługach etnografii oraz Materiały do bibliografii fotografii polskiej*. Wrocław 1955; J. K o s i c k i, W. K o z ł o w s k i: *Bibliografia piśmiennictwa polskiego za lata 1944-1953 o hitlerowskich zbrodniach wojennych*. Warszawa 1955. *Prz. Bibl.* 1955 R. 23 z. 3/4 s. 331-336.

1956

8. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, 1950-1951*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1956, 138 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

9. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, 1954*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1956, 124 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

10. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, 1955*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1956, 126 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

11. *Słownik tematów dla bibliografii i katalogów w układzie przedmiotowym*. Oprac. Jan K o s s o n o g a. Warszawa 1956, 172 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. (Współudział w opracowaniu).

12. *Stan bibliografii w Polsce Ludowej*. W: *Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa, 19 lutego 1956. Materiały*. Warszawa 1956 s. 14-24. (Nadto s. 52-53: odpowiedzi referentów).

13. [Rec.] W. H a h n: *Bibliografia bibliografii polskich*. Wyd. 2 znacznie rozz. Wrocław 1956. *Prz. Bibl.* 1956 R. 24 z. 3 s. 246-255.

W. H a h n: *Wyjaśnienie*. *Prz. Bibl.* 1957 R. 25 z. 1 s. 86.

1957

14. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, 1952-1953 oraz uzupełnienia za lata 1945-1951*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1957, 178 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

15. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Wyd. 2 zm. Warszawa 1957, 60 s. Kurs dla Pracowników Bibliotek Powszechnych. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, 9.

16. PN-56/N-01155 *Przepisy bibliograficzne*. Skrócony opis bibliograficzny. [Warszawa 1957], 9 s. (Autorstwo projektu normy).

17. [Rec.] *Polska Bibliografia Lekarska za rok 1953*. Warszawa 1956. *Prz. Bibl.* 1957 R. 25 z. 2/3 s. 231-239.

1958

18. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, rok 1956*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1958, 144 s. Biblioteka Narodowa, Instytut Bibliograficzny.

19. *Bibliografia Biblioteki Narodowej*. W: *Biblioteka Narodowa w latach 1945-1956*. Warszawa 1958 s. 219-226.

20. *Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej. 1831-1871*. Oprac. H. Uniejewska, H. Sawonia przy współpr. zespołu pod kier. A. Grodka. Z. 1: *Ekonomia polityczna. Statystyka*. Warszawa 1958, 152, XX s. Polska Akademia Nauk. Zakład Nauk Ekonomicznych.

21. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. W: *Bibliotekarstwo powszechne*. Praca zbior. pod red. nacz. E. Pawlikowskiej. T. 2: *Księgozbiór biblioteczny*. Warszawa 1958 s. 151-220.

22. *Mechanizacja pracy w bibliotekach*. *Bibliotekarz* 1958 R. 25 nr 1/2 s. 5-8. — Toż, *Inf. Bibl. na rok 1959*. Warszawa 1958 s. 162-167.

Tł.: *Mechanisace práce w knihovnictví*. (Zkrác. překl. F. Jeník). *Novinky Knihovnické Literatury* 1958 č. 2 s. 41.

1959

23. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, rok 1957*. Zest. H. Sawonia. Warszawa 1959, 138 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

24. *Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej... Z. 2: Zagadnienia społeczne*. Warszawa 1959, IV, 196, XII s.

Por. poz. 20.

Rec. z. 1-2: J. Górski, *Ekonomista* 1959 nr 4/5 s. 1082-1084.

25. *Układ bibliografii*. Warszawa 1959, 37 s. Korespondencyjny Kurs Bibliograficzny. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, 5.

26. *Ustalenie planu bibliografii i dobór materiału*. Warszawa 1959, 16 s. Korespondencyjny Kurs Bibliograficzny. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, 3.

1960

27. *Bibliografia. Poradnik metodyki bibliograficznej dla autorów bibliografii specjalnych*. Praca zbior. pod red. H. Hleb-Koszańskiej, M. Dembowskiej i H. Sawonia. Warszawa 1960, 324 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. (Nadto autorstwo rozdziałów: s. 60-81: *Ustalenie planu bibliografii i dobór materiałów*; s. 135-182: *Układ bibliografii*).

Rec.: J. Kossonga, *Bibliotekarz* 1961 R. 28 nr 7/8 s. 243-247; M. Szymańska, *Studia Źródłozn.* 1963 8 s. 164-165.

28. *Korespondencyjny Kurs Bibliograficzny*. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy. Kom. red.: M. Dembowska, M. Lenartowicz, H. Sawonia. [Nr] 1-14. Warszawa 1959-1960.

29. *Współpraca bibliotek*. Materiały Wakacyjnego Seminarium Bibliotekarskiego, Jarocin, 17-27 sierpnia 1959. Oprac. M. Dembowska i H. Sawonia. Warszawa 1960, 213 s. (Nadto autorstwo rozdziałów: s. 11-30: *Współpraca bibliotek. Zagadnienia ogólne*; s. 178-213: *Bibliografia zagadnień współpracy bibliotek*).

30. [Rec.] *Bibliografia Geografii Polskiej, 1936-1944, 1945-1951, 1952-1953, 1954*. Warszawa 1956-1959. *Prz. Bibl.* 1960 R. 28 z. 3 s. 248-254.

1961

31. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, rok 1958*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1961, 236 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

32. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, rok 1959*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1961, 226 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

33. *Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej... Z. 3: Ziemia. Rolnictwo. Kwestia chłopska*. Cz. 1-2; Z. 4: *Wykaz czasopism uwzględnionych w z. 1-3*. Warszawa 1961, V, 285+287-523+IV, 40 s. (Współaut. z. 4: H. U n i e j e w s k a, H. S z y m a ń s k a).

Por. poz. 20.

Rec. z. 1-3: H. C h a m e r s k a, *Kwart. Hist.* 1961 R. 68 nr 4 s. 1080-1083.

34. *Conférence internationale de bibliographie sur les problèmes de la bibliographie nationale*. Warszawa, 19-21 IX 1957. Warszawa 1961 (s. 145-146: głos w dyskusji dot. punktu porządku dziennego: *Modalités de coopération internationale*).

35. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Wyd. 3 przejrz. Warszawa 1961, 62 s. Kurs dla Pracowników Bibliotek Powszechnych. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy, 9.

36. *Normalizacja w wydawnictwach*. *Poligrafika* 1961 R. 13 nr 7 s. 16-20.

37. *Prehl'ad pol'skej knihovnickej literatúry za obdobie od r. 1957 do júna 1960*. Prel. A. G r o n s k ý. *Knižnčný Sborník* 1961 s. 164-176.

38. [Rec.] M. S z y m a ń s k a: *Bibliografia historii Poznania*. Poznań 1960. *Prz. Bibl.* 1961 R. 29 z. 3/4 s. 326-331.

1962

39. *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce, rok 1960*. Zest. H. S a w o n i a k. Warszawa 1962, 236 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

40. *IX Sesja Komitetu Technicznego ISO do spraw dokumentacji*. *Prz. Bibl.* 1962 R. 30 z. 3 s. 277-281.

1963

41. *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*. Praca zbior. pod red. H. H l e b - K o s z a ń s k i e j, M. D e m b o w s k i e j i H. S a w o n i a k a. Wyd. 2 zm. Warszawa 1963, 402 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. (Nadto autorstwo rozdziałów: s. 49-72: *Ustalenie planu bibliografii i dobór materiałów*; s. 148-205: *Układ bibliografii. Redagowanie bibliografii*).

Rec.: J. K o s s o n o g a, *Prz. Bibl.* 1964 R. 32 z. 1/2 s. 89-91; M. V e l i n s k ý, *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1965 Jg. 79 H. 3 s. 175-177.

42. PN-62/N-01153. *Przepisy bibliograficzne*. Kompozycja wydawnicza i typograficzna bibliografii w układzie działowym lub systematycznym. [Warszawa 1963], 8 s. (Autorstwo projektu normy).

43. PN-62/N-01168. *Przepisy bibliograficzne*. Streszczenie autorskie artykułu. [Warszawa 1963], 4 s. (Autorstwo projektu normy).

1964

44. *Bibliografia Warszawy*. Wydawnictwa ciągłe, 1944-1954. Wrocław 1964 (łamy 34-128: *Życie Gospodarcze*. Oprac. B. K u p ś ć, H. S a w o n i a k).

45. *Nowoczesne techniczne wyposażenie bibliotek*. W: *Budownictwo biblioteczne*. Materiały seminarium w Kazimierzu nad Wisłą, 28-30 maja 1962. Warszawa 1964 s. 63-88.

46. *Racjonalizacja pracy i urządzenia techniczne w bibliotekach*. *Bibliotekarz* 1964 R. 31 nr 10 s. 290-296.

1965

47. *The Bibliographical Bulletin of Current Marxology*. The trial issue (for 1962). Warszawa 1965, 176 s. Instytut Filozofii i Socjologii PAN. (Redakcja metodyczna opisów, układ, indeksy).

48. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Wyd. 4 przejrz. i uaktual. Warszawa 1965, 62 s. Kurs dla Pracowników Bibliotek Powszechnych. Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy.

1966

49. W. H a h n: *Bibliografia bibliografii polskich, do 1950 roku*. Wyd. 3 uzup. H. S a w o n i a k. Wrocław 1966, XXIX, 586 s. (Nadto s. XXI-XXIII: *Przedmowa do 3 wydania*).

50. *Konferencja Międzynarodowej Federacji Dokumentacji*. (Haga, 19-24.9.1966). *Prz. Bibl.* 1966 R. 34 z. 3 s. 214-219.

51. *Konferencje FID i ASLIB (w Hadze)*. *Biul. Inf. Bibl. Nar.* 1966 nr 4 s. 23-25.

1967

52. *Bibliografia bibliografii polskich, 1951-1960*. Wrocław 1967, XXVIII, 483 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny.

Rec.: P. G r z e g o r c z y k, *Ruch Lit.* 1968 R. 9 z. 4 s. 239; L. R a p a c k a, *Erasmus* 1970 Vol. 22 nr 3 szp: 65-67; S. S k w i r o w s k a, *Rocz. Bibl. Nar.* 1969 [5] s. 394-398. — Polem.: H.S., *Tamże* 1970 [6] s. 571-573.

53. *Pologne*. W: P. A v i c e n n e: *Les services bibliographiques dans le monde*, 1960-1964. Paris 1967 s. 176-182.

54. *Rozwój metodyki bibliograficznej w Polsce w okresie powojennym*. W: *Druga Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa, 10 VI 1966. Referaty i dyskusja*. Warszawa 1967 s. 44-88. Prace Instytutu Bibliograficznego, nr 9. (Nadto s. 249-250: głos w dyskusji).

1968

55. *La nécessité d'une vraie bibliographie universelle courante des bibliographies*. [Komunikat na 34 Sesję IFLA, Frankfurt/M. 1968]. 12 s. powiel. — Toż w jęz. ang.: *The necessity of a truly universal current bibliography of bibliographies*; ros.: *Potrebnost' v sozdanii podlinno vsemirnoj tekuščej bibliografii bibliografii*.

Omówienie referatu: Š. D u r o v č i k: *Problémy bibliografie a IFLA*. *Bibliografický Zbiorník* 1970 s. 185-186.

56. *Zmechanizowany system zamawiania i udostępniania książek w Bibliotece Politechniki w Delft*. *Bibliotekarz* 1968 R. 35 nr 4 s. 100-104.

1969

57. *Czy „World bibliography” Bestermana jest istotnie powszechną bibliografią bibliografii*. *Prz. Bibl.* 1967 (druk 1969) R. 35 z. 3/4 s. 258-272.

58. *Dyskutujemy nad ustawą o bibliotekach*, *Bibliotekarz* 1969 R. 36 nr 7/8 s. 227-228: głos w dyskusji.

59. *O bieżącą międzynarodową bibliografię bibliografii. Na przykładzie oceny „Bibliographische Berichte”*. *Prz. Bibl.* 1969 R. 37 z. 2/3. s. 134-150.

60. *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta. Wydanie skrócone dla potrzeb „Przewodnika Bibliograficznego” i sieci bibliotek publicznych*. Tabl. oprac. J. B o r n s t e i n o w a. Przygot. do dr. i uaktual. H. S a w o n i a k przy współpr. B. Ś w i d e r s k i e g o. Indeks oprac. H. S a w o n i a k. Warszawa 1969, 112 s. Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. (Nadto s. 5-13: Wstęp).

1970

61. *Automatyzacja i mechanizacja pracy w bibliotekarstwie i dokumentacji*. Wybór, red. i wstęp. H. S a w o n i a k. Warszawa 1970, 162 s. Zeszyty Przekładów. Instytut Książki i Czytelnictwa. Nr 2 (24).

62. *Dokumenty audiowizualne w bibliografii*. W: *Z problemów bibliografii*. Warszawa 1970 s. 369-393. Prace Instytutu Bibliograficznego, nr 16.

63. *Rozszerzenie zasięgu bibliografii literackiej na dokumenty audiowizualne [na przykładzie „Polskiej Bibliografii Literackiej” za rok 1966*. Warszawa 1969]. *Pam. Lit.* 1970 R. 61 z. 1 s. 408-413.

1971

64. *Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław 1971, XXII s., 2784 łamów. (Red. działów *Bibliografia i Dokumentacja*: H. H l e b - K o s z a ń s k a, H. S a w o n i a k. Nadto autorstwo ok. 70 haseł oraz s. XVII-XXII: *Encyklopedie i słowniki terminologiczne z zakresu nauki o książce*).

65. *Potrzeby polskich bibliotek naukowych w zakresie automatycznego przetwarzania informacji (API)*. *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1971 R. 16 nr 3 s. 17-25. (Współaut. A. S i t a r s k a).

66. *Rozwój i metodyka powszechnych i narodowych bibliografii bibliografii*. Warszawa 1971, 495 s. Prace Instytutu Bibliograficznego, nr 17.

Rec.: I. V. C u d o v š č i k o v a, *Informacija o Bibliotečnom Dele i Bibliografii za Rabežom* 1973 vyp. I s. 37-40; L. G. H o g h, *Bibliografický Zbornik* 1973 s. 259-265; K. K i n d l o v i t s, *Magyar Könyvszemle* 1972 nr 3/4 s. 312-313; J. K o r p a ł a, *Prz. Bibl.* 1974 R. 42 z. 1 s. 79-84.

1972

67. P o l o g n e. W: P. A v i c e n n e: *Les services bibliographiques dans le monde, 1965-1969*. Paris 1972 s. 226-239.

1973

68. *Pochodne źródła informacji naukowej w PRL*. Rozwój, stan obecny, postulaty. *Prz. Bibl.* 1973 R. 41 z. 3 s. 299-316.

69. *Raport o stanie bibliotek polskich*. Przew. kom. red. W. S t a n k i e w i c z. Raport został oprac. na podstawie referatów szczegółowych nast. autorów: [m. in.] H. S a w o n i a k. Warszawa 1973, III, 88 s. Państwowa Rada Biblioteczna przy Ministerstwie Kultury i Sztuki; Biblioteka Narodowa.

70. *Raport Podzespołu Specjalistycznego ds. Ogólnej Informacji Bibliograficznej i Bibliotecznej*. Oprac. A. S i t a r s k a przy współpr. H. C h a m e r s k i e j i H. S a w o n i a k a. Warszawa 1973, kilka liczb., maszyn. powiel. Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Komisja ds. Państwowego Systemu Informatycznego „Światowid”.

71. *Sprawność informacyjna bibliografii polskich w XIX wieku (do 1918 r.)*. *Prz. Bibl.* 1971 R. 39 z. 1/4 (druk 1973) s. 155-174.

72. [Rec.] W. C h o j n a c k i: *Bibliografia zwartych druków konspiracyjnych wydanych pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*. Warszawa 1970. *Prz. Hist.* 1973 T. 64 z. 1 s. 169-174.

1974

73. *Akronimy z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej*. *Inf. Bibl. na rok 1975*. Warszawa 1974 s. 185-196.

74. *Wolny dostęp do pótek w uniwersalnych bibliotekach naukowych*. *Rocz. Bibl.* 1974 R. 18 z. 3/4 s. 815-839.

1975

75. *Akronimy polskie z zakresu bibliotekarstwa, informacji naukowej i wydawnictw*. *Inf. Bibl. na rok 1976*. Warszawa 1975 s. 167-170.

76. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Warszawa 1975, 115 s. (Współaut. J. C z a r n e c k a).

77. *Rola bibliografii w epoce automatyzacji*. [Warszawa 1975], 22 s., powiel. (Referat na Sesję Naukową Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie z okazji XXX-lecia PRL, 11 stycznia 1975 r.).

78. *Wykaz encyklopedii z zakresu nauki o książce*. *Inf. Bibl. na rok 1976*. Warszawa 1975 s. 156-160.

1976

79. *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław 1976, 237 s. (Autorstwo ok. 25 haseł).

80. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. [Warszawa] 1976, 75 s. [Wkładka do czas.] *Por. Bibl.* 1976 nr 1/2, 3/4. (Współaut. J. C z a r n e c k a).

81. PN-76/N-01153. *Kompozycja wydawnicza i typograficzna bibliografii specjalnych w układzie działowym lub systematycznym*. Warszawa 1976, 14 s. (Autorstwo projektu normy).

82. *Międzynarodowy słownik akronimów z zakresu informacji naukowej bibliotekarstwa i dziedzin pokrewnych*. Wrocław 1976, 245 s.

Rec.: W. Hübner, *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1978 Jg. 92 H. 8 s. 387-389; L. J., *Čitatel* 1978 R. 27 č. 2 s. 78; J. Pełcowa, *Prz. Bibl.* 1978 R. 46 z. 1 s. 64-68; I. Rapacka, *Bulletin des Bibliothèques de France* 1978 T. 23 nr 4 s. 326-327; K. Tittenbrun, *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1979 R. 24 nr 6 s. 35-36.

1977

83. *Badanie potrzeb użytkowników „Bibliografii Zawartości Czasopism”*. Materiały z konferencji, Warszawa, 11-12 październik 1973. Warszawa 1977. Prace Instytutu Bibliograficznego, nr 22. (S. 128-133: Głos w dyskusji).

84. „*Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*”. *Geneza i rozwój wydawnictwa*. *Prz. Bibl.* 1977 R. 45 z. 3. 281-296.

85. PN-76/N-01220 *Informatory o bibliotekach i ośrodkach informacji*. Warszawa 1977, 10 s. (Autorstwo projektu normy).

86. *Zautomatyzowane systemy informacyjno-bibliograficzne*. (Organizacja, korzystanie i problemy z tym związane). *Rocz. Bibl.* 1977 R. 21 z. 1/2 s. 455-484.

1978

87. *Akronimy z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej*. *Inf. Bibl. na rok 1979*. Warszawa 1978 s. 133-141.

88. *Międzynarodowa bibliografia bibliografii z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych*. (Komunikat informacyjny). *Prz. Bibl.* 1978 R. 46 z. 3 s. 321-323.

89. *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta*. Wydanie skrócone dla potrzeb bieżącej bibliografii narodowej i bibliotek publicznych. FID 546. Oprac. H. Sawonika przy współpr. J. Czarnackiej. Warszawa 1978, 180 s.

Rec.: J. Borzuchowska, *Biul. Inf. Bibl. Nar.* 1979 nr 1/2 s. 23-24.

1979

90. *Dokumenty audiowizualne w bibliografii*. W: *Materiały do studiowania bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. T. 2: *Bibliografia*. Wybór tekstów. Oprac. T. Słuzalek. Katowice 1979 s. 227-245.

Przedruk poz. 62.

91. *Słownik terminologiczny informacji naukowej*. Wrocław 1979, 237 s. (Redakcja działów: *Bibliotekarstwo, Bibliotekoznawstwo, Bibliografia, Edytorstwo*).

1980

92. *Mikroformy, nowa postać dokumentu oraz zagadnienie ich gromadzenia w bibliotekach*. (Przegląd tendencji międzynarodowych). *Prz. Bibl.* 1980 R. 48 z. 1 s. 41-56.

93. O „*Bibliografii historii Polski XIX wieku*”. *Stud. Źródłozn.* 1980 25 s. 189-198.

94. *Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa, 5-7 VI 1978 r.* Referaty i dyskusja. Warszawa 1980. *Prace Instytutu Bibliograficznego*, nr 24 (s. 188-190: głos w dyskusji).

1983

95. *Helena Hleb-Koszańska 1903-1983*. *Prz. Bibl.* 1983 R. 51 z. 4 s. 337-349. (Współudział w rozmowie redakcyjnej).

1985

96. *Międzynarodowa bibliografia bibliografii z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, 1945-1978*. Wrocław 1985, LXXIII, 699 s.

Rec.: M. D e m b o w s k a, *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1986 R. 31 nr 2 s. 30-41; T a ż, *Prz. Bibl.* 1987 R. 55 z. 2 s. 185-192; S. D z i k i, *Zesz. Prasozn.* 1987 R. 28 nr 1 s. 103-105; A. G a w e c k a; *Prz. Księg.* 1986 nr 3 s. 9; J. K o r p a ł a, *Życie Lit.* 1986 nr 42 s. 12; M.-T. L a u r e i l h e, *Bulletin des Bibliothèques de France* 1987 T. 31 nr 6 s. 629-630.

1986

97. [Rec.] J. C z a c h o w s k a, M. K. M a c i e j e w s k a, T. T y s z k i e w i c z: *Literatura polska i teatr w latach II wojny światowej. Bibliografia*. T. 1-2. Wrocław 1983-1984. *Prz. Bibl.* 1986 R. 54 z. 1 s. 87-93.

1987

98. *Klasyfikacja i katalog rzeczowy*. Wyd. 2 popr. Warszawa 1987, 143 s. (Współaut. J. C z a r n e c k a).

1988

99. *Helena Hleb-Koszańska jako dyrektor Instytutu Bibliograficznego*. *Rocz. Bibl. Nar.* 1984 (druk 1988) R. 20 s. 41-88.

100. *New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields*. München: K.G. Saur 1988, X, 449 s. (Współaut. Maria W i t t).

101. *O zawodzie bibliografa kilka refleksji. Roczn. Bibl.* 1985 R. 29 z. 1/2 s. 483-492.

102. *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta*. Wydanie skrócone dla potrzeb bieżącej bibliografii narodowej i bibliotek publicznych. FID 667. Oprac. J. Czarnicka, H. Sawoniak. Warszawa. 1988, 217 s.

103. [Rec.] J. Czachowska, M. K. Maciejewska, T. Tyszkiewicz: *Literatura polska i teatr w latach II wojny światowej*. Bibliografia. T. 3. Wrocław 1986. *Prz. Bibl.* 1988 R. 56 z. 2 s. 217-219.

Prace redakcyjne (wydawnictwa ciągłe)

104. *Przegląd Piśmiennictwa o Książce*. (Dodatek do „Przeglądu Bibliotecznego”). Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny. 1955 nr 2-1968; kontynuacja pt. *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*. Piśmiennictwo zagraniczne 1969-1973.

105. *Biuletyn Instytutu Bibliograficznego*. T. 5 nr 1-4, T. 6 nr 1-6. Warszawa 1957-1961. (Współred. M. Dembowska, T. 5; H. Hleb-Koszańska).

106. *Prace Instytutu Bibliograficznego*. Nr 1-17. Warszawa 1964-1970. (Współred.: M. Dembowska, nr 1-6; H. Hleb-Koszańska; J. Pelcowa, nr 10-17; M. Lenartowicz, nr 10-16).

107. *Przegląd Biblioteczny*. Warszawa 1969-1977 (członek Kolegium Redakcyjnego), 1978-1987 (członek Rady Redakcyjnej).

Henryk Sawoniak

Uzupełnienia redakcji

1992

108. *New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields*. 2 rev. and enl. ed. München: K.G. Saur 1992, 497 s. (Współaut. Maria Witt).

Rec.: *Journal of Academic Librarianship* 1993 nr 1; *Buch und Bibliothek* 1993 nr 12.

1994

109. *New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields*. 3 rev. and enl. ed. München: K.G. Saur 1994, XI, 522 s. (Współaut. Maria Witt).

Rec.: *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie* 1994 z. 5; *Informationsmittel für Bibliotheken* 1994 nr 2; *Biblos* 1996 nr 2.

1995

110. *Biblioteki współczesne. Bibliografia. Informacja naukowa*. Wyboru dokonali i wstępem poprzedzili Adam W. Jarosz i Zbigniew Żmigrodzki. Katowice 1995, 373 s.

Rec.: J. D u ż y k, *Ruch Lit.* 1995 nr 6 s. 803-804; E. T. K n y p l, *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* 1996 nr 2 s. 51-52; J. W o j - c i e c h o w s k i, „*Prz. Bibl.*” 1996 z. 1 s. 71-73.

1999

111. *International bibliography of bibliographies in library and information science and related fields*. Vol. II/1-3. 1979-1990. München: K.G. Saur 1999.

Rec.: A. B a t o r, *Rocz. Bibl.* 2000 z. 2 s. 252-255; *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie* 1999 nr 3; *Bibliotheksdienst* 1999 nr 3; *International Cataloguing and Bibliographic Control* 1999 nr 2.

w druku

International bibliography of bibliographies in library and information science and related fields. Vol. 1. 1945-1978. Ed. M. W i t t. München: K.G. Saur.

LUCJAN BILIŃSKI

STAN BIBLIOTEK PUBLICZNYCH I ICH FINANSOWANIE
NA TLE INNYCH INSTYTUCJI KULTURY

Wydatki z budżetu państwa oraz z budżetów jednostek samorządu na kulturę i sztukę w l. 1999-2001. Zmniejszenie wydatków na biblioteki. Stan uzupełniania zbiorów oraz skala dofinansowania zakupów nowości.

WPROWADZENIE

Biblioteki publiczne postrzegane są jako instytucje kultury nie tylko dlatego, że spełniają ważną funkcję kulturotwórczą, ale także z powodu ich podporządkowania regulacjom prawnym obejmującym cały obszar kultury, zawartych w *Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*¹. Dodajmy, że w tym przypadku podstawowe znaczenie ma fakt, iż podlegają one jednolitym zasadom finansowania ze środków przeznaczonych na wydatki publiczne. Podkreślić należy, że przez wydatki publiczne na kulturę i sztukę rozumie się wydatki z budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatu i województw) łącznie, po wyeliminowaniu transferów z budżetu państwa do jednostek samorządowych oraz między tymi jednostkami.

WYDATKI Z BUDŻETU PAŃSTWA ORAZ Z BUDŻETÓW JEDNOSTEK
SAMORZĄDU NA KULTURĘ I SZTUKĘ

Według danych GUS² wydatki publiczne na kulturę i sztukę w 2000 r. wyniosły 2823,1 mln zł (wobec 2502,8 mln zł w 1999 r.). Nastąpił więc wzrost tych wydatków o 12,8%, co w odniesieniu do Produktu Krajowego Brutto stanowiło — podobnie jak w 1999 r. — 0,41%.

¹ „Dz.U.” 1997 nr 110 poz. 721 i od 1.01.1999 r. zmiany wynikające z „Dz.U.” 1997 nr 141 poz. 943 i 1998 nr 106 poz. 668.

² *Kultura w 2000 r.* Informacje i opracowania statystyczne. Warszawa 2001 s. 113.

Na skutek przejęcia w 1999 r. przez jednostki samorządowe większości instytucji kultury (np. wszystkie wojewódzkie biblioteki publiczne, posiadające dotąd status państwowych instytucji kultury, z dn. 1.01.1999 r. stały się instytucjami samorządowymi) udział wydatków z budżetów samorządów terytorialnych na kulturę i sztukę w wydatkach publicznych na kulturę i sztukę zwiększył się znacznie w porównaniu z poprzednimi latami. Wskaźnik tych wydatków wynosił odpowiednio: w 2000 r. — 84,6%, w 1999 r. — 83,1%, w 1998 r. — 53,7% (ten ostatni wskaźnik odnosi się tylko do budżetów gmin, ponieważ nie było jeszcze wtedy jednostek powiatowych).

Wydatki z budżetu państwa na kulturę i sztukę (łącznie z dotacjami i subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego) w 2000 r. wyniosły 631,7 mln zł i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły o 2,2%. Ich udział w ogólnych wydatkach budżetu państwa zmniejszył się z 0,45% do 0,42%. Wydatki na kulturę i sztukę w budżetach samorządów terytorialnych wyniosły 2405,2 mln zł (wobec 2109,6 mln zł w 1999 r.), co stanowiło 3,18% ogólnych wydatków z budżetów samorządowych (w roku poprzednim — 2,20%).

Oprócz informacji o skali wydatków na kulturę w ogóle warto przedstawić podział środków budżetowych na poszczególne rodzaje instytucji kultury, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych³.

Tabela 1. Wydatki z budżetu na poszczególne rodzaje instytucji kultury w 2000 r.

Rodzaj instytucji kultury	Procentowy udział w wydatkach z budżetu państwa	
	w 2000 r.	w 1999 r.
Muzea	23,2	24,8
Ochrona i konserwacja zabytków	17,2	13,9
Teatry, opery, operetki	20,0	20,1
Biblioteki	12,6	15,4
Instytucje muzyczne (filharmonie, orkiestry, chóry i kapele oraz zespoły pieśni i tańca)	5,9	5,2
Domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice	3,3	2,7

Opinia statystyków, że udział wydatków na poszczególne instytucje kultury i formy działalności kulturalnej w wydatkach budżetu państwa na kulturę i sztukę utrzymywał się na poziomie zbliżonym do odsetka tych wydatków w latach poprzednich, nie znajduje potwierdzenia w przypadku bibliotek. Spadek wskaźnika z 15,4% w 1999 r. do 12,6% w 2000 r. (czyli o 2,8%) jest spadkiem znaczącym i biblioteki bardzo to

³ Tamże.

odczuły. Dodać należy, że w stosunku do 1998 r. jest to zmniejszenie o 4,7%. Z budżetów samorządowych przeznaczonych na kulturę i sztukę w 2000 r. najwięcej wydano na domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice — 29,7% (w 1999 r. — 30,5%) oraz biblioteki — 24,6% (w 1999 r. — 25,7%). Dostrzegamy tu także zmniejszenie wydatków z budżetów samorządowych na biblioteki, chociaż mniejsze (o 1,1%) niż w wydatkach na biblioteki z budżetu państwa.

Likwidacja z dn. 1.01.1999 r. dotychczasowych 49 województw i powołanie na ich miejsce 16 nowych, o bardzo zróżnicowanych pod względem obszaru i liczby ludności województw, oraz utworzenie 373 powiatów, spowodować musiało daleko idącą transformację sieci bibliotek publicznych. Do końca 2001 r. nie dokonano w tej sieci koniecznych zmian wynikających z nowych ustaw samorządowych⁴. Z nowego podziału administracyjnego wynika, że w 16 istniejących województwach powinno być 16 wojewódzkich bibliotek publicznych, tymczasem jest ich 18. Wyjaśnianie przyczyn tego stanu zajęłoby zbyt dużo miejsca, w związku z tym ograniczę się do podania — dla celów informacyjnych — aktualnych nazw i adresów wojewódzkich bibliotek publicznych.

Tabela 2. Wojewódzkie biblioteki publiczne

Województwo	Nazwa wojewódzkiej biblioteki publicznej
Dolnośląskie	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. T. Mikulskiego 50-116 Wrocław-Stare Miasto, Rynek 58 Tel. (0-71) 344-4001, faks 344-18-08 E-mail: wimbp@wbp.wroc.pl
Kujawsko-Pomorskie	1. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna 85-034 Bydgoszcz, ul. Długa 39 Tel. (0-52) 345-77-62, faks 328-73-90 E-mail: staszekmail.atr.bydgoszcz.pl 2. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika 87-100 Toruń, ul. Słowackiego 8 Tel. (0-56) 622-66-42, 654-95-86, faks 622-57-13 E-mail: dyrektor@bibltor.torun.pl
Lubelskie	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego 20-004 Lublin, ul. Narutowicza 4 Tel./faks: (0-81) 532-39-47 E-mail: info@hieronim.wbp.lublin.pl http://www.wbp.lublin.pl
Lubuskie	1. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna 65-077 Zielona Góra, Al. Wojska Polskiego 9

⁴ L. Biliński: *Poznajmy ujednoczone teksty ustaw samorządowych*. „Bibliotekarz” 2001 nr 7/8 s. 49-50.

	Tel. (0-68) 326-06-06, faks 325-67-98 E-mail: informacja@wimbp.zgora.pl http://www.wimbp.zgora.pl 2. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Łokietka 37 Tel. (0-95) 720-76-03/04, faks 722-53-45 E-mail: wimbp@kam.pl
Łódzkie	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego 90-508 Łódź, ul. Gdańska 100/102 Tel. (0-42) 637-30-90, faks 637-21-02 E-mail: informacja@bib.wimbp.lodz.pl http://www.wimbp.lodz.pl
Małopolskie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna 31-124 Kraków, ul. Rajska 1 Tel. (0-12) 632-59-07, faks 633-22-10 E-mail: automatyzacja@kiki.krakow.pl
Mazowieckie	Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy — Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego 00-950 Warszawa, ul. Koszykowa 26/28 Tel. (0-22) 628-20-01, faks 621-19-68 E-mail: biblioteka@biblpubl.waw.pl http://www.biblpubl.waw.pl
Opolskie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smołki 45-081 Opole, ul. Piastowska 18-19 Tel. (0-77) 454-02-23/24, faks 454-54-15 E-mail: wbp.opole@wbp.opole.pl http://wbp.opole.pl
Podkarpackie	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna 35-010 Rzeszów, ul. Sokoła 13 Tel. (0-17) 853-52-17, faks 853-24-31 E-mail: wimbp.rzeszow.pl http://www.wimbp.rzeszow.pl
Podlaskie	Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego 15-950 Białystok, ul. Kilińskiego 16 Tel. (0-85) 732-64-36, faks 741-66-95 E-mail: sekretar@poczta.wbp.bialystok.pl http://www.wbp.bialystok.pl
Pomorskie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. J. Conrada-Korzeniowskiego 80-806 Gdańsk, ul. Targ Rakowy 5/6 Tel. (0-58) 301-48-11, faks 301-96-18 E-mail: wbp@wbpg.org.pl http://www.wbpg.org.pl
Śląskie	Biblioteka Śląska 40-021 Katowice, pl. Rady Europy 1 Tel. (0-32) 208-37-00, faks 208-37-20 E-mail: bsl@bs.katowice.pl http://www.bs.katowice.pl

Świętokrzyskie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna 25-303 Kielce, Rynek 1 Tel. (0-41) 344-70-74, faks 344-59-21 E-mail: ewaw@wbp.kielce.tpnet.pl http://www.kielce.tpnet.pl
Warmińsko-Mazurskie	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Sukiertowej-Biedrawiny 10-117 Olsztyn, ul. 1 Maja 5 Tel. (0-89) 527-90-51, faks 527-93-31 E-mail: wbp@wbp.olsztyn.pl http://www.wbp.olsztyn.pl
Wielkopolskie	Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury 60-819 Poznań, ul. Prusa 3 Tel. (0-61) 847-20-11, faks 647-20-10 E-mail: biblioteka@wbp.poznan.pl http://www.wbp.poznan.pl
Zachodniopomorskie	Książnica Pomorska im. St. Staszica 70-205 Szczecin, ul. Podgórna 15/16 Tel.: (0-91) 481-91-00/06, faks 481-91-15 E-mail: ksiaznica@ksiaznica.szczecin.pl http://www.ksiaznica.szczecin

Struktura sieci bibliotek publicznych na poziomie powiatów jest bardziej złożona niż na szczeblu wojewódzkim. Do końca 2001 r. na 373 istniejące powiaty powołano tylko w ok. 40% tych jednostek biblioteki powiatowe. Są to zarówno biblioteki powiatowe formalnie powołane, jak i biblioteki (najczęściej miejskie), które na podstawie odpowiednich porozumień między władzami samorządowymi (miejskimi i powiatowymi) wykonują zadania należące do bibliotek powiatowych. Te ostatnie rozwiązania formalno-organizacyjne są najliczniejsze.

Z dniem 1.01.1999 r. powołano nowe wojewódzkie biblioteki publiczne i jednocześnie odebrano status bibliotek wojewódzkich tym 31 księżnicom, które znajdowały się w likwidowanych województwach. Ta zmiana, powodująca m.in. skutki w stanie zatrudnienia, spowodować musiała określone konsekwencje finansowe. Na ten cel musiały się znaleźć środki w rezerwie budżetowej państwa, chociaż zasady i tryb ich uruchamiania nie są do końca czytelne. Resort kultury, opiniujący wnioski w tej sprawie, orientuje się, jakiej wielkości środki zostały na ten cel przyznane, natomiast ich dalszy transfer z resortu finansów do budżetu wojewody, a dalej do marszałka województwa, a w końcu do bezpośrednio zainteresowanej biblioteki — jest trudny do rozszyfrowania. Nie znajdziemy również publikacji wyjaśniających te kwestie.

Ze względu na to, że artykuł ten ukazuje się w fachowym czasopiśmie bibliotekarskim i może w przyszłości posłużyć do analiz nauko-

wych, podaje — głównie dla tych celów — informacje o wysokości środków przyznanych na ten cel z budżetu państwa.

Tabela 3. Dofinansowanie bieżących zadań instytucji kultury przejętych 1.01.1999 r.

Województwo	Kwota przyznana z rezerwy celowej na instytucje kultury			
	w 2000 r.		w 2001 r.	
	ogółem	w tym biblioteki publiczne	ogółem	w tym biblioteki publiczne
Dolnośląskie	13 804 000	1 854 000	13 626 000	1 600 000
Kujawsko-Pomorskie	9 878 000	2 265 000	9 751 000	2 166 000
Lubelskie	13 494 000	3 535 000	13 320 000	3 213 000
Lubuskie	8 513 000	2 444 000	8 403 000	1 205 000
Łódzkie	6 898 000	2 088 000	6 809 000	1 854 000
Małopolskie	6 112 000	800 000	6 033 000	710 000
Mazowieckie	9 810 000	4 168 000	9 684 000	3 205 000
Opolskie	2 734 000	398 000	2 699 000	450 000
Podkarpackie	4 173 000	1 753 416	4 120 000	1 304 828
Podlaskie	9 048 000	2 673 000	8 932 000	1 712 050
Pomorskie	6 506 000	820 000	6 422 000	1 000 000
Śląskie	20 643 000	5 815 009	20 377 000	5 723 105
Świętokrzyskie	739 000	0	730 000	0
Warmińsko-Mazurskie	7 142 000	1 320 000	7 050 000	1 306 000
Wielkopolskie	7 596 000	1 469 978	7 498 000	1 920 178
Zachodniopomorskie	5 497 000	1 536 400	5 426 000	848 000
POLSKA	132 587 000	32 939 803	130 880 000	28 217 161

Z powyższego zestawienia wynika, że zmniejszenie wielkości środków z rezerwy celowej na dofinansowanie instytucji kultury przejętych po 1.01.1999 r. w ostatnich dwóch latach wyniosło ogółem 1,29 %, a dla bibliotek publicznych aż 3,29%⁵.

⁵ Na 2002 r. przyjęte zostaną zmienione zasady podziału rezerwy celowej z budżetu państwa między województwa z przeznaczeniem dla jednostek samorządu terytorialnego na dofinansowanie bieżących zadań własnych związanych z prowadzeniem instytucji kultury przejętych w dn. 1.01.1999 r. Kwotę rezerwy dzielić się będzie na województwa według następującego algorytmu: $RCw = RC L + RC IK + RC PKB + RC WK$. Gdzie:

RCw — kwota rezerwy celowej dla województwa,

RC L — kwota należnej dotacji wynikająca z liczby mieszkańców województwa w stosunku do liczebności ludności Polski,

RC IK — kwota należnej dotacji związanej z liczbą przejętych instytucji kultury,

RC PKB — kwota należnej dotacji celowej wynikająca z udziału wskaźnika PKB województwa w PKB Polski,

STAN UZUPEŁNIANIA ZBIORÓW ORAZ SKALA DODATKOWEGO
DOFINANSOWANIA ZAKUPÓW NOWOŚCI

Ocena działalności bibliotek publicznych dokonywana przez czytelników formułowana jest najczęściej na podstawie jakości księgozbiorów, ze szczególnym uwzględnieniem stanu ich zaopatrzenia w nowości wydawnicze. Stąd każda analiza poziomu czytelnictwa uwzględnia przede wszystkim ocenę uzupełniania zbiorów i pozyskiwania nowości wydawniczych.

Zakup nowości do bibliotek zależy także od oferty rynku wydawniczego, a ten w ostatnich latach nic już nie przypomina okresu, kiedy biblioteki musiały ubiegać się o priorytet w zakupach. Lata 90. przyniosły ogromne zmiany w dostępie do nowości wydawniczych i radykalną poprawę oferty wydawniczej. Z danych GUS wynika, że dalej utrzymuje się wzrost liczby wydanych tytułów (w 1999 r. wydano 19197 tytułów, a w 2000 r. — 21 647 tytułów). Do charakterystycznych zjawisk należy utrzymujący się bardzo duży wzrost liczby pierwszych wydań. W 2000 r. stanowiły one aż 86,17% ogółu wydawnictw. Jeżeli chodzi o nakłady, to po ubiegłorocznym załamaniu (w 1999 r. wydano tylko 78 078 000 egz.) w 2000 r. nastąpiła poprawa, wydano ogółem 102 774 000 egz. (wzrost o ok. 24%). Pociuszające jest to, że znaczna poprawa nastąpiła w dziale wydawnictw naukowych (liczba ich zwiększyła się w 2000 r. do 6840, czyli o 344, a nakłady do 5 996 000 egz., tj. o 205 000 egz.).

Od kilku lat systematycznie zmniejsza się liczba wydawanych gazet. W 2000 r. wydawano 66 tytułów, czyli o 8 mniej niż w 1999 r. (i o połowę mniej niż w 1990 r.), a ich łączny nakład wyniósł 1151 mln egzemplarzy, co stanowi spadek o 3,1% w stosunku do roku poprzedniego. Od kilku lat zwiększała się liczba wydawanych tytułów czasopism, jednak w 2000 r. zanotowano spadek o 0,9% w stosunku do roku poprzedniego przy jednoczesnym wzroście ich ogólnego nakładu o 1,7%⁶.

Interesujące są wyniki analizy dotyczącej podaży książki na naszym rynku i stanu zakupu nowości wydawniczych w bibliotekach publicznych. Z pewnością do pozytywnych zjawisk należą szeroka oferta na rynku wydawniczym i procentowa przewaga pierwszych wydań nad wznowieniami.

Ważnym punktem odniesienia dla analizy zakupu nowości wydawniczych dla bibliotek publicznych był 1999 r. Od tej daty cały ciężar wydatków na ten cel powinny ponosić samorzady, bo one stały się organizatorem wszystkich bibliotek publicznych.

RC WK — kwota należnej dotacji celowej wynikająca z udziału wydatków na kulturę województwa w wydatkach na kulturę w skali kraju.

Podstawą prawną przejęcia takiego algorytmu jest rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia zadań i trybu udzielania jednostkom samorządu terytorialnego dotacji na te zadania i dotacji celowych na dofinansowanie bieżących zadań własnych związanych z prowadzeniem instytucji kultury przejętych w dn. 1.01.1999 r.

⁶ W 2000 r. wydano 5468 czasopism i gazet w łącznym nakładzie 1552,4 mln egz.

Tabela 4. Liczba zakupionych książek przez biblioteki publiczne w 1999 r. oraz wysokość wydatków na ten cel

Województwo	Liczba zakupionych książek			Wartość zakupionych książek w zł		
	ogółem	w tym dla bibliotek w miastach	w tym dla bibliotek na wsi	ogółem	w tym dla bibliotek w miastach	w tym dla bibliotek na wsi
Dolnośląskie	177 820	119 820	58 000	2 845 494	2 023 605	821 889
Kujawsko-Pomorskie	96 427	53 502	42 925	1 314 104	823 892	490 212
Lubelskie	115 725	50 153	65 572	1 794 170	911 350	882 820
Lubuskie	56 664	33 655	23 009	910 017	619 496	290 521
Łódzkie	119 654	79 096	40 558	1 745 235	1 224 798	520 437
Małopolskie	175 042	87 466	87 576	2 761 910	1 645 729	1 116 181
Mazowieckie	343 959	247 043	96 916	6 469 956	5 137 203	1 332 753
Opolskie	64 145	36 214	27 931	846 389	489 842	356 547
Podkarpackie	142 004	51 557	90 447	2 005 323	908 417	1 096 906
Podlaskie	59 096	29 404	29 692	887 883	495 361	392 522
Pomorskie	93 744	65 783	27 961	1 565 333	1 136 263	429 070
Śląskie	298 560	224 098	74 462	4 706 659	3 657 022	1 049 637
Świętokrzyskie	54 897	27 608	27 289	767 818	432 815	335 003
Warmińsko-Mazurskie	80 892	51 383	29 509	1 199 313	822 319	376 994
Wielkopolskie	203 988	116 445	87 543	3 179 818	2 019 349	1 160 469
Zachodniopomorskie	106 029	79 741	26 288	1 696 566	1 353 725	342 841
POLSKA	2 188 646	1 352 968	835 678	34 695 988	23 701 186	10 994 802

Dysponując globalnymi danymi GUS za 2000 r., należy stwierdzić, że w stosunku do 1999 r. zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych spadł do 2 116 247 egz., chociaż w tym samym okresie wydatki na ten cel wzrosły z 34 695 988 zł do 38 909 060 zł (czyli o blisko 9%). Wzrost ten był możliwy tylko dzięki dofinansowaniu zakupu książek dla bibliotek publicznych z rezerwy celowej budżetu państwa. W 2000 r. wynosiła ona 9 mln zł. Podział tej kwoty na poszczególne województwa był proporcjonalny do wielkości środków przeznaczonych na zakup nowości przez samorządy w roku poprzednim; miało to stymulować większe ich zaangażowanie w uzupełnianiu zbiorów bibliotecznych.

Wśród bibliotek działających w miastach znajdują się również wojewódzkie biblioteki publiczne, które w 1999 r. do swoich zbiorów wprowadziły 39 524 książki za 1 050 848 zł. Średnia cena zakupionej książki do wojewódzkich bibliotek publicznych wynosiła 26,58 zł i była

ponad dwukrotnie wyższa niż średnia cena zakupionej książki dla bibliotek wiejskich, wynoszącej 13,1 zł (średnia cena książki dla bibliotek w miastach wynosiła 17,5 zł). Z tych danych można wyciągać różne wnioski, np. że środowiska wiejskie otrzymują najmniej wartościowe książki (biorąc pod uwagę ich cenę). Jednak należy pamiętać, że duże biblioteki powinny kupować publikacje naukowe i informacyjne, które są na ogół drogie, oczywiście z myślą, aby z nich mogli korzystać także czytelnicy na wsi, np. poprzez system wypożyczeń międzybibliotecznych, ale czy tak się dzieje, trudno sprawdzić.

Tabela 5. Podział dotacji 9 mln zł na poszczególne województwa i zakup za te środki książek

Województwo	Otrzymana kwota na zakup z rezerwy celowej w 2000 r. w zł	Zakupiono ogółem wol.	Średnia cena za 1 egz.
Dolnośląskie	738 000	38 513	19,16
Kujawsko-Pomorskie	351 000	17 968	19,53
Lubelskie	459 000	16 856	27,23
Lubuskie	234 000	7 530	31,08
Łódzkie	450 000	20 944	21,49
Małopolskie	720 000	32 739	21,99
Mazowieckie	1 674 000	40 000	41,85
Opolskie	216 000	11 620	18,59
Podkarpackie	522 000	27 702	18,84
Podlaskie	243 000	12 966	18,74
Pomorskie	405 000	18 190	22,26
Śląskie	1 215 000	56 612	21,46
Świętokrzyskie	207 000	10 241	20,21
Warmińsko-Mazurskie	315 000	12 810	24,59
Wielkopolskie	819 000	24 378	33,60
Zachodniopomorskie	432 000	15 492	27,89
Łącznie	9 000 000	364 561	24,68

W 2001 r. zmniejszono kwotę z budżetu państwa na dofinansowanie zakupu nowości wydawniczych do bibliotek publicznych, wyniosła ona 7 463 000 zł. Przyjęty został inny podział tych środków — proporcjonalnie do liczby czytelników w województwach.

ZAKOŃCZENIE

Bardzo poważnym zagrożeniem dla bibliotek publicznych w ostatnich latach były ich przekształcenia organizacyjne, szczególnie na wsi. Polegały one na łączeniu bibliotek publicznych ze szkolnymi lub ośrodkami i domami kultury. Dość często takie połączenia były zapowiedzią likwidacji biblioteki bądź filii bibliotecznych. W 2000 r. w Polsce działało 8915 bibliotek i filii bibliotecznych, tzn. mniej o 161 niż w 1999 r., a w stosunku do 1990 r. — o 1354 placówki biblioteczne. Aby tym tendencjom zapobiec, Sejm RP uchwalił *Ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o bibliotekach*⁷, która w art. 13 obecnej ustawy wprowadza nowy ust. 7 w brzmieniu: „Biblioteki publiczne nie mogą być łączone z innymi instytucjami oraz z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi”. Jednak dopiero z perspektywy dłuższego czasu będziemy mogli ocenić pozytywne skutki tej nowelizacji ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.

Perspektywa najbliższych miesięcy to dalsze prace nad głębszą nowelizacją ustawy o bibliotekach, wprowadzającą m.in. zmiany w regulacjach prawnych dotyczących Narodowego Zasobu Bibliotecznego⁸. Kierunkom prac nad nowelizacją ustawy o bibliotekach poświęcono posiedzenie Krajowej Rady Bibliotecznej, które odbyło się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w dn. 3.12.2001 r.

LUCJAN BILIŃSKI

PUBLIC LIBRARIES AND THEIR FINANCING IN COMPARISON
WITH OTHER CULTURAL INSTITUTIONS

The administrative changes introduced on the 1st of January, 1999 included abandonment of the previous 49 voivodships and creation of 16 new ones subdivided into 373 districts. New administrative division forced organizational transformation of the public libraries network, not yet fully completed. In the end of 2001 18 voivodship public libraries were active and only 40% of the planned network of district public libraries were created. One should note a significant reduction of both central and local authorities contribution to the public library budgets resulting in limitation of new acquisitions.

Wpłynęło do redakcji 21 listopada 2001 r.

⁷ „Dz.U.” 2001 nr 129 poz.1440.

⁸ Zob. L. Biliński: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego w ocenie Najwyższej Izby Kontroli*. „Bibliotekarz” 2001 nr 12 s. 2-5.

JANUSZ DUNIN
IGOR KLUCZNY

BIBLIOTEKI NAUKOWE WOBEC CENZURY

Problemy prohibitów przed 1990 r. Sprawa dostępu bibliotek polskich do światowej literatury w czasach PRL. Spór Uniwersytetu Łódzkiego z władzami celnymi w sprawie wydawnictw zatrzymanych na granicy.

Zapewnienie możliwie najszerszego dostępu do dorobku myśli ludzkiej stanowi jedną z głównych zasad bibliotekarstwa. To, co znajduje się na półkach księgozbiorów, w znacznej mierze zależy od tego, co jest lub było na rynku księgarskim. Polityka wydawnicza promująca określone treści, a nie dopuszczająca do publikowania innych, odzwierciedla się na półkach bibliotek. Urząd cenzorski w czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej był czymś, czego bibliotekarze nie akceptowali, ale traktowali jako coś zewnętrznego, co — jak pogoda — kształtuje nasze postępowanie, ale nie jesteśmy w stanie nań wpłynąć i trzeba z tym jakoś żyć. W opinii rządzących słowo drukowane miało przebudowywać świadomość społeczną oraz tworzyć postawy i normy moralne akceptowane przez jednopartyjną władzę, a autorzy mieli być architektami dusz ludzkich, budowniczymi nowego, socjalistycznego społeczeństwa. Instytucja cenzury miała stać na straży tego zadania, umacniać je i chronić przed treściami, które mogłyby szkodzić procesowi tworzenia nowego człowieka i społeczeństwa. Cenzorzy zakładali, iż wszelkie teksty przeznaczone do obiegu czytelniczego są aktywne politycznie i zdeterminowane interesem politycznym. W ich świadomości nie istniały teksty neutralne ideologicznie. Marzeniem władzy było, aby teksty niepożądane w ogóle nie powstawały (zjawisko autocenzury), albo przynajmniej nie były rozpowszechniane. W tym celu upaństwowiono wydawnictwa, drukarnie, hurtowy oraz detaliczny obrót książką i prasą, wprowadzono centralne rozdzielnictwo papieru. Polityka cenzuralna wobec wydawców i bibliotek powszech-

nych ma już sporą dokumentację¹. Mniej rozpoznany teren stanowią wciąż biblioteki naukowe, o których mamy stosunkowo mało informacji².

Wśród dostępnych w PRL publikacji uznawanych za szkodliwe znajdowało się wiele wydanych jeszcze przed 1945 r. Drugą wielką grupę stanowiły druki wydane w pierwszych latach powojennych — przed zadekretowaniem socrealizmu i uspołecznieniem wydawców. Dodatkowo za niepożądane uważano teksty, które powstawały pod piórem chętnych współpracowników nowych władz, ale w związku ze zmianami zachodzącymi w polityce już im nie odpowiadały, a nawet ją dezawuowały. Wreszcie zaraz po wojnie w bagażach napływających do kraju repatriantów z zachodu znalazło się wiele obcych druków, w tym polskojęzycznych, określanych jako zagraniczne czy emigracyjne. W różnych akcjach pomocy zniszczonemu krajowi do bibliotek i księgarń napływały dary. Pozycje te znalazły się w zbiorach bibliotek publicznych oraz księgozbiorach domowych, skąd trafiały następnie do antykwariatów.

Irytację władz powodowały nie tylko te pozycje, które w jakimś stopniu przeciwstawiały się aktualnej polityce, ale też lekkie, rozrywkowe teksty, które odciągały czytelników od lansowanej beletrystyki socrealistycznej. W związku z tym władze przeprowadziły w latach 50. szeroko zakrojoną akcję usuwania niepożądanych druków z magazynów księgarskich i bibliotecznych³. Te radykalne działania nie objęły większych bibliotek naukowych, takich jak Biblioteka Narodowa, Jagiellońska, księgozbiory uczelniane i PAN. Większość wycofywanych z bibliotek powszechnych książek została zniszczona, jednak pewna ich część przekazano do księgozbiorów naukowych z założeniem, że ich udostępnianie będzie tam kontrolowane i ograniczane. Miały one służyć oficjalnym przedstawicielom państwa i naukowcom, którzy nie

¹ Złożony mechanizm aparatu cenzury w okresie PRL przedstawiono m.in. w pracach: S. A. Kondek: *Władza i wydawcy*. Polityczne uwarunkowania produkcji książek w Polsce w latach 1944-1949. Warszawa 1993; — : *Papierowa rewolucja*. Oficjalny obieg książek w Polsce w latach 1948-1955. Warszawa 1999. — A. Pawlicki: *Kompletna szarość*. Cenzura w latach 1965-1972. Instytucje i ludzie. Warszawa 2001. — A. Urbański: *Cenzura — kontrola kontroli (system lat siedemdziesiątych)*. W: *Piśmiennictwo — systemy kontroli — obiegi alternatywne*. Pod. red. J. Kosteckiego i A. Brodzkiej. T. 2. Warszawa 1992 s. 251-265. — *Cenzura w PRL*. Relacje historyków. Oprac. Z. Romek. Warszawa 2000. — R. Nycz: *Literatura polska w cieniu cenzury*. „Teksty Drugie” 1998 nr 3 s. 5-27. — J. Zmroczek: *Ruch wydawniczy w Polsce po 1945 r.* „Zesz. Hist.” 1992 nr 100 s. 209-231. — S. Żak: *Cenzura wobec humanistyki*. Kielce 1996.

² Dla poznania zmagania bibliotek naukowych z różnymi instytucjami cenzury znamienne są artykuły: H. Górski: *Prohibity*. „Prawo i Życie” 1986 nr 10 s. 14; — : *Zakazane książki*. Tamże nr 49 s. 14. — S. Podemski: *Święte prawa bibliotek*. „Polityka” 1987 nr 43 s. 5. — S. Kamiński: *Zakazana książka*. O ingerencji cenzury w gromadzenie zbiorów bibliotecznych w latach 1981-1989. „Bibliotekarz” 1992 nr 9 s. 2-7. — J. Dunin: *Cenzura i surrealizm*. „Tyg. Solidarność” 1981 nr 12 s. 5; — : *O cenzurze tylko na serio*. „Nowe Książ.” 1995 nr 5 s. 72.

³ O czyszczeniu księgozbiorów bibliotecznych z literatury źle widzianej zob. np.: S. A. Kondek: *Wycofanie literatury popularnej z obiegu instytucjonalnego w latach 1949-1995*. W: *Retoryka i badania literackie*. Rekonesans. Red. nauk. J. Z. Lichański. Warszawa 1998 s. 183-243; — : *Kontrola, nadzór, sterowanie*. Budowa państwowego systemu wydawniczego w Polsce w latach 1945-1951. W: *Piśmiennictwo...* (por. przyp. 1), s. 201-213.

mogli pozostać całkowicie pozbawieni źródeł. Odebranie bibliotekom naukowym prawa do przechowywania wszelkich druków nie wchodziło w rachubę. Władze dążyły więc do stworzenia w nich działów niedostępnych dla przeciętnego czytelnika — prohibitów, nazywanych oficjalnie „zbiorami zastrzeżonymi”. Domagano się też, aby wycofać z katalogów karty „niebezpiecznej literatury”⁴. Meandry wpisywania na listy książek niebezpiecznych poszczególnych pozycji nie zostały jeszcze ostatecznie opisane. Sprawa formalnego i faktycznego statusu zbiorów zabezpieczonych w placówkach naukowych wymaga zbadania, bowiem znaczna część zarządzeń w tej sprawie nie pozostawiła śladów w dokumentacji biblioteczej. Mogą o nich powiedzieć jedynie ci, co je pamiętają. Z początkiem lat 80. w ramach pewnej liberalizacji systemu powstała oficjalna instrukcja w tej sprawie. Mówiła ona, że w uczelniach samodzielni pracownicy naukowcy mogą pisemnie zawiadamiać o potrzebie sięgnięcia do zasobów zastrzeżonych; doktorzy, doktoranci i studenci potrzebowali w tym celu pisemnego określenia potrzeby i poparcia profesora prowadzącego zajęcia.

Władze miały powody, aby nie ufać bibliotekarzom, wśród których było niewielu zaangażowanych członków partii. Z drugiej jednak strony pracownicy bibliotek zasadniczo niechętni całej sprawie godzili się na różne formy współpracy. W bibliotekarstwie naukowym istniała dawna tradycja ukrywania przed czytelnikami pewnych treści, istniały „szafy z trucizną”, do których trafiało m.in. piśmiennictwo frywolne, zwane pornograficznym. Żywiono obawy, że z powodu braku choćby podstawowej współpracy personelu bibliotecznego władze mogą dopuścić się brutalnych ingerencji w zbiorach i zarekwirować niektóre pozycje. Istniała też nadzieja, że przechowywane w bibliotekach pozycje doczekają lepszych czasów i będą mogły być ujawnione. Warto pamiętać, że istniejące w zbiorach druki zawsze były w pewnym zakresie udostępniane. Nieuchronnie czytali je sami bibliotekarze, sięgali po nie niektórzy naukowcy, nierzadko też udostępniano je nielegalnie zaufanym osobom. Oficjalnie udostępniano prohibity urzędnikom tzw. frontu ideowego. Biblioteki zawsze stanowiły dla władz pewien problem, oczyszczenie zbiorów liczących setki tysięcy, a nawet miliony egzemplarzy, było w praktyce zadaniem niewykonalnym. „Niebezpieczne trucizny” kryły w sobie najniewinniej wyglądające książki czy roczniki czasopism. Wszystkim chodziło głównie o zachowanie pozorów.

Do czasu rozwoju wydawnictw drugiego obiegu bieżące polskie piśmiennictwo krajowe nie stanowiło dla władz większego zagrożenia. Groźniejszym wydawał się im napływ zagranicznych druków niecenzurowanych. Najbardziej irytujące bibliotekarzy stało się zatrzymywa-

⁴ Podobnie czyniła też cenzura, zmuszając bibliografów do wykreślenia ze spisów niewygodnych dla władz nazw autorów i tytułów. Por. J. Czachowska: *Zmagania z cenzurą słowników i bibliografii literackich w PRL. Tamże*, s. 214-236.

nie na granicy wybranych druków z przesyłek do bibliotek. Ginęły przede wszystkim pozycje polskojęzyczne publikowane za granicą oraz prace humanistyczne dotyczące aktualnych problemów. Do adresatów nie docierały książki oraz poszczególne zeszyty czasopism zagranicznych, zwłaszcza z zakresu historii, socjologii, politologii. Sprawa była dla bibliotekarzy szczególnie drażliwa, ponieważ były to często książki ważne, przysyłane w ramach wymiany międzybibliotecznej. Nie chodziło tu tylko o schowanie i przetrzymanie publikacji w zastrzeżonych zbiorach, ale o bezpowrotne niszczenie wielu druków. Praktyki kierowanych przez władze bezpieczeństwa urzędników celnych, którzy — jak się zdaje — działali niezależnie nawet od oficjalnych urzędów cenzury, było szczególnie perfidne. Praktyki te dotyczyły nie tylko biblioteki, ale wiele prywatnych osób przywożących książki i były powodem wielu konfliktów i interwencji. Ten aspekt działań cenzury nie doczekał się dotychczas szerszych badań i opisu.

Polityka celna wobec bibliotek naukowych przez cały okres PRL była zmienna i przechodziła różne fazy. Bez szczegółowej analizy materiałów znajdujących się w archiwach Głównego Urzędu Ceł (GUC) niezwykle trudno jest opisywać metody oraz ustalać przyczyny dokonywanych konfiskat publikacji nadesłanych z zagranicy. Sytuacja zmieniła się w 1981 r., kiedy to po raz pierwszy działania w zakresie cenzurowania przesyłek zostały ujęte w ramy prawne. Urzędy celne zostały zobowiązane do informowania adresatów o zatrzymaniach, a bibliotekom dano możliwość odwoływania się do organów wyższej instancji.

Praca niniejsza w zasadniczej części opiera się na materiale archiwalnym złożonym z korespondencji (pochodzącej z lat 80. minionego wieku) Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego z różnymi organami administracji państwowej. Owe teksty źródłowe zostały tu szczegółowo omówione z uwzględnieniem obowiązujących wówczas przepisów prawnych. Pomocne okazały się również artykuły prasowe publikowane w latach 80., to dzięki nim można było dokonać pewnych uogólnień, np. zmagania Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi z całym aparatem cenzury rozszerzyć na inne biblioteki tego typu⁵.

Dnia 31.07.1981 r. ukazała się ustawa o kontroli publikacji i widowisk, w której postanowiono: „Biblioteki naukowe oraz biblioteki stowarzyszeń twórczych i towarzystw naukowych mogą sprowadzać i gromadzić w celach uzasadnionych ich statutową działalnością publikacje zagraniczne, których rozpowszechnianie jest zakazane” [1, art. 16 ust. 3]. Ustawa z dn. 28.07.1983 r. o zmianie tej ustawy dodała do tego sformułowania ustęp 3a: „Prezes Głównego Urzędu [Kontroli Publikacji i Widowisk], Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Minister Kultury i Sztuki oraz Sekretarz Naukowy Polskiej Akademii Nauk ustalają wykaz bibliotek, o których mowa w ust. 3,

⁵ H. Górski, S. Podemski (por. przyp. 2).

a Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Minister Kultury i Sztuki oraz Sekretarz Naukowy Polskiej Akademii Nauk określają zasady przechowywania i udostępniania publikacji zagranicznych objętych zakazem rozpowszechniania” [2]. Na podstawie tego artykułu w dn. 30.04.1984 r. ministrowie: MKiS, MNSzWiT oraz Sekretarz Naukowy PAN i Prezes GUKPiW wydali odpowiednie zarządzenie, a w załączniku do niego wymieniono 34 biblioteki naukowe [7]. Pomimo tego zarządzenia urzędy celne podległe GUC dokonywały licznych konfiskat.

Najczęściej droga skonfiskowanych dokumentów i walka uprawnień do ich otrzymania bibliotek wyglądała następująco. Urząd Celny Pocztowy zatrzymywał nadesłane z zagranicy publikacje, aby następnie na podstawie Prawa celnego orzec ich przepadek [3, art. 13 ust.1 i 3]. W nadesłanej do pokrzywdzonej biblioteki decyzji o tym przypadku urząd pisał w uzasadnieniu: „Orzeciono przepadek z uwagi na zakaz przywozu, ponieważ wymienione publikacje zawierają treść szkodliwą dla dobra i interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”.

Przyjrzyjmy się zatem tej ustawie o prawie celnym, w której w art. 13 postanowiono m.in.:

„1. Przywóz, wywóz lub przewóz utworów i przekazów informacji wyrażonych za pomocą druku, obrazu lub innych form służących do ich utrwalenia i przekazywania, o treści szkodliwej dla dobra i interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jest zakazany, z wyjątkiem wypadków określonych w przepisach szczególnych.

2. Zakazany jest również przywóz, wywóz lub przewóz innych przedmiotów mogących służyć celom sprzecznym z dobrem i interesami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

3. Towary celne określone w ust. 1 ulegają przypadkowi. Przepadek można orzec również w stosunku do towarów celnych określonych w ust. 2 a także do innych towarów przywożonych, wywożonych lub przewożonych w tej samej przesyłce z towarami, o których mowa w ust. 1 i 2.

4. W sprawach wymienionych w ust. 3 orzeka urząd celny, chyba że inny organ wszczął postępowanie karne w tych sprawach.

5. Decyzje dotyczące przypadku utworów i przekazów informacji, o których mowa w ust. 1, mogą być zaskarżone do Naczelnego Sądu Administracyjnego na zasadach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego” [3, art. 13].

Urzędy celne były rzetelnymi egzekutorami powyższych przepisów, czuwając zgodnie z ust. 4 nad respektowaniem zakazu przywozu, wywozu lub przewozu publikacji zawierających treści szkodliwe dla Polski, której dobro utożsamiano z interesem jednopartyjnej władzy. Nie zważano natomiast na ustawę o kontroli publikacji i widowisk [1, art. 16 ust. 3]. Jak wynika z cytowanego ust. 2 urzędy celne mogły orzec

przepadek również urządzeń poligraficznych, których odbiorcą miała być instytucja lub organizacja niezależna bezpośrednio od aparatu władzy, a więc mogąca działać na jego szkodę. Socjalistyczne państwo w celu utrzymania i umacniania swej władzy nad obywatelami musiało mieć całkowity nadzór nie tylko nad rozpowszechnianiem publikacji, lecz przede wszystkim nad ich produkcją. Aby zniechęcić do przywożenia dokumentów szkodliwych dla PRL, urzędy celne zostały uzbrojone w możliwość orzekania przepadku także innych towarów przewożonych w tej samej przesyłce.

Nim jednak biblioteka, dla której owe szkodliwe publikacje były przeznaczone, skorzystała z ust. 5 omawianego art. 13, czyli nim decyzje urzędu celnego zaskarżyła do Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA), odwoływała się najpierw do GUC. Taką kolejność nakazywał Kodeks postępowania administracyjnego: „Właściwy do rozpatrzenia odwołania jest organ administracji państwowej wyższego stopnia, chyba że ustawa przewiduje inny organ odwoławczy” [4, art. 127 par. 2]. Urząd Celny Poczty w piśmie przesłanym do biblioteki zawiadamiał: „Od niniejszej decyzji stronie przysługuje odwołanie do Głównego Urzędu Ceł za pośrednictwem tutejszego Urzędu w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji”.

Biblioteki korzystały z tej możliwości i kierowały odwołanie do GUC, powołując się na ustawę o kontroli publikacji i widowisk [1, art. 16 ust. 3; 2] oraz zarządzenie dotyczące bibliotek, które mogą sprowadzać objęte zakazem rozpowszechniania publikacje zagraniczne [7]. Władze biblioteki, chcąc zapewne uspokoić GUC, iż te publikacje nie trafią do rąk osób niepowołanych, przypominały również o istnieniu odpowiedniego zarządzenia z dn. 20.04.1984 r. ministrów: MKiS, MNSzWiT oraz Sekretarza PAN dotyczącego przechowywania i udostępniania publikacji zagranicznych objętych zakazem rozpowszechniania [8]. Na mocy tego zarządzenia biblioteki wskazane w załączniku do poprzedniego zarządzenia [7] upoważnione były do przechowywania dla celów wyłącznie naukowych publikacji nie przeznaczonych do rozpowszechniania. Powołując się na wymienione przepisy prawne, dyrekcja biblioteki orzeczenie przepadku publikacji przez urząd celny uznawała za nieuzasadnione i domagała się niezwłocznego przesłania zatrzymanych materiałów. GUC dysponował wtedy trzema możliwościami określonymi w Kodeksie postępowania administracyjnego:

„Organ odwoławczy wydaje decyzję, w której:

- 1) utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję albo
- 2) uchyla zaskarżoną decyzję w całości albo w części i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy bądź uchylając tę decyzję — umarza postępowanie pierwszej instancji, albo
- 3) umarza postępowanie odwoławcze” [4, art. 138 par.1].

Punkt pierwszy przytoczonego ustępu jest jednoznaczny i nie wymaga dodatkowych komentarzy. Zastanówmy się jednak przez chwilę nad znaczeniem dwóch pozostałych możliwości. Uchylenie zaskarżonej decyzji mogło mieć miejsce, jeżeli naruszała ona przepisy prawa lub też organ przekroczył swoje kompetencje. Organ odwoławczy mógł także umorzyć postępowanie odwoławcze, jeżeli nie zostały zachowane procedury prawne niezbędne do skutecznego zaskarżenia spornej decyzji. W takich okolicznościach organ odwoławczy w ogóle nie rozpatrywał merytorycznych okoliczności sprawy. Decyzja GUC była ostateczna w postępowaniu administracyjnym.

Po rozpatrzeniu odwołania niekiedy następowało uchylenie decyzji o przypadku danych publikacji, a poszkodowana biblioteka uzyskiwała ich zwrot. Do 1985 r. ten typ decyzji zdecydowanie dominował i znakomitą większość zatrzymanych dokumentów zwrócono bibliotekom w wyniku interwencji w GUC. Sytuacja uległa radykalnemu pogorszeniu w latach następnych, kiedy to GUC coraz częściej utrzymywał w mocy zaskarżoną decyzję.

Przeglądając decyzje GUC dotyczące zatrzymanych publikacji oraz zastanawiając się nad argumentacją użytą w uzasadnieniu tych decyzji, nie sposób przemilczeć zdziwienia i zaskoczenia logiką argumentacji urzędów celnych. Urzędy te powołując się na konkretne przepisy, jednocześnie im zaprzeczały. Rozpatrując odwołanie biblioteki, GUC wskazywał, iż urzędy celne są zobowiązane zatrzymywać i orzekać przepadek publikacji o szkodliwej zawartości. Dalej tłumaczył, że zakaz ten jest wyłączony tylko wtedy, gdy przepis szczególny daje określonemu podmiotowi prawo otrzymywania takich publikacji. Jak wiadomo, informuje o tym przytoczone wcześniej postanowienie Prawa celnego [3, art. 13 ust. 1]. GUC stwierdzał także, iż biblioteka składająca wniosek o zwrot zatrzymanych publikacji rzeczywiście jest biblioteką naukową i ma do niej zastosowanie przepis szczególny ustawy o kontroli publikacji i widowisk [1, art. 16 ust. 3].

Zdaniem GUC, sprowadzanie i gromadzenie przez uprawnione biblioteki naukowe publikacji zagranicznych dotyczy tylko takich publikacji, które na mocy zarządzenia prezesa Głównego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk (GUKPiW) zostały pozbawione debitu lub na mocy decyzji Okręgowego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk (OUKPiW) zostały zakazane do rozpowszechniania. Nadmierny w tym miejscu, iż terminem debit określano pozwolenie władzy na sprowadzenie i rozpowszechnianie książek, gazet i czasopism zagranicznych. Faktem jest, iż w ustawie o kontroli publikacji nie ma słowa o publikacjach pozbawionych debitu, natomiast ustawa mówi o „publikacjach zagranicznych, których rozpowszechnianie jest zakazane” [1, art. 16 ust. 3]. Dopiero jednak dalsza argumentacja zadziwia swoją pokrętną logiką. GUC ostatecznie uzasadniał decyzje o przypadku zatrzymanych

publikacji w sposób następujący: „Publikacja będąca przedmiotem postępowania nie została ani pozbawiona debitu, ani zakazana do rozpowszechniania, a więc w odniesieniu do niej nie ma zastosowania wyjątek, o którym mowa w art. 13 ust. 1 Prawa celnego. Zatem decyzja Urzędu Celnego Poczтового jest zgodna z prawem”. Z prawem może i tak, ale czy z logiką? Jeśli bowiem OUKPiW nie zakazał rozpowszechnienia danej publikacji, a GUKPiW nie pozbawił jej debitu, czyli organy cenzury państwowej nie dopatrzyły się treści szkodliwych dla państwa i obywateli PRL, to czy publikacja taka nie mogła znaleźć się w zbiorach państwowej biblioteki? Powstawała zatem sytuacja paradoksalna. Jeżeli cenzor — a więc osoba mająca odpowiednie kwalifikacje — uzna, że publikacja zagraniczna narusza ustawodawstwo polskie i wyda zakaz rozpowszechniania, to biblioteka naukowa może ją sprowadzić i trzymać w swoich zbiorach, ale jeżeli taką samą merytorycznie decyzję pod formalną nazwą zakazu przywozu wyda celnik, który takich kwalifikacji nie musi i nie może posiadać, to biblioteka naukowa nie może jej ani sprowadzić, ani gromadzić w swoich zbiorach (nawet w dziale prohibitów)⁶.

Decyzja GUC była ostateczna w postępowaniu administracyjnym, lecz przysługiwała na nią skarga do NSA. Skargę na piśmie należało złożyć w GUC w Warszawie w terminie 30 dni, licząc od dnia następnego po dniu otrzymania decyzji.

Istotne dla całej sprawy było to, iż GUC, uzasadniając swą decyzję, wykorzystywał istniejącą w systemie prawnym lukę. Ustawa o kontroli publikacji i widowisk mówiła o publikacjach, których rozpowszechnianie było zakazane [1, art. 16 ust. 3]. Co robić jednak w przypadku, gdy książka nie została zakwestionowana przez OUKPiW, a jej treść godzi w dobro i interesy Polski? Takiej sytuacji ustawa nie dotyczy, natomiast zaczyna działać Prawo celne [3, art. 13 ust. 1 i 3]. Dochodzi do pewnej logicznej sprzeczności. Formalnie publikacja może być rozpowszechniana, a tym bardziej przechowywana w bibliotekach naukowych, lecz jej przywóz, wywóz lub przewóz jest zakazany i urząd celny ma obowiązek orzec jej przepadek. Ten brak precyzji w istniejących przepisach prawnych chętnie był wykorzystywany przez GUC, a godził w dobro placówek naukowych.

W drugiej połowie lat 80. coraz częściej utrzymywano w mocy decyzję o przepadku publikacji o treści szkodliwej dla dobra i interesów PRL, a więc pomoce naukowe, stanowiące zazwyczaj dublety w bibliotekach zagranicznych, przesyłane nieodpłatnie w ramach międzynarodowej współpracy naukowej, coraz rzadziej trafiały do polskich bibliotek. W tej sytuacji biblioteki naukowe często decydowały się na wniesienie sprawy do NSA, chociaż trzeba uczciwie przyznać, że w większości wypadków swą drogę odwoławczą biblioteki kończyły

⁶ S. Kamiński (por. przyp. 2).

w momencie konfliktu z GUC. Jednak sprawy do NSA kierowała nie sama biblioteka, lecz dział prawny instytucji, w ramach której funkcjonowała, np. uniwersytetu. Prawnicy broniący interesów biblioteki, a więc w gruncie rzeczy interesów pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów odpowiedniej uczelni wyższej, przypominali, iż zatrzymane publikacje nie zostały pozbawione debitu ani nie został wydany zakaz ich rozpowszechniania. Twierdzili zatem, że skoro rozpowszechnianie ich nie jest zabronione, to tym samym jest dozwolone, a tym bardziej dozwolone jest samo ich przechowywanie.

W swej skardze do NSA Dział Prawny UŁ zaznaczał, iż w myśl ustawy o kontroli publikacji, do oceny, czy określone wydawnictwo wydane za granicą nadaje się do rozpowszechniania w kraju uprawniony jest jedynie OUKPiW [1, art. 16 ust. 1 i 3]. W ten sposób sugerowano, iż urząd celny, który zatrzymał przesyłkę, oraz GUC, który tę decyzję poparł, weszli w kompetencje innego urzędu państwowego, nadużyli prawa, a więc w konsekwencji postąpili bezprawnie.

Między uczelnią macierzystą Biblioteki a GUC toczyła się walka o publikacje zagraniczne, ale także o interpretację istniejącego stanu prawnego. GUC wyrażał pogląd, iż uprawnienie wyznaczonych bibliotek do sprowadzania i gromadzenia publikacji zagranicznych dotyczyło wyłącznie publikacji objętych zakazem rozpowszechniania. Władze UŁ, jak i jego Biblioteki, stały na stanowisku, że ustawa o kontroli publikacji daje bibliotekom naukowym przywilej otrzymywania i przywozu również czasopism i książek zakazanych do rozpowszechniania [1, art. 16 ust. 3]. W myśl zasady: jeżeli wolno więcej, wolno i mniej⁷. Bibliotekarzom wydawał się oczywisty fakt, iż mają prawo gromadzić nie tylko dokumenty pozbawione debitu i zakazane do rozpowszechniania, ale przede wszystkim publikacje dopuszczone do rozpowszechniania, chociaż zawierające treści nie akceptowane przez sprawującą władzę partię polityczną. Różna była zatem interpretacja obowiązującego prawa.

Przed NSA stało doniosłe zadanie, gdyż miał zadecydować nie tylko o dalszym losie zatrzymanych publikacji, lecz także o ważności i słuszności tylko jednej interpretacji. Trzyosobowy skład sędziowski, po rozpoznaniu sprawy wydawał wyrok. Decyzje NSA nie były jednakowe. Trzeba przyznać, iż przeważały korzystne dla bibliotek, a tylko w nielicznych wypadkach sąd utrzymywał w mocy zaskarżoną decyzję GUC, a tym samym decyzję urzędu celnego, który orzekał przepadek nadesłanych dokumentów.

Prześledźmy zatem tok rozumowania sędziów. Ich zdaniem, uprawnione biblioteki naukowe na mocy ustawy o cenzurze [1, art. 16 ust. 3] mogą sprowadzać z zagranicy publikacje zakazane do rozpowszechniania, a więc zawierające treści szkodliwe dla dobra i interesów PRL.

⁷ H. Górski: *Prohibity* (por. przyp. 2).

Sędziowie przypominali, iż przywóz publikacji „nieszkodliwych” nie budzi zastrzeżeń urzędów celnych. Urzędy te konfiskują tylko książki „szkodliwe”. Kategorie treści szkodliwych dla dobra i interesów PRL też określała ta ustawa w innym artykule: „Korzystając z wolności słowa i druku w publikacjach i widowiskach nie można (...)” [1, art. 2]. W opinii sądu, zakazy tu zawarte dotyczą zarówno obywateli, jak i właściwych organów państwowych. Ponadto, zdaniem NSA, przepisy ustawy o cenzurze [1] i Prawa celnego [3, art. 13] tworzą system norm wzajemnie się uzupełniających i niesprzecznych. Interpretacja przyjęta przez GUC zakładała — zdaniem sądu — że ustawodawca wydał przepisy niespójne, a nawet pozbawione logiki, bowiem instytucja uprawniona do sprowadzania publikacji z zagranicy, aby uniknąć konfiskaty, musiałaby spowodować wydanie w stosunku do nich zakazu rozpowszechniania.

Tym spostrzeżeniem NSA podsunął bibliotekarzom pewną drogę wyjścia z matni przepisów. Sami sędziowie uważali, że przepisy są spójne i nie pozostawiają niedomówień. Zdaniem NSA należało uznać, że zakaz rozpowszechniania publikacji wynika nie tylko z aktów Prezesa GUKPiW czy decyzji okręgowych urzędów cenzury, lecz także bezpośrednio z innych norm prawa, a zwłaszcza ustawy o kontroli publikacji [1, art. 2]. W ten sposób NSA zrównał orzecznictwo urzędów cenzorskich z orzeczeniami urzędów celnych. Jeśli bowiem urzędnik celny dopatrzy się w nadesłanej publikacji treści szkodliwych dla Polski, o jakich mowa w tej ustawie, to może przypuszczać, iż taka publikacja zostałaby zakazana przez państwowe urzędy cenzorskie. W tej sytuacji urząd celny ma prawo sądzić, iż do danej publikacji odnosi się przepis ustawy o cenzurze [1, art. 16 ust. 3] uprawniający wskazane biblioteki do sprowadzania i gromadzenia druków zakazanych.

Przy takiej interpretacji prawa wniosek końcowy mógł być tylko jeden. Bez względu na to, czy określone wydawnictwo zostało objęte zakazem wydanym przez GUKPiW lub okręgowy urząd, czy też w ocenie organów celnych zawiera treści szkodliwe dla dobra i interesów Polski, jeżeli jej odbiorcą jest uprawniona biblioteka, to urzędy celne nie mają prawa do orzeczenia przepadku. Wyrok sądu, jak i jego uzasadnienie, budowały pomost między nieprecyzyjnymi przepisami prawa. W efekcie postępowania sądowego decyzja GUC była uchylana, a nadesłane dokumenty trafiały do bibliotek.

Te same przepisy były różnie interpretowane przez GUC i NSA. Wykładnia istniejących przepisów prawnych była rozbieżna nawet w samym NSA. Zamieszanie i nieczytelność przepisów potęgowały jeszcze decyzje sądu, który na podstawie tych samych artykułów prawnych raz podzielał argumentację GUC, kiedy indziej przychylił się do argumentów bibliotekarzy. Sytuacja, w której system przepisów

prawnych jest niespójny, a nawet budzi wrażenie sprzeczności z zasadami logiki, powodowała irytację zarówno w urzędach celnych, jak i w kręgach bibliotekoznawczych.

Istniejący stan rzeczy był nie do zaakceptowania również przez NSA. Dlatego też 3.10.1985 r. Prezes NSA wystąpił do Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego z wnioskiem o wydanie wiążącej wykładni spornych przepisów: czy przewidziany w prawie celnym [3, art. 13] zakaz przywozu publikacji o treści szkodliwej dla dobra i interesów PRL dotyczy publikacji zagranicznych sprowadzanych przez biblioteki wymienione w ustawie o kontroli publikacji [1, art. 16 ust. 3], jeżeli publikacje te nie zostały objęte zakazem rozpowszechniania ani nie pozbawiono ich debitu na podstawie tejże ustawy [1, art. 16 ust. 1 i 2]? Inicjatorem wniesienia wniosku był Prezes GUC. Jak już wiemy, Prezes NSA był zwolennikiem interpretacji rozszerzającej przepisy prawne. Zupełnie inne było stanowisko Prezesa GUC. Jego zdaniem, jeśli wyjdzie się z podstawowej przesłanki, iż przedmiotem ochrony prawnej obu ustaw jest interes polityczny państwa socjalistycznego, należy zastosować wykładnię zawężającą i przyjąć, iż ustanowiony dla bibliotek wyjątek od zakazu sprowadzania publikacji zagranicznych odnosi się tylko do takich publikacji, które na mocy aktów normatywnych organów cenzury zostały zakazane do rozpowszechniania lub pozbawione debitu. W ustawie o kontroli publikacji [1, art. 16 ust. 3; 2, art. 16 ust. 3a] użyto określenia: publikacje objęte „zakazem rozpowszechniania”. Gdyby w tej ustawie — dowodził Prezes GUC — użyto sformułowania „zakaz przywozu”, wtedy sytuacja byłaby jasna a przepisy spójne. Wytypowane biblioteki naukowe byłyby uprawnione do sprowadzania i gromadzenia — oczywiście w celach uzasadnionych ich statutową działalnością — publikacji zagranicznych, których przywóz jest zakazany, a więc wszelkich dokumentów o treści szkodliwej dla dobra i interesów PRL, bez względu czy zostały one zakwestionowane przez urzędy cenzorskie. Tak jednak się nie stało. Tym przykładem Prezes GUC wskazywał, iż ustawodawca, tworząc przepisy, miał na uwadze wykładnię zawężającą przywileje bibliotek.

Dnia 14.03.1986 r. skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego ogłosił obowiązującą wykładnię odpowiednich artykułów Prawa celnego [3, art. 13] i ustawy o kontroli publikacji [1, art. 16]. Okazało się, iż przewidziany w Prawie celnym zakaz przywozu publikacji o treści szkodliwej dla dobra i interesów PRL dotyczy nie tylko sprowadzanych przez uprawnione biblioteki z zagranicy czasopism pozbawionych debitu oraz wydawnictw zakazanych do rozpowszechnienia przez organy cenzury. Walkę przed Sądem Najwyższym wygrał GUC. Stwierdzono, iż zgodnie z ogólnie obowiązującą regułą przepis szczególny nie podlega wykładni rozszerzającej. Należy zatem przyjąć, że realizacja

uprawnienia bibliotek wymaga spełnienia wszystkich ściśle interpretowanych postanowień ustawy o kontroli publikacji. Przepis ten stanowi bowiem, że biblioteki mogą sprowadzać publikacje zagraniczne, „których rozpowszechnianie jest zakazane” [1, art.16 ust. 3].

Wyrok ten był niezwykle ważną wskazówką dla pokrzywdzonych bibliotek. U podstaw sądowej decyzji leżało przeświadczenie, iż nie każda publikacja o treści szkodliwej dla dobra i interesów PRL nadsyłana z zagranicy do biblioteki naukowej została objęta zakazem rozpowszechniania. Doręczenie bibliotekom przesyłek nieobjętych formalnym zakazem rozpowszechniania byłoby równoznaczne z uprawnieniem bibliotek do oceny, które publikacje zagraniczne można udostępnić wszystkim czytelnikom, a które ze względu na treść (wykraczającą poza prawne granice wolności słowa i druku) powinny być umieszczone w dziale prohibitów i poddane rygorom przechowywania i udostępniania określonym w takich przypadkach [8]. Chociaż argumentacja Sądu Najwyższego była długa i zawiła, to sens powziętej decyzji można streścić w jednym zdaniu: wyznaczone biblioteki naukowe mogą sprowadzać publikacje wyraźnie pozbawione prawa rozpowszechniania w Polsce, ale nie mogą tego robić, jeżeli taki zakaz jeszcze nie zapadł, a nadesłane pozycje nasuwają cenzuralne wątpliwości.

Wielu znawców prawa państwowego nie zgodziło się z decyzją Sądu Najwyższego. Zdaniem Stanisława Podemskiego, u podstaw takiej wykładni prawa leżała obawa sądu, iż publikacje wrogie wobec władzy i ustroju, ale zarazem nie zabronione przez urzędy cenzorskie, nie zostaną umieszczone w dziale prohibitów, lecz znajdą się w zbiorach ogólnie dostępnych⁸. Na taką swobodę w dostępie obywateli do informacji władza ludowa, dbająca o swą hegemonię, nie mogła sobie pozwolić.

W praktyce uchwała Sądu Najwyższego z 14.03.1986 r. podsunęła bibliotekom pewne rozwiązanie. Z ogłoszonej wykładni wynikało, że jeśli biblioteka pragnie włączyć do swoich zbiorów publikację, która nie jest oficjalnie zabroniona, lecz organy celne uznają, iż zawiera ona treści szkodliwe dla dobra i interesów PRL, musi uprzednio uzyskać decyzję organów cenzury o zakazie jej rozpowszechniania lub — w przypadku czasopisma — pozbawienia go debitu na określony czas. W ten oto sposób zaczęła się nowa, długa droga bibliotek do otrzymania publikacji, które swą treścią godziły w ideologiczny monopol władzy.

W Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego pierwszy taki przypadek zaistniał z początkiem 1987 r. Dnia 14.01.1987 r. Urząd Celny Poczty w Warszawie skontrolował przesyłkę skierowaną do BUŁ, a następnie zatrzymał „szkodliwe” publikacje, orzekając przepadek kilku nadesłanych egzemplarzy zagranicznych czasopism. Biblioteka odwołała się od tej decyzji do GUC i równocześnie wystąpiła z wnios-

⁸ S. Podemski (por. przyp. 2).

kiem do OUKPiW w Łodzi o wydanie decyzji zakazującej rozpowszechniania tych czasopism oraz trzech książek. W uzasadnieniu Biblioteka przedstawiała długie swoje zmagania w celu otrzymania skonfiskowanych dokumentów. Należy przyznać, iż wysunięcie przez bibliotekę wniosku o zakazanie rozpowszechniania wskazanych publikacji, przy jednoczesnym zaznaczeniu, że biblioteka naukowa oraz jej użytkownicy muszą mieć nieskrępowany dostęp do piśmiennictwa, było posunięciem na pewno sprytnym, zapewne na granicy prawa, a bezspornie groteskowym. OUKPiW nie decydował co do szkodliwości treści przesyłanych publikacji, nie badał tej treści, nie zastanawiał się nad wydaniem zakazu rozpowszechniania. Urząd już na samym wstępie odmawiał przyjęcia do kontroli publikacji nadesłanych z zagranicy dla BUŁ. W swej decyzji powoływał się na obowiązujące przepisy.

Aby udowodnić władzom Biblioteki, iż OUKPiW miał prawo, a nawet musiał odmówić przyjęcia do kontroli publikacji zatrzymanych przez Urząd Celny, wskazywano, że nie zostały spełnione warunki określone w regulaminie urzędu cenzury. W regulaminie tym stwierdzano: „O uzyskanie zgody na rozpowszechnianie występuje: 1) w wypadku gazet, czasopism, biuletynów, programów radiowych i telewizyjnych — redakcja; 2) w wypadku pozostałych publikacji i nagrań — wydawca; 3) w wypadku widowisk (wystaw) — organizator widowiska (wystawy)” [5, par. 4.1]. Powołując się na ten przepis, OUKPiW uzasadniał swą decyzję, twierdząc, iż BUŁ nie jest w tym przypadku uprawniona do wszczęcia postępowania przed organami kontroli publikacji i widowisk dotyczącego rozpowszechniania publikacji. Chociaż w przytoczonym przepisie jest mowa o wniosku o uzyskanie zgody na rozpowszechnienie, to tak samo potraktowano wnioski o zakazanie rozpowszechniania. OUKPiW był zdania, że zgodnie z cytowanym artykułem uprawnione do wszczęcia postępowania są tylko podmioty zajmujące się rozpowszechnianiem publikacji i widowisk. Czy jednak rozpowszechnianie publikacji nie należy również do zadań bibliotek? Pytanie to miało stać się początkiem kolejnego etapu zmagania Biblioteki, miało leżeć u podstaw odwołania do instancji wyższego stopnia. Biblioteka miała bowiem prawo odwołania się do GUKPiW w Warszawie.

Władze UŁ domagały się wydania decyzji zakazującej rozpowszechniania wskazanych publikacji albo też udzielającej zgody na ich rozpowszechnianie, jeżeli publikacje te nie naruszają ustawy o kontroli publikacji [1, art. 2]. Logika radców prawnych Biblioteki była następująca: jeśli zostanie orzeczone, że publikacje te są zakazane do rozpowszechniania, to na mocy innego ustępu tej ustawy [1, art. 16 ust. 3] trafią do zbiorów bibliotecznych. Zupełnie odmienna decyzja także byłaby dobra dla Biblioteki. Jeśli bowiem sprowadzone z zagranicy publikacje nie godzą w dobro PRL, a mają przy tym zgodę na rozpowszechnianie, to nic nie stoi na przeszkodzie, by znalazły się one

w księgozbiornie bibliotecznym. Dla jeszcze większej asekuracji wnoszono drugi odrębny wniosek. Proszono w nim o uchylenie zaskarżonej decyzji urzędu okręgowego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpatrzenia. GUKPiW dawano zatem trzy możliwości: zawsze uchylenia zaskarżonej decyzji oraz orzeczenia co do istoty sprawy (w dwóch wersjach) lub przekazania jej do ponownego rozpatrzenia przez urząd, którego decyzję zaskarżono.

W lutym 1987 r. Dział Prawny UŁ w uzasadnieniu swego odwołania polemizował z argumentacją OUKPiW w sprawie zdefiniowania podmiotu zajmującego się rozpowszechnianiem publikacji i widowisk. Jak już wykazano wcześniej, urząd ten uznawał, że rozpowszechnianiem zajmują się jedynie redakcje, wydawcy i organizatorzy widowisk lub wystaw.

Tradycyjnie władze Biblioteki powoływały się na ustawę o kontroli publikacji [1, art. 16 ust. 3]: skoro określone biblioteki mogą sprowadzać zagraniczne publikacje, to tym samym mogą, a nawet powinny w myśl innych przepisów tej samej ustawy występować do urzędów kontroli publikacji i widowisk o zgodę na ich rozpowszechnianie bądź zakaz ich rozpowszechniania. Trzeba podkreślić, iż w przepisach tej ustawy nie wymienia się biblioteki jako instytucji, która może występować do urzędów państwowych z takim wnioskiem. W tych okolicznościach wydaje się dosyć śmiałym posunięciem stwierdzenie w odwołaniu, iż zupełnie bezsporny jest fakt, że UŁ jest mimo wszystko instytucją uprawnioną do wszczęcia postępowania przed organami kontroli publikacji i widowisk. Trafnym posunięciem było przywołanie przez władze biblioteczne Kodeksu postępowania administracyjnego: „Stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek” [4, art. 28]. Głównym zadaniem przed jakim stanął UŁ było udowodnienie GUKPiW, iż jest rzeczywistą stroną w toczącym się postępowaniu. Chociaż ustawa o cenzurze nie wymieniała biblioteki jako instytucji rozpowszechniającej publikacje, to jednak należało udowodnić, iż biblioteka może występować jako strona wobec OUKPiW. Dla wzmocnienia tego stanowiska UŁ przytaczał przepisy ustawy o bibliotekach [6]. Przy jej pomocy chciano udowodnić, że biblioteki rozpowszechniają publikacje. Z pozoru była to sprawa oczywista, lecz jak już wspomniano, kluczowa dla toczącego się właśnie sporu. Radca prawny stwierdzał, iż ustawa o bibliotekach jednoznacznie mówi, że instytucje te rozpowszechniają publikacje, wykonując swoje statutowe zadania. Zatem twierdzenie przez OUKPiW, że biblioteki nie zajmują się rozpowszechnianiem publikacji, jest sprzeczne z przepisami tej ustawy.

W podejmowanych decyzjach GUKPiW zawsze postanawiał utrzymać w mocy zaskarżoną decyzję OUKPiW, ta stałość wynikała ze stanu

obowiązujących przepisów prawnych. To władze Biblioteki zdobyły się na karkołomne przedsięwzięcie specyficznego zinterpretowania i połączenia ze sobą istniejących przepisów w celu uzyskania zatrzymanych publikacji zagranicznych. Urzędy cenzorskie nie musiały zdobywać się na szczególnie wysiłek intelektualny, aby odrzucić starania bibliotek naukowych i zachować stan konfiskaty tych dokumentów. Wystarczyło, że przytaczały właściwe w tej sprawie przepisy i sztywno trzymały się litery prawa. Sposób dowodzenia przez urzędy państwowe swoich racji może imponować. Biblioteka naukowa — mimo posiadanych uprawnień — nie otrzyma nadesłanych publikacji, gdyż zawierają one treści szkodliwe i zakazane do rozpowszechniania; jednocześnie urzędy kontroli nie orzekały zakazu rozpowszechniania tych publikacji; biblioteka będąca adresatem przesyłki nie może wystąpić o formalne ich zakazanie, gdyż nie rozpowszechnia publikacji.

Uniwersytet Łódzki i jego Biblioteka niczego nie osiągnęli, ale najważniejsze, że próbowano i wykorzystywano wszelkie dostępne środki i możliwości. Sytuacja nie była jednak bez wyjścia. Przypomnijmy uprawnienia, jakie wynikały z ustawy o kontroli publikacji: „Decyzje dotyczące zakazu publikacji i widowisk mogą być zaskarżone do Naczelnego Sądu Administracyjnego na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania administracyjnego, ze zmianami wynikającymi z przepisów niniejszej ustawy. Skargę na decyzję Głównego Urzędu KPiW można wnieść do Naczelnego Sądu Administracyjnego w terminie 7 dni od dnia jej doręczenia lub ogłoszenia. Główny Urząd przekazuje skargę wraz z aktami sprawy do Naczelnego Sądu Administracyjnego w terminie 7 dni od dnia jej wniesienia” [1, art. 15 ust 1-2].

Opierając się na tych przepisach, UŁ wniósł skargę do NSA. W jej uzasadnieniu ponownie podniesiono sprawę rozumienia terminu „rozpowszechnianie” oraz udowodniano, że biblioteka jest instytucją rozpowszechniającą dokumenty za pomocą tej samej argumentacji, co w pismach skierowanych do instytucji niższego szczebla. Stwierdzenie w zakończeniu skargi, że poglądy i interpretacje władz bibliotecznych są zgodne ze stanowiskiem Sądu Najwyższego jest co najmniej zaskakujące. Jak pamiętamy w 1986 r. Sąd Najwyższy uznał za obowiązującą wykładnię przepisów prawnych wyrażoną przez GUC, sprzeczną z argumentacją władz bibliotecznych (por. s. 339). Ostatnie zdanie skierowanej w marcu 1987 r. do NSA skargi wyraża nie tylko paradoks całej sytuacji, ale ujmuje również sens i istotę zaistniałych okoliczności. Radca prawny UŁ pisze bowiem: „Jeden urząd państwowy to jest Główny Urząd Ceł nie chce wydać Uniwersytetowi Łódzkiemu publikacji, gdyż twierdzi, że nie były one poddane kontroli przez drugi urząd państwowy, a ten drugi urząd to jest Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk twierdzi, że nie jest w ogóle właściwy do przeprowadzenia tej kontroli na wniosek Uniwersytetu Łódzkiego”.

Dalsze zmagania władz instytucji, w ramach której działała Biblioteka miały tylko potwierdzić, iż z matni tej wyjścia nie ma. Komunistyczne władze państwa, zabezpieczywszy swój interes polityczny wieloma przepisami prawnymi, nie miały zamiaru ulec dążeniom, u podstaw których kryły się przeciw wartości demokratyczne i postulaty wolności słowa. Naczelnny Sąd Administracyjny w Warszawie, rozpatrując skargę UŁ na decyzję GUKPiW dotyczącą odmowy przyjęcia do kontroli wstępnej publikacji zagranicznych, zawsze postanawiał ową skargę odrzucić. Taka sama decyzja zapadała wobec innych instytucji zaskarżających decyzje urzędów cenzury. W uzasadnieniu swego postanowienia NSA przytaczał argumentację, jaką posługiwały się urzędy kontroli publikacji oraz przyznawał jej słuszność i zasadność.

Co ciekawe, zmagania władz biblioteki w celu uzyskania zatrzymanych przez Urząd Celny publikacji zagranicznych, nie kończyły się jednak w tym momencie i na tym szczeblu administracji państwowej. W czerwcu 1987 r. rektor UŁ wystąpił z podaniem do Prokuratury Generalnej, domagając się wniesienia rewizji nadzwyczajnej postanowienia NSA. Głównym zarzutem wobec NSA było stwierdzenie, że organ judykacyjny naruszył ustawę o kontroli publikacji i widowisk [1, art. 15 ust. 1]. Obiektywnie rzecz ujmując, należy przyznać rację Prokuraturze Generalnej, która powyższy zarzut uznała za nietrafny. Przepis jasno formułuje, że do NSA mogą być zaskarżone decyzje dotyczące zakazu publikacji i widowisk. Zdaniem Prokuratury Generalnej „ustawodawca wyczerpująco sprecyzował jakie decyzje spośród wielu wydawanych przez organy kontroli publikacji i widowisk mogą być zaskarżone do NSA. Przepis ten nie przewiduje możliwości wniesienia skargi na decyzje dotyczące odmowy przyjęcia publikacji zagranicznych do kontroli wstępnej”. Stwierdzono zatem, że sporna decyzja GUKPiW nie podlega zaskarżeniu do NSA i sąd ten nie jest uprawniony do oceny jej legalności. Widać zatem, iż Prokuratura Generalna w pełni podzieliła argumentację NSA oraz zgodziła się z jego interpretacją prawa. Dyrektor Departamentu Kontroli Przestrzegania Prawa, Spraw Cywilnych i Profilaktyki a jednocześnie prokurator Prokuratury Generalnej, dr Ryszard Stefański, zaznaczył w piśmie z dn. 27.08.1987 r. skierowanym do rektora UŁ, prof. dr. hab. Leszka Wojtczaka, że od stanowiska odmawiającego wniesienia rewizji nadzwyczajnej nie przysługuje odwołanie.

W tym momencie i na tym szczeblu administracji państwowej kończyła się walka bibliotek naukowych o publikacje nadesłane z zagranicy a zatrzymane przez Urząd Celny Poczty. Władze biblioteki naukowej miały ograniczone pole manewru, poruszały się przeciw w rzeczywistości prawnej i instytucjonalnej narzuconej przez wszechmocną władzę. Błędne byłoby jednak stwierdzenie, że przegrały walkę o wolność słowa drukowanego i o prawo do informacji. Opowiedziały się

po słusznej stronie, po stronie wolności słowa i swobód obywatelskich. To właśnie im historia miała przyznać rację i szacunek.

Cała opisana tu szczegółowo sprawa mogła zaistnieć dopiero po 1980 r., kiedy to społeczeństwo przestało godzić się na jednostronną interpretację praw. W dekadzie tej władze próbowały nadać swym przepisom bardziej cywilizowaną formę, m.in. umożliwiono kontrolę sądową decyzji urzędów kontroli publikacji i widowisk.

Przypadek UŁ i tych innych placówek, które decydowały się polemizować z władzami i odwoływały się do sądów, pozwala prześledzić wycinek wieloletniego sporu. Wiele bibliotek i uczelni nie podejmowało go, ponieważ ich kierownictwom mógł się on jawić jako niebezpieczny. Zakładano też, że wszelkie polemiki z władzami w tych sprawach są z góry skazane na niepowodzenie. Działania UŁ mogą dziś wydawać się naiwne, ponieważ przyjmowały reguły gry zaproponowane przez tych, którzy byli jedynymi ich interpretatorami. Potrafiły jednak wzbudzić wątpliwości w gronach prawników. Do szczególnie drastycznych należy sprawa losów zatrzymywanych publikacji. Próbował ją zbadać bibliograf prof. Władysław Chojnacki. Stwierdził, że zakwestionowane druki były pod nadzorem precowników cenzury niszczone w piapierni w Jeziornie. Napisał więc w dn. 10.11.1981 r. dramatyczny list do prof. Jana Szczepańskiego, który był wówczas członkiem Rady Państwa. Prof. J. Szczepański w krótkiej odpowiedzi z dn. 19.11.1981 r. dał do zrozumienia, że w tej sprawie nie jest w stanie nic zrobić⁹.

Cała problematyka, nie tylko przywozu niepożądanych książek, ale nabywania, przechowywania i udostępniania tzw. prohibitów w księgozbiorach naukowych jest ciągle niezbadana. Jakie i kiedy zapadały decyzje dotyczące zbiorów zastrzeżonych? W jakich bibliotekach domagano się wyłączenia informacji o nich z ogólnodostępnych katalogów i jakie pisane dokumenty o tym świadczą? Czy i jakie znane są wypadki rekwirowania książek w księgozbiorach naukowych? Jakie kryteria stosowano przy selekcji zbiorów do kolekcji zastrzeżonych? Kto i na jakich warunkach mógł z nich korzystać oficjalnie, a kto naprawdę miał do nich dostęp? Co w tej sprawie znajduje się w bibliotekach i w archiwach państwowych, a co w aktach służb bezpieczeństwa?

To są pytania ważne nie tylko dla politologów, ale też dla bibliotekoznawców i bibliologów, które można i trzeba podejmować w ramach prac magisterskich i innych. Wyjaśnienie walki o swobodę dostępu do informacji pozwoli z nowej perspektywy spojrzeć na drogę, jaką przebyły biblioteki od momentu upadku instytucji cenzury.

AKTY LEGISLACYJNE CYTOWANE W ARTYKULE

1. Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o kontroli publikacji i widowisk. „Dz.U.” nr 20 poz. 99.

⁹ Ksero tych listów, udostępnione przez Wojciecha Chojnackiego znajduje się w rękopisach BUŁ.

2. Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o zmianie ustawy o kontroli publikacji i widowisk. „Dz.U.” nr 44 poz. 204 art. 1, 3, a).

3. Ustawa z dnia 26 marca 1975 r. — Prawo celne. „Dz.U.” 1984 nr 57 poz. 290, Załącznik. (Jednolity tekst).

4. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego. „Dz.U.” 1980 nr 9 poz. 26, Załącznik. (Jednolity tekst).

5. Uchwała Rady Państwa z dnia 17 września 1981 r. w sprawie regulaminu sprawowania kontroli publikacji i widowisk. „Dz.U.” nr 24 poz. 126.

6. Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. „Dz.U.” nr 12 poz. 63.

7. Zarządzenie nr 1 Ministra Kultury i Sztuki, Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk i Prezesa Głównego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, które mogą sprowadzać i gromadzić publikacje zagraniczne [Warszawa 1984]. Powiel.

8. Zarządzenie nr 2 z dnia 20 kwietnia 1984 r. Ministra Kultury i Sztuki, Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w sprawie przechowywania i udostępniania publikacji zagranicznych objętych zakazem rozpowszechniania. [Warszawa 1984]. Powiel.

JANUSZ DUNIN, IGOR KLUCZNY

SCIENTIFIC LIBRARIES FACING CENSORSHIP

In the years of Polish People Republic the authorities limited access to the publications regarded as politically incorrect. Such category included a significant part of pre-1945 publications and materials published abroad, especially these of Polish emigration. The regulations concerning acquisition and storage of foreign publication prohibited from dissemination were established in early eighties. Nevertheless, custom offices continued confiscations of unwanted materials on the basis of own estimations of their incorrectness. Academic libraries tried to vindicate such publications as it is shown on the example of Łódź University Library.

Wpłynęło do redakcji 18 grudnia 2001 r.

EWA GŁOWACKA

MARKETING W BIBLIOTECE A KOMPLEKSOWE ZARZĄDZANIE JAKOŚCIĄ USŁUG BIBLIOTECZNYCH

TQM jako nastawienie całokształtu działalności biblioteki na stałe doskonalenie zaspokajania wymagań i potrzeb jej użytkowników oraz szerszego otoczenia społecznego. Sposoby realizacji tego celu.

Lata 80. i 90. wieku XX to okres, na który przypada szczególne zainteresowanie rolą klienta we wszystkich organizacjach — także bibliotekach — oceną z perspektywy klientów ich efektywności oraz pojawienie się tendencji pojmowania biblioteki jako organizacji usługowej. Sprawilo to, że w placówkach bibliotecznych wzrosło znaczenie stosowania strategii marketingowych celem takiego kształtowania działalności i badań, aby aktywnie zaspokajać i pobudzać potrzeby użytkowników bibliotek. Literatura dotycząca marketingu bibliotecznego jest bardzo obszerna. W Polsce najwybitniejsze z tego zakresu są prace Radosława Cybulskiego, Jana Sójki i Jacka Wojciechowskiego.

W nurcie wzmożonego zainteresowania zadowoleniem klientów znalazło się także kompleksowe zarządzanie jakością (Total Quality Management — TQM). Poznanie i akceptację idei TQM w bibliotekarstwie ułatwiły opracowania wskazujące potrzebę oraz metody badań systemowych i operacyjnych¹, celowość stosowania strategii marketingowych w bibliotekach², jak również prace przedstawiające nowe metody i techniki zarządzania oraz racjonalizacji pracy w celu skuteczniejszej obsługi użytkowników³. Stanowiły one podstawę badań procesów bibliotecznych, holistycznego postrzegania biblioteki jako dynami-

¹ Por. np.: F. F. Leimkuhler: *Operations research and systems analysis*. W: *Evaluation and scientific management by libraries*. Leyden 1977 s. 131-163. — A. Sitarska: *Systemowe badanie bibliotek*. Studium metodologiczne. Łódź 1990.

² Por. np.: C. Kies: *Marketing and public relations for libraries*. Metuchen 1987. — J. Wojciechowski: *Marketing w bibliotece*. Warszawa 1993. — J. Sójka: *Promocja w strategii marketingowej biblioteki*. Poznań 1994. — R. Cybulski: *Marketing — sposób nowoczesnego myślenia i działania*. „Rocz. Bibl.” 1998 s. 3-20.

³ Por. np.: D. E. Riggs: *Strategic planning for library managers*. Phoenix 1984. — Z. Żmigrodzki: *Racjonalizacja pracy bibliotecznej*. Problemy, kierunki, metody. Katowice 1986; — : *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice 1991. — J. Bryson: *Effective library and information centre management*. Vermont 1990. — J. Wojciechowski: *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*. Warszawa, Kraków 1997.

cznego układu wzajemnie ze sobą powiązanych elementów oraz analizy jej relacji z otoczeniem. Wpływały na przywiązywanie coraz większej wagi do kształtowania aktywnej postawy bibliotek wobec ich użytkowników i środowiska społecznego, wprowadzały też nowe metody i zasady zarządzania, np. zarządzanie przez cele czy też planowanie strategiczne. Kształtowały również poglądy na temat nowych ról pracowników bibliotek oraz wpływały na przemiany ich struktur organizacyjnych.

Rozwiązania związane z zarządzaniem przez jakość kształtowały się na świecie od lat 50., a ich stosowanie w dużej mierze przyczyniło się do rozkwitu gospodarki japońskiej po II wojnie światowej. Rozwój zainteresowań tymi koncepcjami wystąpił w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej na przełomie lat 70. i 80. i początkowo dotyczył przedsiębiorstw produkcyjnych, czyli sfery, dla której powstały. Z czasem również w sektorze usług dostrzeżono możliwości i zalety ich stosowania.

Na lata 80. i 90. przypada rozwój koncepcji jakościowych, powstanie międzynarodowych norm zapewniania jakości oraz wykształcenie się najbardziej holistycznego ujęcia zarządzania jakością, czyli TQM, które dalej ulega stałemu rozwojowi i przeobrażeniom. Z upływem czasu TQM przyswaja sobie nowe metody badań i oceny działalności instytucji, łączy się również z komplementarnymi nurtami, np. z zarządzaniem strategicznym.

W placówkach biblioteczno-informacyjnych zainteresowano się zarządzaniem jakością — a przede wszystkim TQM — w momencie, gdy w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej coraz szerzej upowszechniało się przekonanie o konieczności dostosowania działań systemów biblioteczno-informacyjnych do potrzeb i wymagań ich użytkowników oraz szeroko pojętego otoczenia społecznego. Równocześnie szybkie zmiany w technologii informacyjnej — charakteryzujące się przede wszystkim coraz szerszą obecnością infrastruktury telekomunikacyjnej i sieciowej, gwałtownym przyrostem elektronicznych źródeł informacji oraz cyklicznym rozwojem oprogramowania i sprzętu komputerowego — wzmocniły oraz zróżnicowały wymagania stawiane bibliotekom i ich pracownikom.

Nie tylko nowe technologie powodują konieczność tworzenia takich systemów zarządzania, które w większym stopniu pozwalają doskonalić działalność w celu coraz lepszego zaspokajania potrzeb użytkowników. Coraz częściej takim czynnikiem okazuje się również konkurencja między różnymi placówkami oraz wymóg uzyskiwania dobrych ocen i podtrzymywania właściwego wizerunku dla zdobycia funduszy z różnych źródeł. Dlatego w bibliotekach coraz popularniejsza staje się aktywna postawa wobec użytkowników, wprowadza się różnorodne działania marketingowe, jak również dąży się do oferowania użytkownikom usług i produktów o coraz wyższej jakości. Inne zadania to

konieczność osiągania jak najwyższej efektywności ekonomicznej, czyli maksymalnie dobra obsługa czytelników przy ograniczonych funduszach.

Idea TQM zaczęła zatem przenikać do teorii bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz praktyki bibliotekarskiej w okresie nawarstwiających się trudności technologicznych, finansowych i personalnych w bibliotekach, kiedy potrzebna była zmiana zasad zarządzania i funkcjonowania instytucji biblioteczno-informacyjnych. Przedtem pojawiły się już liczne studia teoretyczne i próby praktyczne zmierzające do poprawy skuteczności świadczenia usług bibliotecznych i ułatwiającej zrozumienie i przyjęcie koncepcji TQM.

Od początku lat 90. różne biblioteki i ośrodki informacji na świecie próbują stosować zasady TQM w celu stałego doskonalenia swojej działalności. Na Zachodzie Europy i w Stanach Zjednoczonych pojawiło się dotąd wiele prac teoretycznych i metodycznych dotyczących zarządzania przez jakość i TQM w zakresie usług biblioteczno-informacyjnych; omawiają tę problematykę w różnorodnych aspektach, najczęściej fragmentarycznie. Do pierwszych przeglądów najważniejszych zagadnień TQM w bibliotekach należą: cały rocznik *Journal of Library Administration* z 1993 r. oraz praca *Total Quality Management. A sourcebook* pod red. R. O'Neil⁴. Obecnie istnieje bardzo bogata literatura z tego zakresu. Do podstawowych można zaliczyć m. in. prace: C. G. Johannsena⁵, D. E. Riggsa⁶, S. M. Pritchard⁷, T. M. Peischl⁸, M. Kinnel⁹ oraz bardzo jednak ogólną książkę *Total Quality Management in information services*¹⁰. Ta tematyka znajduje już od paru lat również miejsce w dydaktyce z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na świecie, ciesząc się także zainteresowaniem stowarzyszeń bibliotekarskich i informacyjnych¹¹.

⁴ Englewood 1994 r.

⁵ Por. np.: *Quality management and innovation. Findings of a Nordic quality management survey*. „*Libri*” 1995 s. 131-144; *Strategic issues in quality management*. „*Journal of Information Science*” 1996 nr. 3 s. 155-164, nr. 4 s. 231-245; *The use of quality control principles and methods in library and information science theory and practice*. „*Libri*” 1992 nr. 4 s. 281-295; *Quality management principles and methods in library and information science theory and practice*. W: *Encyclopedia of library and information science*. New York 1995 vol. 56 suppl. 19 s. 318-352.

⁶ Por. np.: *A commitment to making the library a learning organization*. „*College and Research Libraries*” 1997 nr. 7 s. 297 oraz jego prace w *Total Quality Management* (por. przyp. 4).

⁷ *Determining quality in academic libraries*. „*Library Trends*” 1996 nr. 3 s. 572-594.

⁸ *Benchmarking. A process for improvement*. „*Library Administration and Management*” 1995 nr. 2 s. 99-101.

⁹ *Quality management and library and information services. Competitive advantage for the information revolution*. „*IFLA Journal*” 1995 no. 4 s. 265-273. — P. Garrod, M. Kinnel: *Benchmarking development needs in the LIS sector*. „*Journal of Information Science*” 1997 nr. 2 s. 111-118; —, —: *Performance measurement. Benchmarking and the UK Library and Information Services Sector*. „*Libri*” 1996 s. 141-149.

¹⁰ Ed. by G. St Clair. London 1997.

¹¹ Por. np.: A. Massimo: *European professional education on quality*. W: *Quality of information services. Proceedings of the Fourth International BOBCATSSS Symposium, Budapest, January 1996*. Budapest 1996 s. 213-218.

Do najważniejszych wartości wprowadzonych przez TQM do teorii i praktyki naszej dziedziny należy wyraźne wyeksponowanie pierwszoplanowej roli użytkowników w systemach biblioteczno-informacyjnych: konieczności dostosowania poziomu funkcjonowania, produktów i usług bibliotek do potrzeb oraz oczekiwań ich użytkowników. Wiąże się to ze sposobem zarządzania tymi instytucjami, z ich przygotowaniem do planowania i oceny prowadzonej działalności, strukturą organizacyjną oraz postawą i umiejętnościami dyrekcji. TQM więc łączy wymagania użytkowników i zaspokajanie tych wymagań z całością kształtem działalności biblioteki. Przywiązuje też szczególną wagę do zarządzania oraz oceny jakości działań i produktów systemów biblioteczno-informacyjnych. Takie podejście wnosi do teorii bibliotekoznawstwa oraz praktyki bibliotekarskiej jednolitą i spójną — skoncentrowaną na użytkownikach — płaszczyznę doskonalenia i oceny jakości wszystkich elementów tych systemów. Dlatego już we wczesnej fazie wprowadzania TQM bardzo dokładnie określa się rodzaje użytkowników biblioteki. Zakłada się również dogłębne badanie ich potrzeb oraz poziomu ich zaspokojenia. Najważniejszym elementem jest systematyczne dążenie do kształtowania działalności i produktów systemów bibliotecznych w taki sposób, by jak najskuteczniej i najbardziej aktywnie zaspokajać wymagania i potrzeby użytkowników oraz szerszego otoczenia społecznego.

W TQM pojęcie „klienta” — użytkownika biblioteki — jest definiowane bardzo szeroko. Przede wszystkim z marketingu przejęto koncepcję klienta wewnętrznego. Rozszerzono również pojęcie klienta zewnętrznego, podkreślając konieczność współpracy oraz otwartości wobec planów, potrzeb i wymagań bliższego, a także dalszego otoczenia bibliotek. Postawienie bibliotekarzy w roli klientów (wewnętrznych) pozwala szybciej dostrzegać niesprawności i sprzyja dobrej obsłudze. Zwrócenie uwagi na potrzeby szerokiego otoczenia zwiększa wymagania wobec bibliotek, lecz jednocześnie daje możliwość stałego poszerzania ich społecznej roli oraz podnoszenia rangi i prestiżu. W TQM kładzie się również duży nacisk na aktywne zdobywanie zainteresowania usługami biblioteki wszystkich potencjalnych jej użytkowników.

Pod wpływem TQM kształtują się zatem nowe poglądy na społeczną funkcję bibliotek. Systematyczne badania użytkowników oraz oparcie zarządzania na tej podstawie przybliżają i przekładają na konkretne działania uznanie pierwszoplanowej ich roli w kształtowaniu funkcjonowania bibliotek. TQM dodatkowo wyraźnie podkreśla konieczność badania i uwzględniania w planowaniu i doskonaleniu działania bibliotek potrzeb oraz oddziaływań szerokiego społecznego ich otoczenia.

Bardzo ważną wartością wnoszoną przez TQM do dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej są poglądy dotyczące nowych ról i postaw wszystkich pracowników oraz przekonanie o konieczności

zmian w strukturach organizacyjnych bibliotek. Poglądy te oraz praktyczne rozwiązania w tym zakresie wynikają bardzo często z przyjętego w TQM paradygmatu zespołowej organizacji pracy. Praca w zespołach pozwala dokładniej poznać działalność i trudności innych działów oraz wnikliwiej spojrzeć na działanie całego systemu bibliotecznego. W zespołach ma miejsce również odmienny niż w strukturach hierarchicznych przepływ informacji służącej zarządzaniu oraz tworzą się nowe więzi interpersonalne. Z czasem dochodzi do głębszych przemian struktur organizacyjnych bibliotek w kierunku ich spłaszczania i większej elastyczności, np. dąży się do wprowadzenia struktury sieciowej. Znaczenie tych zmian jest istotne w naszej dziedzinie, gdyż nadal większość współczesnych bibliotekarzy rzadko postrzega własną pracę jako element większej całości. Jest to wynik funkcjonalnych struktur organizacyjnych bibliotek oraz dotychczasowej oceny działalności systemów bibliotecznego nastawionej raczej na produkty, a nie projektowanie. Nowe struktury i więzi organizacyjne powodują szybsze reagowanie na zmiany otoczenia oraz angażowanie się pracowników we współpracę w ramach różnych zespołów zadaniowych.

Nowe role bibliotekarzy wynikają również z przyjętego w TQM „upełnomocnienia” każdego pracownika, czyli uczynienia go odpowiedzialnym za funkcjonowanie biblioteki i obsługę użytkowników. Jednocześnie umożliwia się ciągły rozwój umiejętności zawodowych, przez stałe szkolenie i doskonalenie kadry. Są to niewątpliwie czynniki motywujące i podnoszące prestiż zawodu. Ciągłe szkolenie ułatwia również pracownikom przystosowanie się do zmian, także technologicznych. Pomaga im również posługiwać się różnorodnymi metodami i narzędziami zbierania oraz analizy danych, co umożliwia niezbędne badania oraz ocenę funkcjonowania biblioteki w środowisku społecznym.

TQM proponuje również zmiany w postawach kierownictwa wobec pracowników polegające głównie na zachęcaniu ich do aktywności i inicjatywy. Przy strukturach hierarchicznych kadra zarządzająca musi podejmować specjalne kroki, aby uzyskać zaufanie podwładnych i przekonać ich, że mogą krytykować istniejące procedury lub zgłaszać sugestie ulepszeń bez narażania swojej dalszej kariery. W TQM podkreśla się również, że należy dobrze przyjmować komentarze podległych pracowników, dyskutować nad propozycjami i — jeżeli są właściwe — realizować je. Dzięki temu zwiększa się aktywność zawodowa każdego bibliotekarza, a znosi wiele przeszkód, które w tradycyjnie zarządzanych systemach biblioteczno-informacyjnych mogą ten dynamizm ograniczać.

Dzięki wprowadzeniu mechanizmu stałych badań i doskonalenia działania oraz umożliwianiu ciągłego rozwoju zawodowego pracowników powstaje nowa kultura organizacyjna instytucji biblioteczno-

-informacyjnych. Kształtowana dzięki TQM kultura „uczącej się” organizacji buduje podstawy nowej, aktywnej roli bibliotek oraz ich pracowników w środowisku.

TQM proponuje również kroki prowadzące do współdziałania wszystkich elementów systemu bibliotecznego w osiągnięciu wspólnego celu dzięki konieczności nieprzerwanego doskonalenia systemu bibliotecznego oraz ciągłej optymalizacji funkcji kontrolnej w zarządzaniu poprzez stałe monitorowanie zgodności wymagań, potrzeb i standardów z aktualnymi wskaźnikami działania, co wskazuje, na ile wymagania i dążenia są osiągane w praktyce. Sprzęga zatem podejście systemowe — znane na gruncie badań bibliotekoznawczych — z ideą ciągłego doskonalenia działania i oceny postępów w tym zakresie.

Proponowana przez TQM spójna podstawa teoretyczna zasad działalności, celów i funkcji systemów bibliecznych tworzy równocześnie ramy metodologii badań tych systemów. Podstawowym wkładem w tym zakresie jest kształtowanie w bibliotekach praktyki ciągłego badania i oceny jakości dotychczasowego działania, potrzeb i wymogów użytkowników oraz społecznego otoczenia. TQM daje spójną płaszczyznę badania całokształtu funkcjonowania systemu biblieczno-informacyjnego. Pozwala bowiem ukształtować model badań skoncentrowany na najważniejszej funkcji systemów biblieczno-informacyjnych — coraz lepszej obsłudze użytkowników. Podstawowym założeniem jest tu przekonanie o ścisłych związkach wszystkich elementów takich systemów i ich otoczenia z realizacją tej funkcji oraz wpływie na jej jakość. Dlatego też taki ogólny model powinien uwzględniać badania całokształtu systemu bibliotecznego i istotnych elementów jego otoczenia. Doskonalenie jakości jest procesem ciągłym, a więc jej badania należy prowadzić w ujęciu dynamicznym, a w konkretnych systemach dostosowywać ten model do okoliczności.

W bibliotekoznawstwie i informacji naukowej na świecie trwają obecnie prace nad ostatecznym ukształtowaniem i upowszechnieniem podstaw metodycznych dla tak zarysowanego modelu diagnozy oraz oceny jakości funkcjonowania bibliotek. Najtrudniejsze jest tu dobranie oraz wykształcenie narzędzi i kryteriów badań wszystkich elementów i procesów bibliecznych, które pozwolą oceniać ich skuteczność w obsłudze użytkowników bibliotek. Szczególną uwagę skupia się na opracowaniu skoncentrowanych na użytkownikach wskaźników funkcjonowania bibliotek, również takich, które posłużą ujawnianiu najlepszej praktyki w wybranych obszarach działania i usług¹².

Do metodyki naszej dziedziny TQM wnosi sporo nowych narzędzi wspomagających badania i działania związane z doskonaleniem. Jednym z nich jest benchmarking, który polega na stałym monitorowaniu zgodności wskaźników uznanych za standardy z aktualnymi wskaź-

¹² Powstały normy i ustalenia międzynarodowe, np. norma ISO 11620.

nikami działania. Takie porównania wskazują, na ile wymagania i dążenia są osiągnięte w praktyce. Dzięki temu biblioteka przejmuje sposoby działania, które dają dobre rezultaty w innych instytucjach. Benchmarking, jako narzędzie koncentrujące się na współpracy z innymi instytucjami, jest jedną z dróg osiągania przez placówki biblioteczno-informacyjne większej otwartości i wrażliwości na nowe pomysły i rozwiązania. U jego podstaw, podobnie jak w TQM, któremu często służy, leży idea „uczącej się” organizacji.

Do nowych narzędzi można zaliczyć też procedury, metody i techniki planowania i zarządzania strategicznego oraz strategicznego zarządzania jakością (SQM). Są one bardzo użyteczne, gdyż pozwalają ściślej i bardziej kompleksowo penetrować związki biblioteki i jej środowiska. Jest to bardzo istotne obecnie wobec zmiany postrzegania społecznej roli bibliotek. Do nowych w naszej dziedzinie narzędzi należą również różnorodne sposoby twórczego rozwiązywania problemów oraz metody i techniki analizy i prezentacji danych oraz planowania działania, a także przejęta z marketingu metodę SERVQUAL.

W artykule omówiono założenia TQM i jego wpływ na bibliotekarstwo i bibliotekoznawstwo jako mniej znane podejście niż marketing. Jak już zaznaczono na wstępie, TQM i marketing wychodzą ze wspólnych podstawowych założeń. Stawiają w centrum zainteresowań organizacji jej klientów, promują aktywną postawę wobec środowiska społecznego. Znajduje to odzwierciedlenie przede wszystkim w postaci ukierunkowania całej działalności na proces badania, zaspokajania oraz pobudzania potrzeb rzeczywistych i potencjalnych klientów. W TQM jakość określa się bowiem jako zdolność do zaspokajania stwierdzonych i przewidywanych potrzeb. W bibliotekarstwie oznacza to przede wszystkim dynamiczne kształtowanie zasobów, procesów i usług bibliotecznych zgodne ze zmieniającymi się potrzebami środowiska społecznego, aktywne promowanie usług i zasobów i poznawanie przyczyn nie korzystania z usług biblioteki przez potencjalną grupę użytkowników.

W obu podejściach strategia działania opiera się w dużej mierze na wynikach badań użytkowników, środowiska społecznego oraz diagnozy dotychczasowej skuteczności działania systemu bibliotecznego, co wymaga zastosowania metod badań socjologicznych, planowania i zarządzania strategicznego (np. analiz SWOT).

Zarówno w marketingu, jak i w TQM podkreśla się rolę kształtowania dobrego wizerunku biblioteki celem uzyskania społecznej akceptacji działań i możliwości pozyskiwania funduszy. TQM przejęło również z marketingu koncepcję klienta wewnętrznego, która zwraca uwagę na konieczność badania opinii i potrzeb również pracowników.

TQM koncentruje się jednak na jednym elemencie marketingu — jakości produktu. W tym ujęciu TQM może stać się jednym z narzędzi

marketingowych, służąc kształtowaniu i ciągłemu dostosowywaniu produktów systemu bibliotecznego do zmieniających się potrzeb i oczekiwań. Produktem jest oczywiście także usługa. Można tu wykorzystać różne narzędzia i metody TQM: pracę w zespołach, badania statystyczne, metody analizy i rozwiązywania problemów, czy też analizy i prezentacji danych, np. histogram, diagram Pareto, wykres Ishikawy, nowe narzędzia QFD (Quality Function Deployment). Próbuje się obecnie wypracować kryteria i wskaźniki, według których będzie można przy uwzględnieniu czynników sytuacyjnych oceniać jakość działań i usług bibliecznych. Stosowanie zaś benchmarkingu przy porównywaniu danych opartych na tych samych wskaźnikach pozwoli na precyzyjną ocenę biblioteki i jej poszczególnych usług. Pomocą są międzynarodowe normy, np. norma ISO 11620 określająca wskaźniki funkcjonalności dla bibliotek. Przy czym opinie o wysokiej pozycji biblioteki i dobrej jakości usług mają również spory efekt marketingowy w postaci kształtowania korzystnego wizerunku instytucji.

Ocena jakości usług, szczególnie w organizacjach niekomercyjnych, to sprawa skomplikowana. Prócz obiektywnych miar i wskaźników, które również trudno ustalić, na społeczny odbiór jakości usług ma wpływ wiele czynników subiektywnych. Klienci szukają potwierdzenia jakości usług: oceniają ludzi, wyposażenie fizyczne, proces świadczenia usług. Takim ocenom jakości służą stosowane w TQM badania subiektywnych odczuć klientów metodą SERVQUAL. Jest to metoda opracowana przez A. Parasuramana, Leonarda Berry'ego i Valerie Zeithaml, w której pomiar jakości obsługi opiera się na ocenie organizacji przez klientów według pięciu wymagań: niezawodności, odpowiedzialności, zaufania, empatii oraz zapewnienia dostępu do sprzętu, materiałów i personelu. Tego typu badania prowadzi się na podstawie specjalnie zbudowanej ankiety.

Tutaj wkracza się znów na teren marketingu usług wyznaczony przez dodatkowe 3 P, którymi są: ludzie, świadectwa materialne i proces świadczenia usług. Widać tu wzajemne związki TQM i marketingu. TQM jest instrumentem marketingu. Jednak dla korzystnego kształtowania postrzegania przez klientów wysokiej jakości tych trzech elementów, prócz szkolenia pracowników i dobrego wyposażenia, duża jest rola marketingu interakcyjnego: umiejętności kształtowania kontaktu pracownik — klient oraz promocji, szczególnie osobistej, produktów i usług systemu bibliotecznego. Stąd marketing staje się narzędziem TQM.

Istnieją również obszary TQM wykraczające poza marketing. TQM — jak wskazano wyżej — kładzie nacisk na pracę zespołową, w większym stopniu wpływa na zmiany organizacyjne w kierunku „uczącej się organizacji” i ma większy wpływ na proces upewniamienia pracowników. Praca w zespołach wywołuje często spłaszczenie i uelastycz-

nienie struktur organizacyjnych, wprowadzając np. struktury macierzowe, kształtuje również — uzależnioną od sytuacji i rozwiązywanego problemu — zmienność ról pracowników w organizacji. W TQM stosuje się sporo metod i technik statystycznych i heurystycznych zarówno w badaniach, jak i w rozwiązywaniu problemów oraz wprowadzania innowacji. W miarę upływu czasu oba podejścia coraz bardziej się przenikają i wzajemnie uzupełniają. Jest to korzystne i w dużej mierze oczywiste — służą bowiem podobnym celom.

EWA GŁOWACKA

LIBRARY MARKETING AND TOTAL QUALITY MANAGEMENT IN LIBRARIES

The Total Quality Management (TQM) directs all the library activities towards perfecting of fulfillment of needs and requests of library patrons and of the broader community. To achieve these ends the library should continuously monitor user needs and the degree of their satisfaction, organize collective work, increase responsibility of each staff member for the library work, allow for continuous training and professional education, adopt correct management attitudes unleashing staff initiatives, determine quality indicators and continuous use of these indicators in library work.

Wpłynęło do redakcji 15 stycznia 2001 r.

11/11/2018

XIX KONGRES MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA
MUZYCZNYCH BIBLIOTEK, ARCHIWÓW
I OŚRODKÓW DOKUMENTACJI (IAML)
(Périgueux, 8-13 lipca 2001 r.)

Spotkania bibliotekarzy muzycznych należących do IAML (International Association of Music Libraries, Archivum and Documentation Centres) odbywają się co roku w różnych miejscach na świecie¹, jednak raz na 3 lata spotkanie takie ma formę kongresu, który wyłania nowe władze Stowarzyszenia. W tym roku miał on szczególnie uroczysty charakter, gdyż odbywał się w 50. rocznicę powstania Stowarzyszenia. Nieprzypadkowo też na miejsce jubileuszu wybrano Francję. W Paryżu bowiem 23.07.1951 r. odbył się kongres założycielski. O tym, jak wielka była potrzeba istnienia organizacji bibliotek muzycznych, świadczy fakt, że bardzo szybko do Stowarzyszenia wstępowały liczne instytucje z całego świata. Obecnie należy do IAML ponad 1900 członków z 60 krajów. W XIX kongresie IAML wzięło udział ok. 350 uczestników z 41 krajów. Polskę reprezentowali: Jolanta Byczkowska-Sztaba z Zakładu Zbiorów Muzycznych Biblioteki Narodowej oraz Stanisław Hrabia z Biblioteki Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Jubileuszowy Kongres IAML odbywał się na południu Francji, z dala od wielkich centrów muzycznych i bibliotek, dlatego też zorganizowano przedkonferencyjne 2-dniowe spotkanie w Paryżu. W programie tego spotkania było zwiedzanie najważniejszych francuskich instytucji muzycznych i bibliotek: Cité de la Musique (Centre de Documentation de la Musique Contemporaine), Institut de Recherche et Coordination Acoustique/Musique (IRCAM), Bibliothèque Nationale de France, Médiathèque Musicale de Paris. Bardzo wiele francuskich akcentów pojawiło się podczas właściwego zjazdu w Périgueux. Tematyka większości referatów i prezentacji związana była z działalnością ośrodków francuskich.

Podczas pierwszej sesji zaprezentowano katalog bibliotek muzycznych we Francji *Répertoire des bibliothèques et institutions françaises conservant des collections musicales*². Prace nad katalogiem trwały prawie 50 lat, czyli niemal

¹ Sprawozdanie z poprzedniej konferencji IAML opublikowano w „Prz. Bibl.” 2000 z. 4 s. 322-326.

² D. Hausfater, M. G. Soret, Ch. David: *Répertoire des bibliothèques et institutions françaises conservant des collections musicales*. Paris 2001.

od początku istnienia IAML. Jest on źródłem informacji o dokumentach muzycznych znajdujących się w bibliotekach, ośrodkach informacji, muzeach, zamkach i kolekcjach prywatnych. Cennym uzupełnieniem katalogu jest indeks nazwisk, miast, regionów oraz indeks rzeczowy, który grupuje różne typy kolekcji muzycznych.

Laurence Languin (Conservatoire National Supérieur de Musique et de Dance, Lyon) w referacie „Un héritage complexe: les fonds Nadia Boulanger” ukazał historię i zawartość archiwum kompozytorki i pedagoga. Kolekcja ta zawiera ok. 15 000 dokumentów. Znajdują się w niej monumentalne XIX- i XX-wieczne edycje największych kompozytorów, autografy muzyczne Nadii Boulanger i jej uczniów, m.in. Zygmunta Mycielskiego i Antoniego Szałowskiego, oraz duży zbiór literatury o muzyce. Większa część kolekcji jest skatalogowana i dostępna przez Internet na stronie www.cnsm-lyon.fr.

Philippe Blay (Biblioteka Narodowa Francji) przedstawił referat „Le fonds de l'Opéra-Comique de Paris: nature théâtrale d'un catalogue”. Kolekcja ta, przechowywana obecnie w Bibliotece Narodowej składa się z rękopisów i druków muzycznych: głosów orkiestrowych i wokalnych (partii chóralnych i solowych), partytur orkiestrowych i wokalnych oraz librett. Obejmuje dokumenty z okresu od końca XVIII w. do 1970 r. Te unikatowe materiały nutowe stanowią znakomite źródło do badań nad wykonawstwem muzyki scenicznej oraz nad muzycznymi i scenicznymi transformacjami poszczególnych oper. Katalog tej kolekcji, obecnie przygotowywany do druku, odnotowuje wszystkie dokumenty, uporządkowane według tytułów oper. Ponadto zawiera daty premier oraz historię kolejnych inscenizacji i wykonań.

Pierre Vidal (Biblioteka Narodowa Francji) w referacie pt. „Un lieu de recherche atypique: la Bibliothèque-Musée de l'Opéra de Paris” zaprezentował podobną kolekcję z Bibliothèque-Musée. Poza drukami muzycznymi szczególnie cenne jest archiwum zawierające dokumenty administracyjne, listy, dokumenty scenograficzne i choreograficzne oraz muzealne, jak rekwizyty i pamiątki po artystach.

Zasoby archiwalne działu muzycznego Biblioteki Narodowej Francji omówiła Elisabeth Vilatte w referacie pt. „Les fonds d'archives du Département de la Musique de la Bibliothèque Nationale de France”. Dokumenty archiwalne tego działu są bardzo różnorodne i obejmują: rękopisy muzyczne, transkrypcje, szkice kompozytorskie, rysunki dekoracji operowych, korespondencje, dokumenty, kontrakty, programy koncertowe, wycinki prasowe, teksty do prezentacji koncertowych, fotografie, dokumenty dźwiękowe, wykłady i konferencje, skrypty do programów radiowych, dzienniki, notesy z programami koncertowymi, notatki z podróży, dokumenty identyfikacyjne, wizy. W dziale muzycznym Biblioteki przechowuje się bardzo wiele spuścizn kompozytorskich.

Podczas sesji Sekcji Bibliotek Publicznych Marcel Marty (Université des Sciences Sociales, Tuluza), zaprezentował referat „Printed music in French public libraries: from specific problems and conceptions to the present situation”, w którym dokonał analizy nabytków bibliotecznych w działach muzycznych francuskich bibliotek publicznych. W tych bibliotekach wzrasta liczba nut muzyki popularnej, zdecydowanie natomiast spada zainteresowanie muzyką poważną. Czytelnicy poszukują jedynie materiałów do ćwiczeń gry na instrumentach i szkoły gry.

Podczas Kongresu odbyły się 2 sesje Komisji Katalogowania zatytułowane „Specific processing for specific collections”. Wygłoszono 3 referaty: „Bases d'accès aux spectacles lyriques de l'Opéra de Paris” (Pauline Girard, Biblioteka Narodowa Francji), „Chronopéra” (Michel Noiray, Centre National de la Recherche Scientifique, Paryż), „Les »cartons piano« de Department de la Musique de la Bibliothèque Nationale de France” (Elisabeth Missaoui, Biblioteka Narodowa Francji). Pauline Girard przedstawiła metodę pracy nad tworzeniem bazy wykonania Opery Paryża na podstawie programów operowych i afiszów. Zorganizowanie tej bazy jest częścią większego przedsięwzięcia „Chronopéra”, które było tematem kolejnego referatu. „Chronopéra” jest rejestrem wykonania operowych od czasów Ludwika XIV tworzonym na podstawie kolekcji Opery paryskiej, działu muzycznego Biblioteki Narodowej Francji oraz Narodowego Archiwum Francji. Trzeci referat sesji dotyczył kolekcji „Cartons-Piano”, która powstała w Conservatoire National de Paris, obecnie znajduje się dziale muzycznym Biblioteki Narodowej i obejmuje ok. 90 000 druków muzycznych przeznaczonych na fortepian i wydanych w l. 1830-1930. Dostęp do katalogu kolekcji jest możliwy poprzez bazę OPALINE (www.opaline.bnf.fr).

Podczas kolejnej sesji Komisji Katalogowania omawiano problemy kodowania nazw instrumentów muzycznych w formacie UNIMARC („Description instrumentale et vocale des documents musicaux: vers une évolution d'UNIMARC” — Isabelle Gauchet, Centre de Documentation de la Musique Contemporaine, Paryż). Elizabeth Giuliani (Biblioteka Narodowa Francji) w referacie „International Standard Musical Work Code (ISWC)” omówiła projekt opracowania i stosowania międzynarodowego znormalizowanego numeru dzieła muzycznego. Postawiła pytanie, która forma dzieła muzycznego powinna być zidentyfikowana przez ISWC: dzieło kompozytorskie, wykonanie, zapis nutowy czy egzemplarz druku muzycznego. Aby w precyzyjny sposób zidentyfikować postać dzieła muzycznego, proponuje się stosowanie kodu, składającego się z prefiksu (T), 9-cyfrowego identyfikatora utworu oraz jednocyfrowego znaku określającego formę dzieła, np. T-045.627.284-1. Użycie kodu będzie miało zastosowanie m.in. do ochrony praw autorskich. Informacje o projekcie można znaleźć na stronie www.iswc.org.

Internetowa wersja (cadensa.bl.uk) katalogu jednego z największych archiwów dźwiękowych na świecie National Sound Archive była tematem prezentacji Antony Gordona. Archiwum to powstało w 1955 r. jako British Institute of Recorded Sound. W 1983 r. stało się częścią Biblioteki Brytyjskiej. Obecnie posiada ona ponad milion różnych płyt, 175 000 taśm, wiele nagrań na innych nośnikach oraz nagrania wideo. Kolekcja obejmuje nagrania muzyczne, dokumentalne, nagrania dramatów i literatury oraz nagrania dźwięków przyrody.

Osobna sesja zatytułowana „Collecting and using music in digital formats” była poświęcona bibliotekom cyfrowym, całkowicie zmieniającym obraz bibliotek we współczesnym świecie. Susan Manus z działu muzycznego Biblioteki Kongresu w referacie „Building a digital music collection at the Library of Congress” mówiła o stosowaniu nowego środowiska cyfrowego do prezentacji zbiorów muzycznych.

Michael Fingerhut z Centrum IRCAM (www.ircam.fr, mediatheque.ircam.fr) przedstawił referat pt. „Music archives (print and digital) and their use on online tools at the IRCAM multimedia library”. Centrum IRCAM gromadzi

archiwa koncertowe, filmy dokumentalne, bazy danych o kompozytorach i muzykologach. Zawiera pełną dokumentację dotyczącą koncertów muzycznych z ostatnich 20 lat. Dane o programach są powiązane z bazami informacji o kompozytorach, gdzie można znaleźć biogramy, zdjęcia, listę kompozycji, fragmenty utworów w postaci partytury, nagrania muzyczne często wzbogacone o nagrania wideo z wypowiedziami kompozytorów oraz odsyłacze do innych baz. Specjalne edukacyjne witryny dają możliwość poznania współczesnych instrumentów muzycznych i komponowania własnej muzyki. Znajdują się tam również narzędzia do komputerowej analizy muzycznej. Centrum IRCAM to przykład całkowicie wirtualnej biblioteki muzycznej.

Stałym elementem obrad konferencji IAML są spotkania robocze grup zajmujących się opracowaniem wielkich bibliografii muzycznych *Répertoire International des Sources Musicales* (RISM), *Répertoire International de Littérature Musicale* (RILM), *Répertoire International de la Presse Musicale* (RIPM) oraz *Répertoire International d'Iconographie Musicale* (RIDIM). W pracach grupy RISM uczestniczyła J. Byczkowska-Sztaba.

Z okazji 50. rocznicy powstania IAML odbył się uroczysty koncert, a w nim prawykonanie zamówionego specjalnie na tę okazję utworu francuskiego kompozytora François Rossé „Cris de cerise” w wykonaniu zespołu „Proxima Centauri”. Podczas uroczystego wieczoru odczytano list gratulacyjny od przewodniczącego komitetu honorowego oraz patrona konferencji, francuskiego kompozytora i dyrygenta Pierre’a Bouleza. Koncerty „Tre Fontane”, zespołu wykonującego XII- i XIII-wieczną muzykę południowej Francji, „Viellistic Orchestra” oraz koncert organowy w Katedrze Saint-Front stanowiły muzyczne dopełnienie kolejnych dni obrad.

Podczas Kongresu wybrano nowe władze IAML. Nowym przewodniczącym został John Roberts (University of California, Berkeley), funkcję wiceprezydentów będą pełnić: Dominique Hausfater (Mediathèque Hector Berlioz, Paryż), Ruth Hellen (Enfield Libraries, Londyn), Federica Riva (Sezione Musicale della Biblioteca Palatina, Parma), Kirsten Voss-Eliasson (Musikbib, Dania). Ostatni dzień obrad poświęcony był sprawozdaniom z działalności grup narodowych. Sprawozdanie z działalności Polskiej Grupy Narodowej przedstawił niżej podpisany. Ważnym elementem tego sprawozdania było odczytanie oficjalnego zaproszenia do Warszawy na Konferencję IAML w 2005 r., które zostało przyjęte bardzo serdecznie zarówno przez Radę IAML, jak i wszystkich uczestników Kongresu.

Stanisław Hrabia

Wpłynęło do redakcji 5 grudnia 2001 r.

X OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA BIBLIOTEKARZY MUZYCZNYCH (Katowice, 24-26 września 2001 r.)

X Ogólnopolska Konferencja Bibliotekarzy Muzycznych zorganizowana została przez Sekcję Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (Polska Grupa Narodowa IAML) wspólnie z Biblioteką Główną Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. Obrady, które odbywały się w nowym gmachu Biblioteki Śląskiej, poprzedziło złożenie kwiatów na grobie dra Karola Musioła — wieloletniego dyrektora Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej w Katowicach, organizatora I Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotekarzy Muzycznych.

Konferencja rozpoczęła się blokiem referatów poświęconych śląskiej kulturze muzycznej w dokumentach i kolekcjach muzycznych. Po ilustrowanym fotografiami „Wspomnieniu o Karolu Musiole” wygłoszonym przez Iwonę Bias (BAMuz., Katowice) wystąpiła Lilianna M. Moll (BAMuz., Katowice), omawiając rękopis Symfonii (przechowywany w Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej przy Bibliotece Akademii Muzycznej w Katowicach) mało znanego, urodzonego w Bytomiu kompozytora śląskiego, Heinricha Schulza-Beuchta. Komunikat ten nasunął pytanie, co do wartości i selekcji podobnych źródeł w archiwach. Następnie Elżbieta Wojnowska (BN) w komunikacie „Kolekcje muzyczne na terenie Śląska” zasygnalizowała sprawę rozproszenia części jednostek rękopiśmiennych, które na skutek niesprzyjających okoliczności (wojna, wypożyczenia, niekompetencje pracowników) zostały fizycznie rozdzielone. Komunikat Małgorzaty Witowskiej (BŚl.) dotyczył dziejów śląskiego ruchu śpiewaczego na przykładzie znajdujących się obecnie w Bibliotece Śląskiej dokumentów archiwalnych dawnego zbioru Związku Śląskich Kół Śpiewaczych (również obficie ilustrowany starymi fotografiami zespołów chóralnych). Podobny, dokumentacyjny charakter miały komunikaty Jolanty Byczkowskiej-Sztaby (BN), Ewy Bielińskiej-Galas (BN) oraz Gabrieli Jonszty (BAMuz. Katowice), która przedstawiła spuściznę kompozytora cieszyńskiego Władysława Macury oraz inne spuścizny i rękopisy muzyczne znajdujące się w Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. W przerwie obrad zwiedzono Bibliotekę Śląską — jedną z najnowocześniejszych obecnie bibliotek w Polsce. Ta najstarsza i największa księżnica Śląska jest wojewódzką biblioteką publiczną o statusie naukowym. Gromadzi dokumenty z zakresu wszystkich dyscyplin naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk prawnych, ekonomicznych, społecznych i literaturę regionalną (silesiaca).

Po uroczystej kolacji zebrani mieli możliwość wysłuchania koncertu kameralnego w wykonaniu Marka Andryśka (akordeon) i Kwartetu „Amadeus”.

W następnym dniu sesji wygłoszono referaty i komunikaty obejmujące dwie grupy tematów: „Źródła, zbiory i kolekcje muzyczne” oraz „Katalog centralny a muzyczne katalogi lokalne”. Tego dnia wystąpili m.in. Andrzej Jazdon (UAM) opowiadający ze swadą o kolekcjach rękopiśmiennych w Wielkopolsce, Katarzyna Janczewska-Sołomko (BN) z referatem o nagraniach historycznych w zbiorach Biblioteki Narodowej (mieliśmy możliwość posłuchać ich w oryginale) i Elżbieta Jasińska-Jędrosz (BUW) z komunikatem o korespondencji Karola Prosnaka, pochodzącej ze świeżo nabytej spuścizny tego dyrygenta i kompozytora. Sesję przedpołudniową zdominowały komunikaty dotyczące zbiorów

muzycznych w poszczególnych bibliotekach, wygłoszone przez przedstawicieli tych bibliotek: Zenobię Lidię Pszczółkowską (PAN, Gdańsk), Elżbietę Cieślak (BAMuz., Gdańsk), Małgorzatę Mazikiewicz (Książnica Pomorska), Eulalię Rynkowską (WiMBP, Bydgoszcz).

Już nie historyczny charakter, a jak najbardziej zwrócony w przyszłość, miały wystąpienia popołudniowe poświęcone zagadnieniom automatyzacji katalogów bibliotecznych. Maria Burchard (Centrum Formatów i Kartotek Haseł Wzorcowych, Warszawa) w obszernym referacie omówiła projekt powstającego narodowego katalogu centralnego NUKat. Po przedstawieniu historii projektu i jego dotychczasowej realizacji, referentka zwróciła uwagę na szczególną przydatność katalogu centralnego dla stosunkowo niewielkich bibliotek (a takimi są zazwyczaj biblioteki muzyczne), które mogą wiele skorzystać na doskonale sprawdzonej w innych krajach metodzie współkatalogowania. Pozwala ona na wydatne obniżenie kosztów i przyspieszenie procesu opracowania zasobów, które wszak w wielu bibliotekach pokrywają się. Referentka zwróciła uwagę na konieczność wzajemnych uzgodnień bibliotek muzycznych, które mogą przystąpić do współpracy i zasilać bazę NUKat własnymi rekordami haseł i rekordami bibliograficznymi, a z czasem wykorzystywać coraz bardziej kompletny katalog centralny. Maria Burchard z żalem skonstatowała, że od czasu ostatniej konferencji bibliotekarzy muzycznych, na której intensywnie dyskutowano o sprawach komputeryzacji, automatyzacja opracowania zbiorów muzycznych posunęła się do przodu w niewielkim tylko stopniu. Kolejny referent, Stanisław Hrabia (Biblioteka Instytutu Muzykologii UJ) przybliżył praktyczne aspekty opracowania przedmiotowego muzykaliów z wykorzystaniem języka haseł przedmiotowych KABA, posługując się ciekawie dobranymi przykładami. Anna Michalska (BAMuz., Gdańsk) omówiła kierunki rozwoju komputeryzacji prac bibliotecznych w macierzystej uczelni, skupiając się na problemach przejścia z dotychczas używanego systemu OPUS na VTLS stosowany przez trójmiejskie biblioteki. W dość ożywionej dyskusji poruszano problem poważnych trudności w konwersji rekordów przy tak różnych oprogramowaniach. Uczestnicy z żalem przyjęli wiadomość, że nie zostanie wygłoszony bardzo oczekiwany referat Marka Stachyry nt. sporządzania rekordów dokumentów dźwiękowych w formacie USMARC, jest to bowiem temat bardzo aktualny; zainteresowane nim biblioteki niecierpliwie oczekują na wydanie odpowiedniej instrukcji, której współautorem jest właśnie M. Stachyra.

Tego dnia odbyła się także prezentacja różnego typu urządzeń stosowanych współcześnie w bibliotekach, m.in. zabezpieczeń przed kradzieżą, dokonana przez jednego ze sponsorów konferencji — znanej firmy 3M. Lista sponsorów obejmuje ponadto: Komitet Badań Naukowych; Urząd Miejski w Katowicach; Instytucję Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesiak”; PSE „Południe Sp. z o.o.”; Lyreco. Materiały biurowe; Pracownie Komputerowe BR., Katowice.

Trzeciego dnia omawiano sprawy międzynarodowe i organizacyjne. Elżbieta Wojnowska i Jolanta Byczkowska-Sztaba (BN) podały informacje o udziale polskich bibliotekarzy muzycznych w pracach RISM, RILM i RIPM zaś Stanisław Hrabia odczytał sprawozdanie z międzynarodowej Konferencji IAML w Périgeux. Piotr Maculewicz (BUW) przedstawił ilustrowany komunikat na temat nowej siedziby Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW. Tego dnia odbyły się też wybory nowego Zarządu Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP. Z funkcji

przewodniczącego ustąpił dr Andrzej Spóz, któremu zebrani serdecznie podziękowali za wieloletnią, niezwykle efektywną pracę na tym stanowisku. Nową przewodniczącą Zarządu Sekcji została Jolanta Byczkowska-Sztaba (BN). Konferencję zakończyła ożywiona dyskusja, w której postulowano zacieśnienie współpracy bibliotek, a także osób zajmujących się tymi samymi zagadnieniami.

Śmiało można powiedzieć, że X Konferencja Bibliotekarzy Muzycznych była ciekawa i owocna. Wśród referentów dały się zauważyć twarze młodych bibliotekarzy muzycznych; budzi to nadzieję na rozwój bibliotekarstwa muzycznego w Polsce. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt doskonałej organizacji omawianej imprezy. Dni spędzone w funkcjonalnym i przyjemnym wnętrzu Biblioteki Śląskiej, urozmaicone strawą duchową w postaci wystawy i koncertu, a także strawą cielesną w postaci regionalnej kuchni śląskiej pozostaną na długo w pamięci. Konferencji towarzyszyła wystawa zabytkowych afiszów ze zbiorów Biblioteki Akademii Muzycznej w Katowicach (ukazało się faksymilowe wydanie tych afiszów) oraz rękopisów kompozytorów współczesnych z dedykacjami dla tej właśnie Biblioteki.

*Elżbieta Jasińska-Jędrasz
Piotr Maculewicz*

Wpłynęło do redakcji 30 listopada 2001 r.

30. KONFERENCJA ABDOS
„WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA W NOWYM TYSIĄCLECIU”
(Toruń, 4-7 czerwca 2001 r.)

Działająca od 1972 r. wspólnota bibliotekarzy i dokumentalistów ABDOS (Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Ost-, Ostmittel- und Südosteuropaforschung, Berlin), której zainteresowania badawcze obejmują problemy książki, bibliotek i informacji naukowej na terytorium Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej Europy, obradowała po raz pierwszy w Polsce: miejscem tegorocznego spotkania był Toruń. Konferencje ABDOS odbywają się kolejno w różnych krajach, z których pochodzą ich uczestnicy; w ostatnich latach zorganizowano je w Pradze (1998), Zagrzebiu (1999) i w Berlinie (2000). Obowiązują 3 języki konferencyjne: angielski, niemiecki i rosyjski (do wyboru). Toruńską imprezę urządzono w Dworze Artusa, którego okazałe pomieszczenia zapewniły odpowiednie warunki. Rola gospodarza przypadła WBP i Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika pod dyrekcją mgr Teresy Szymorowskiej; ona też powitała uczestników konferencji w liczbie 110. Było wśród nich sporo polskich bibliotekarzy i pracowników nauki, ponadto liczni członkowie ABDOS z Niemiec oraz innych krajów: Bośni, Chorwacji, Czech, Jugosławii, Kanady, Litwy, Rosji, Słowacji, Szwajcarii i Węgier. W programie obrad znalazło się 38 referatów i komunikatów w 5 sesjach tematycznych, z tego 9 wygłoszonych przez prelegentów z Polski. Odbyła się też dyskusja panelowa poświęcona zbiorom slawistycznym.

Po otwarciu obrad przez Waldemara Achramowicza, marszałka woj. pomorskiego, wystąpili w imieniu organizatorów przewodniczący ABDOS dr Franz Görner z Niemieckiej Biblioteki Państwowej w Berlinie oraz dr Liliana Dejkowić-Sachs, reprezentująca Towarzystwo Europy Południowo-Wschodniej (Südosteuropa Gesellschaft — SOG). Referat inauguracyjny nt. „Polityka wobec mniejszości i grup etnicznych w Polsce” wygłosił dyr. BN mgr Michał Jagiełło.

Pierwszego dnia obrad miały miejsce 2 sesje. Pierwsza „Międzynarodowe kontakty instytucji naukowych, bibliotek i archiwów” objęła referaty: „Zarządzanie bibliotekami jako instytucjami komercyjnymi” (M. A. Jankowska, St. Zjednoczone); „Realizacja projektów międzynarodowych: od koncepcji do ewaluacji” (T. E. Szymorowska); „Program doskonalenia zawodowego osób kierujących bibliotekami w Europie Środkowej i Wschodniej” (M. Śliwińska, Toruń); „Projekty UE MALVINE i LEAF — ich partnerskie rozszerzenie na Europę Środkowo- i Południowo-Wschodnią” (J. Weber, Berlin); „Międzynarodowe stosunki naukowe między zachodnioukraińskimi bibliotekami [we Lwowie] a partnerami zachodnioeuropejskimi” (M. Nadraga, Lwów); „Układy partnerskie Uniwersytetu w Bochum z Uniwersytetem Jagiellońskim i Papieską Akademią Teologiczną” (H. Röhling, Witten). Na drugiej sesji — „Literatura mniejszości narodowych i językowych” — przedstawiono tematy: „Literatura kaszubska” (J. Borzykowski, Gdańsk), „Literatura rusińska” (P. R. Magocsi, Toronto), „Rusini w Jugosławii — ich literatura i status” (D. Begeniašić, Belgrad); „Literatura rusińska w Narodowej Bibliotece Słowacji” (G. Hamranová, Martin); „Rozwój kultur narodowych małych grup etnicznych Krymu” (I. Birdus, Symferopol), „Karaimika w bibliotekach Litwy” (K. Firkavičiute, Wilno); „Polacy na Węgrzech — dawniej i dziś” (E. Zielińska-Sutáné, Budapeszt); „Dwujęzyczność w twórczości literackiej mniejszości narodowych na Węgrzech” (S. Komáromi, Budapeszt); „Biblioteki mniejszości niemieckiej w dzisiejszej Polsce” (Z. Gębołyś, Katowice); „Toruń jako miejsce kontaktów niemieckiej i polskiej książki” (W. Kessler, Herne); „Państwowa i Uniwersytecka Biblioteka w Królewcu (1544-1945) z dzisiejszego punktu widzenia” (Z. Żmigrodzki, Katowice).

Trzecia sesja, drugiego dnia obrad — pod hasłem „Sposoby udostępniania kolekcji specjalnych” — przyniosła referaty: „Niektóre zagadnienia dostępu do przemieszczonych księgozbiorów” (A. M. Mazuricki, Moskwa); „Problemy gromadzenia informacji oraz dostępu w odniesieniu do przemieszczonych niemieckich zbiorów bibliotecznych” (K. V. Iwina, Moskwa); „Zagadnienia dostępu do rosyjskiej książki zagranicznej w bibliotekach Rosji 1920-1930” (M. N. Głazkow, Moskwa); „Współpraca Bawarskiej Biblioteki Państwowej z polskimi bibliotekami — projekt Fundacji Boscha” (H. Gonschior, Monachium); „Judajka wydane w latach 1919-1938 w Słowacji” (A. Klimeková, Martin); „Żydowska spuścizna książkowa w Chorwacji” (J. Koš, I. Kosić, Zagrzeb).

W sesji czwartej, poświęconej „Problemom związanym z transformacją krajów Europy Wschodniej w aspekcie członkostwa w UE”, znalazło się 5 referatów: „Procesy transformacyjne w świetle rozwoju języka rosyjskiego” (E. Dormann, Frankfurt n. O.); „Dostosowanie gospodarki chorwackiej do wymogów UE” (S. Svaljek, Zagrzeb); „Współpraca kulturalna i połączenia sieciowe na pograniczu saksońsko-czeskim” (H. Albert, S. Weissflog, Chemnitz); „Międzynarodowa współpraca stowarzyszeń czytelniczych jako droga do społeczeń-

stwa otwartego” (B. Woźniczka-Paruzel, Toruń); „Biblioteki szkół wyższych Litwy na drodze do społeczeństwa informacyjnego” (J. Kriviené, Wilno). Na sesji piątej, ostatniej, która dotyczyła „Międzynarodowych projektów bibliograficznych w badaniach nad Europą Środkowo-Wschodnią”, wystąpili: U. Zaborska i S. Czaja z referatem „Współpraca między Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu a niemieckimi instytucjami naukowymi w zakresie prac bibliograficznych” oraz J. Warmbrunn z Marburga, zabierając głos na temat „Wspólne polsko-niemieckie przedsięwzięcia bibliograficzne”.

W komunikatach zaprezentowano kilka zagadnień związanych z działalnością bibliotek, instytutów naukowych oraz placówek kształcenia bibliotekarzy w Niemczech, Rosji i w Polsce. Uzupełnieniem obrad była możliwość zwiedzenia toruńskich instytucji kultury i nauki: Biblioteki Uniwersyteckiej z cenną wystawą wydawnictw oraz cimeliów (m.in. kilkunastu tomów ze sławnej Srebrnej Biblioteki ks. Albrechta w Królewcu), Książnicy Miejskiej, Archiwum Państwowego i Domu Kopernika. Wycieczka pokonferencyjna — zwiedzanie Zamku w Malborku — stanowiła szczególną atrakcję, zwłaszcza dla zagranicznych uczestników spotkania.

Zbigniew Żmigrodzki

Wpłynęło 3 października 2001 r.

91. ZJAZD BIBLIOTEKARZY NIEMIECKICH
 „BIBLIOTEKI — PORTALAMI WIEDZY GLOBALNEJ”
 (Bielefeld, 2-5 kwietnia 2001 r.)

Gdy po raz pierwszy — jako delegat Zarządu Głównego SBP — brałem udział w Zjeździe Bibliotekarzy Niemieckich (Deutscher Bibliothekartag), który odbywał się w Konstancji nad Jeziorem Bodeńskim w 1975 r.¹, przewodniczącym Związku Bibliotekarzy Niemieckich (VDB — Verein Deutscher Bibliothekare) był wybitny bibliograf, autor światowej bibliografii drugiego stopnia, Wilhelm Totok; wśród uczestników nie brakowało również znanych w Europie bibliotekarzy. Zwracał też uwagę Joachim Wieder z Monachium, znany badacz rękopisów iluminowanych, historyk i filolog, sekretarz generalny IFLA. Opublikował on swego czasu na łamach *Libri* pamiętny i dyskutowany artykuł pt. *Berufssorgen des wissenschaftlichen Bibliothekars (Troski zawodowe bibliotekarza naukowego)*², w którym zapowiadał zmierzch długoletniej tradycji prowadzenia prac naukowych w bibliotekach wobec nasilania się wymogów spowodowanych intensyfikacją procesów bibliotecznych i rosnącą liczbą czytelników. Joachima Wiedera, podczas wojny oficera w armii Paulusa, mogli poznać również Polacy z jego książki *Krach nad Wołgą*³. Zagraniczni goście byli wówczas na zjeździe nader życzliwie witani przez członków władz niemieckich stowarzyszeń bibliotekarskich — organizatorów spotkania. Inte-

¹ Por. sprawozdania Autora z poprzednich zjazdów, począwszy od 1975 r.: w *Bibliotekarzu* 1975 nr 11/12 s. 296, 3 okł.; w *Rocz. Bibl.* 1976 z. 1/2 s. 469-472 i nast. oraz w *Prz. Bibl.* 1993 z. 1/2 s. 121-123, 1994 z. 1/2 s. 123-124, 1996 z. 1 s. 61-64.

² „*Libri*” 1959 nr 2 s. 132-165.

³ Warszawa 1968.

resowano się sytuacją w ich bibliotekach, warunkami podróży i pobytu, zapraszano na przyjęcia oficjalne i prywatne.

Sławni niemieccy bibliotekarze z tamtych lat odeszli już w przeszłość, zmieniły się też i obyczaje w środowisku bibliotekarskim. Zainteresowanie i umiarkowana życzliwość dotyczą dziś tylko tych gości, z którymi łączą gospodarzy wzajemnie korzystne stosunki. Ponadto niemieckie bibliotekarstwo, przez dziesięciolecia dobrze sytuowane, przeżywa obecnie trudności finansowe i organizacyjne. Funkcjonuje wprawdzie w dalszym ciągu mający stuletnią tradycję VDB, doszło natomiast do przekształcenia drugiego związku współorganizującego zjazdu, VdDB (Verein der Diplom-Bibliothekare an wissenschaftlichen Bibliotheken), skupiającego absolwentów zawodowych szkół bibliotekarskich zatrudnionych w bibliotekach naukowych, w Związek Zawodowy Informacja — Biblioteka (BIB — Berufsverband Information — Bibliothek). Coraz większą rolę odgrywa Niemiecki Związek Biblioteczny (DBV — Deutscher Bibliotheksverband), który w Bielefeld urządził swoje doroczne zgromadzenie. W dodatku, począwszy od 2000 r., wyłoniły się trudności w ustalaniu miejsc i terminów dorocznych zjazdów zwanych „Bibliothekartag”. Dotąd urządziły je biblioteki szkół wyższych w pomieszczeniach uczelnianych w czasie zwyczajowych ferii po Zielonych Świątkach. Zniesienie tych przerw w zajęciach dydaktycznych zmusiło do przesunięcia stałej pory spotkań, zwiększyło koszty i skomplikowało przygotowania; wobec niełatwej sytuacji materialnej trzeba szukać liczniejszych sponsorów. Na razie nie ma z tym problemów, ponieważ łączenie konferencji z wystawami wyposażenia bibliotek i odpowiednimi prezentacjami firm zapewnia finansowe poparcie. Wymaga to jednak dostosowywania programu obrad do życzeń producentów sprzętu i materiałów.

W 2001 r. organizacji Zjazdu podjął się Uniwersytet w Bielefeld wraz ze swoją — cieszącą się zasłużonym rozgłosem — Biblioteką Uniwersytecką pod dyrekcją dr. Karla Wilhelma Neubauera. Natomiast miejscem imprezy stała się wynajęta w tym celu wielka Hala Miejska (Stadthalle), dysponująca licznymi salami i dużą powierzchnią ekspozycyjną. Pomocy udzieliła firma Invent, specjalizująca się w produkcji technologii informatycznej. Na Zjazd przybyło 2300 bibliotekarzy, bibliotekoznawców i dokumentalistów, w tym 32 gości zagranicznych z 18 krajów, m.in. z: Anglii, Austrii, Boliwii, Danii, Grecji, Holandii, Hiszpanii, Litwy, Luksemburga, Meksyku, Rosji, Serbii, Słowacji, Szkocji, Szwajcarii, St. Zjednoczonych, Węgier i Włoch. Polskę reprezentowały 2 osoby: wicedyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, Ewa Kobierska-Maciuszko, oraz piszący te słowa.

Dla uczestników przygotowano obszerny zbiór materiałów informacyjnych, wśród nich streszczenia ważniejszych referatów. Codziennie ukazywał się biuletyn *B.I.T. on Line Congress News*. Otwarcia obrad w pierwszym dniu wieczorem dokonał przewodniczący BIB, Klaus-Peter Böttger. Następnie przemawiali burmistrz Eberhard David i rektor Uniwersytetu, prof. dr Dieter Timmermann. Referat inauguracyjny wygłosił prof. dr Heinz-Lothar Grob z Uniwersytetu w Monasterze, przedstawiając perspektywy rozwoju nauczania akademickiego wspomaganego komputerowo. Uroczystość urozmaicił zespół muzyczny Georg Rox Trio, wykonując utwory J. S. Bacha w nowoczesnej aranżacji.

Zjazdowi towarzyszyła duża wystawa wyposażenia placówek biblioteczno-informacyjnych oraz różnego rodzaju wydawnictw, z udziałem 110 firm i instytucji z wielu krajów. Ekspozycję ujęto w działy, takie jak: Systemy archiwizacji danych; Media audiowizualne; Ośrodki kształcenia; Meble biblioteczne; Stowarzyszenia bibliotekarzy i dokumentalistów; Oprawy; Biblioteczne systemy informacji; Dokumenty biblioteczne; Biblioteczne systemy katalogowe; Serwisy dla bibliotek; Biblioteczne systemy marketingowe; Ochrona książki; Księgarnie; Systemy zabezpieczenia bibliotek; Środki transportu książek; Dyski optyczne; Komputery i oprogramowania; Banki danych; Zabezpieczenia przed kradzieżą; Identyfikatory cyfrowe; Czasopisma fachowe; Książki audialne; Informacyjne systemy wyszukiwania; Służby katalogowania centralnego; Meble dla katalogów; Folie przyklepne; Regały kompaktowe; Kopiarki; Systemy sterujące; Dostawcy literatury; Materiały audiowizualne; Materiały do ochrony książki; Szafy na materiały i media; Technika mikrofilmowa; Meble dla bibliotek dziecięcych; Meble dla celów wystawienniczych; Meble dla administracji.

W trakcie obrad ogłoszono ok. 100 referatów w ramach 16 dużych kręgów tematycznych: Portale i biblioteki cyfrowe; Biblioteczne szkolenie użytkowników; Nowe metody zachowania zbiorów: filmowanie, przetwarzanie cyfrowe, synergia przez współpracę; Warsztaty online dla bibliotekarzy; Syndrom Robinsona-Crusoe i jak można temu zaradzić; Forum innowacyjne; Komponenty gospodarki ekonomicznej w bibliotekach; Elektroniczne dostarczanie informacji; Możliwości świadczeń dla bibliotek specjalnych; Dawna książka; Dostarczanie informacji w przyszłości: wizje i strategie; Zintegrowane opracowanie zasobów połączonych sieciami; Postępowanie ze źródłami online w bibliotekach; Zespoły systemów bibliotecznych; Czy personel bibliotekarzy służby wyższej należy do grupy pracowników naukowych? Posiedzenia w ramach kręgów tematycznych przeplatały się z licznymi prezentacjami firmowymi prowadzonymi przez wystawców bądź użytkowników urządzeń. Odbywały się też zebrania komisji i grup roboczych stowarzyszeń. Ich przedmiotem były m.in. problemy: kształcenia i doksztalcenia bibliotekarzy, przepisów prawnych, nowych technologii bibliotecznych, bibliotek z jednoosobową obsadą, uposażeń, udostępniania i informacji, klasyfikowania, ochrony zbiorów, budownictwa i wyposażenia bibliotek. Podczas obrad komisji budownictwa E. Maciuszko-Kobierska przedstawiła referat „Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie”, który spotkał się z dużym zainteresowaniem i wywołał ożywioną dyskusję. Wśród prezentacji firmowych warto wymienić pokazy i prelekcje: OCLC Europe, Elsevier-Science, K. G. Saur-Verlag, konsorcjum elektronicznego dostarczania tekstów „Subito”, Ex Libris, EBSCO Information Services. Przedstawiły też szczegółowo swoje osiągnięcia w zakresie automatyzacji biblioteki uczelniane w Bielefeld i Hanowerze (UB/TIB — Biblioteka Uniwersytecka i Techniczna Biblioteka Informacyjna, pełniąca funkcję centralnej placówki bibliotecznej w Niemczech w zakresie nauk technicznych). Odbyło się również spotkanie feministycznego zespołu „Akribie” (Arbeitskreis kritischer Bibliothekarinnen) poświęcone postulatowi rozszerzenia wolnego dostępu w bibliotekach publicznych i naukowych.

Ogólne wnioski, jakie nasuwają się uczestnikowi tego Zjazdu, wiążą się z wyraźną — chyba zbyt daleko idącą — supremacją dość wąsko pojętej

bibliotecznej praktyki w jej technicznym aspekcie. Zabrakło niemal zupełnie szerszych, społecznych odniesień, nie mówiąc już o takich kwestiach, jak prace naukowe w bibliotekach, badania czytelnictwa oraz — ważna zawsze dla współczesności i obecna dawniej na tego rodzaju spotkaniach — refleksja teoretyczna i historyczna. Jak widać, prognozy J. Wiedera okazały się słuszne, ale i on nie przewidział, że w dość tradycyjnym kiedyś niemieckim bibliotekars-twie przemiany pójda aż tak daleko.

Rekreacyjno-towarzyska część Zjazdu obejmowała kilka przyjęć. Można też było zwiedzać biblioteki Bielefeldu: Uniwersytecka, Miejska, Gimnazjum Rady Miasta, połączoną z Archiwum Miejskim Bibliotekę Historyczno-Krajową i Bibliotekę Muzeum Sztuki. Zjazdowi towarzyszyły walne zgromadzenia stowarzyszeń. Przewodniczącą VDB na kolejną kadencję została wybrana Annette Rath-Beckmann z Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Bremie; funkcja jej zastępcy przypadła poprzednikowi, dr. Wolfgangowi Dittrichowi z Hanoweru. W wyborach władz DBV przewodniczącym został dr Friedrich Geisselmann z Biblioteki Uniwersyteckiej w Ratyzbonie. Na stoisku IFLA oraz z ramienia VDB i BIB prowadzono akcję propagandowo-informacyjną dotyczącą mającej się odbyć w dn. 1-9.08.2003 r. sesji IFLA w Berlinie pod hasłem: „Biblioteka jako portal: media — informacja — kultura”. Jako miejsce następnego Zjazdu Bibliotekarzy Niemieckich w 2002 r. wyznaczono Augsburg. W ramach tzw. wycieczek pozjazdowych znalazło się kilka propozycji do wyboru: zabytkowe miasta Lemgo i Höxter, Bückeberg z zakładami konserwacji papieru, Gütersloh z wydawnictwem Bertelsmanna oraz Paderborn z pobliskim Muzeum Techniki Komputerowej Siemens-Nixdorf, uważanym za największe na świecie. Należy wspomnieć, że istnieje możliwość zwiedzenia go w trakcie jednodniowej wycieczki z Polski, pod warunkiem wcześniejszego przygotowania i starannej organizacji.

Zbigniew Żmigrodzki

Wpłynęło do redakcji 1 października 2001 r.

BIBLIOGRAFIA STOSUNKÓW POLSKO-NIEMIECKICH

Deutsch-polnische Beziehungen in Geschichte und Gegenwart. Bibliographie 1900-1998. Hrsg. von Andreas Lawaty und Wiesław Mincer unter Mitw. von Anna Domańska. Bd. 1-4. Wiesbaden: Harrassowitz Verl. 2000, 1384 + 1143 + 1060 + 724 s.

Bibliografia stosunków polsko-niemieckich w historii i współczesności jest dziełem niezwykłym. Niecodzienne były również okoliczności i tryb jej przygotowania. Inicjatywa wyszła w latach 80. ubiegłego już XX w. z Deutsches Polen-Institut w Darmstadt, kierowanego przez prof. Karla Dedeciusa. Do tej aktywnej i szeroko już wówczas znanej placówki napływały bowiem liczne zapytania dotyczące spraw polskich, na które trudno było udzielić rzetelnych odpowiedzi bez podstawy w postaci odpowiedniej dokumentacji bibliograficznej, a takiej właśnie brakowało. Postanowiono temu zaradzić, nawiązując w 1985 r. współpracę z Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu *. Początkowo wspólnie planowano tylko przygotowanie kartotek zagadnieniowych, później zeszytów problemowych, dalej — tomu poświęconego stosunkom kulturalnym, aż wreszcie okazało się konieczne objęcie rejestracją piśmiennictwa dotyczącego wszystkich dziedzin i aspektów wielowiekowego sąsiedztwa Polski i Niemiec. Potrzeba taka wystąpiła szczególnie wyraźnie po 1989 r., kiedy na skutek przemian politycznych w obu krajach zintensyfikowały się i nabrały nowych treści stosunki polsko-niemieckie. Skromny, w założeniu czysto użytkowy bibliotekarski zamysł ulegał stopniowo coraz dalej idącym modyfikacjom wymagającym znacznego rozszerzenia zakresu kwerendy, a w konsekwencji również zmiany metod i organizacji pracy.

Projekt wspierali protektorzy i sponsorzy zarówno ze strony polskiej, jak i niemieckiej: przede wszystkim Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, Fundacja Roberta Boscha i inne instytucje. Główny ciężar pracy i odpowiedzialności spoczywał jednak niezmiennie na wykonawcach: Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu oraz Deutsches Polen-Institut w Darmstadt. Ze strony Instytutu do pracy nad bibliografią skierowany został dr slawistyki Andreas Lawaty, współredaktor i autor dwóch działów przygotowywanego dzieła. Biblioteka Uniwersytecka

* W poniższym tekście wykorzystałam informacje podane przez uczestników podczas uroczystej publicznej promocji bibliografii w Toruniu w dn. 18.02.2001 r. Za udostępnienie mi tych materiałów uprzejmie dziękuję Panu Dyrektorowi Biblioteki UMK mgr. Stefanowi Czai.

współredakcję powierzyła Wiesławowi Mincerowi wspomaganemu przez Annę Domańską i innych kooperantów. Właśnie w Bibliotece UMK skoncentrowały się wszystkie działania merytoryczne i techniczne. Spośród dziewięciorga autorów poszczególnych działów ośmioro pochodzi z Polski, w tym siedmioro z Torunia. Dziewiątym autorem jest wspomniany już dr A. Lawaty. Wszyscy twórcy bibliografii doskonale znają język i piśmiennictwo polskie, co stanowi niezaprzeczalny walor, rzadki w praktyce wydawnictw międzynarodowych. O konsultacje dziedzinowe proszeni byli specjaliści ze strony polskiej i niemieckiej.

Po niemal 15 latach przygotowań w 2000 r. w renomowanym wydawnictwie Harrassowitza w Wiesbaden ukazała się obszerna 4-tomowa publikacja licząca łącznie ponad 4300 s. druku, zawierająca przeszło 53 000 pozycji bibliograficznych.

Obejmuje ona piśmiennictwo z l. 1900-1998. W niektórych przypadkach odnotowano też wydania dziewiętnastowieczne o podstawowym znaczeniu dla tematu oraz takie, których kontynuacje, kolejne wydania lub reprinty ukazywały się w okresie późniejszym. Przykładem może być *Bibliografia polska Estreichera* (1872-) lub *Allgemeines Bücher Lexicon* W. Heinsiusa (1812-1894, repr. 1962-1963).

W ramach poszczególnych pozycji, poza podstawowym opisem dokumentu, znajdują się adnotacje dotyczące treści oraz informacje o kolejnych wydaniach, wariantach i fragmentach, uzupełnieniach, kontynuacjach oraz recenzjach. W rzeczywistości więc jest chyba o kilkanaście tysięcy więcej opisów publikacji niż numerowanych pozycji bibliograficznych. Tytuły polskie opatrzone są w nawiasach przekładami na język niemiecki.

Przyjęty został bardzo szeroki zasięg wydawniczy. Uwzględniono bowiem zarówno wydawnictwa zwarte, jak i artykuły z czasopism i ze zbiorów prac. Przeważa oczywiście piśmiennictwo polskie i niemieckie, ale pojawiają się również publikacje w innych językach. Z założenia nieograniczony jest zasięg językowy i terytorialny. Rejestrowano zarówno opracowania naukowe, jak popularne i publicystyczne. Oczywiście autorzy dokonywali selekcji zgromadzonych materiałów. Podstawowym kryterium zakwalifikowania do druku była przypuszczalna przydatność wybranej pozycji dla szerokiego kręgu zainteresowanych użytkowników. Względy praktyczne leżały u genezy bibliografii i niewątpliwie przez cały czas przyświecały jej twórcom. Wydawnictwo nie jest przeznaczone dla wąskiego grona specjalistów, lecz dla przedstawicieli różnych środowisk zainteresowanych problematyką polsko-niemiecką we wszystkich jej aspektach. Celom wszechstronnej dokumentacji podporządkowany został dobór materiałów i sposób ich prezentacji. Przyjęto zatem bardzo szeroki zakres tematyczny. Pojęcie stosunków polsko-niemieckich nie ogranicza się tylko do bezpośrednich kontaktów dwustronnych, lecz obejmuje kompleksowo wszystkie zagadnienia styczne odnoszące się do obu sąsiadujących ze sobą społeczności w przestrzeni czasowej od średniowiecza do współczesności.

Kwestie doboru materiałów zawsze są dyskusyjne i można spierać się z autorami co do trafności kwalifikacji poszczególnych pozycji, a pominięcia innych. Niewątpliwie jednak ważnym osiągnięciem jest zgromadzenie ogromnego i funkcjonalnego zbioru informacji piśmienniczej o obu krajach i ich

wzajemnych oddziaływaniach. Na szczególne uznanie zasługuje fakt dokonywania opisów bibliograficznych z autopsji, co walnie podnosi ich dokładność i wiarygodność. Mankamentem nie do uniknięcia przy tak licznych i zróżnicowanych przedmiotach jest pewna niejednorodność opisów; na ogół nie utrudnia ona zbyt ich czytelności.

Uzasadniony i chyba najtrafniejszy z możliwych jest dziedzinowy układ bibliografii. W pierwszych trzech tomach znalazły się materiały zakwalifikowane do jedenastu działów: 1. *Polityka, społeczeństwo, gospodarka, kultura w epokach i regionach*; 2. *Religia*; 3. *Książka*; 4. *Prasa*; 5. *Nauka i oświata*; 6. *Filozofia i psychologia*; 7. *Język*; 8. *Literatura*; 9. *Sztuka*; 10. *Muzyka*; 11. *Teatr, film, radio i telewizja*.

Bibliologów szczególnie może usatysfakcjonować wysoka pozycja książki i prasy wśród innych tematów. Oba działy opracowane przez prof. Janusza Tondela zajmują blisko 300 s. (t. 2: *Książka* s. 333-480, *Prasa* s. 483-622) i uwzględniają piśmiennictwo odnoszące się do wszystkich aspektów księgo- i prasoznawczych. To chlubny wyjątek na tle powszechnego jeszcze niedostrzegania roli książki w wydawnictwach o szerszych spektrach tematycznych.

W obrębie dziedzin najpierw opisywane są wydawnictwa informacyjne i ogólne, a za nimi bardziej szczegółowe. Dalsze podziały i uszeregowania uzależnione są od specyfiki przedmiotów, do których się odnoszą.

Korzystanie z bibliografii ułatwiają metodyczne wstępy zamieszczone na początkach poszczególnych działów oraz bardzo dobrze zaplanowane i zrealizowane indeksy, które wypełniają cały t. 4 (724 s.). Mieszczą się tam: wykaz czasopism i ich skrótów (ponad 3000 poz.); indeks autorów; indeksy osób i nazw geograficznych. Ten pomocniczy aparat wyszukiwawczy jest szczególnie pożyteczny, bowiem ułatwia on dotarcie do każdej pozycji bibliograficznej z dowolnego punktu widzenia. Warto podkreślić jeszcze jedną niebagatelną zaletę, tę mianowicie, że nazwy polskie podane są poprawnie, bez zniekształceń typowych dla większości publikacji obcojęzycznych.

Językiem redakcji bibliografii jest niemiecki. Po polsku wydrukowany jest tylko (po wersji niemieckiej) krótki, formalny wstęp do całości wydawnictwa (t. 1 s. 7-8). Sądzę, że polscy użytkownicy byłiby wdzięczni również za przekłady merytorycznych wstępów do poszczególnych rozdziałów. Ułatwiałoby im to wykorzystywanie dzieła o szerokim zastosowaniu informacyjnym. Wydawnictwo przeznaczone jest jednak głównie dla czytelników zagranicznych. Jego rola w pogłębianiu zrozumienia niemiecko-polskiego nie ulega wątpliwości. Warto jednak dodać, że dzięki wprowadzeniu bibliografii na rynek niemiecki może ona wejść do obiegu międzynarodowego, gdzie polskie publikacje ze względów językowych mają ograniczony dostęp. Jest to nieoceniona korzyść naukowa. Z żalem obserwujemy bowiem od lat nieznajomość lub niedostateczną znajomość naszych osiągnięć badawczych za granicą.

Z opublikowanych w Wiesbaden 400 egz. w Polsce znalazło się 100. Zostały one rozdzielone między najważniejsze biblioteki. Dystrybucja księgarska w naszym kraju nie jest przewidywana. W Niemczech podobno cena bibliografii wynosi 450 DM.

Bibliografia stosunków polsko-niemieckich w historii i współczesności jest pozycją ważną dla nauki i refleksji intelektualnej, dla świadomości społecznej. Wskazuje na istotną rolę dokumentacji w kształtowaniu współczesności.

Gratulując tego dzieła jego twórcom i mecenasom, należy życzyć, aby zrealizowane zostały zamiary kontynuacji.

Barbara Bieńkowska

Wpłynęło do redakcji 18 lipca 2001 r.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

W prezentowanym *Przeglądzie* najliczniej występują publikacje podejmujące problemy bibliotek, które muszą sprostać wyzwaniom, jakie niosą współczesne nam czasy. Efektywność ich działalności, wspomaganą przez stale doskonalące się narzędzia pracy, analizowana jest wszechstronnie, zwłaszcza w odniesieniu do bibliotek naukowych.

We wrześniu 2001 r. odbyła się w Krakowie konferencja zorganizowana przez Akademię Ekonomiczną nt.: *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych*. Materiały z tego spotkania ukazały się drukiem [1]. Wykorzystaniem metody porównawczej do oceny pracy bibliotek zajął się Mirosław Górny; o wskaźnikach, normach i standardach w zakresie zarządzania zbiorami pisze Artur Jazdon. Spośród licznych prac wymieńmy jeszcze analizę zasobów ludzkich wybranych bibliotek naukowych (Anna Sokołowska-Gogut), analizę porównawczą finansowania i budżetów (2 prace: Lidia Derfert-Wolf, Marek Górski), problem struktur organizacyjnych bibliotek (Wanda Dziadkiewicz). Pomocą przy przeprowadzaniu analiz i badań porównawczych były odpowiedzi na ankietę rozesłaną do bibliotek.

Ukazały się również materiały z seminarium zorganizowanego przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, na którym dyskutowano aktualny obecnie temat — tworzenia stanowisk bibliotekarzy dziedzinowych w bibliotekach akademickich [2]. Autorzy prac, przedstawiciele polskich bibliotek, a także zaproszeni bibliotekarze z Niemiec i Danii byli zgodni, że zmiany organizacyjne w sieci bibliotek uczelnianych są konieczne.

Wielką pomoc dla bibliotek naukowych w zakresie ich modernizacji stanowiły fundacje. W latach 1995-1999 działała Fundacja na rzecz Nauki Polskiej pod nazwą Librarius. W publikacji pt. *Program Librarius* [3] przedstawiono biblioteki, które zostały objęte pomocą (wśród nich 2 biblioteki działające poza krajem: Biblioteka Polska w Paryżu i Biblioteka Polska w Londynie). Najwięcej skorzystały biblioteki szkół wyższych (71% wszystkich bibliotek). Ogółem przyznano 87 subwencji na kwotę ok. 22 mln zł. Warto wspomnieć o bardzo starannej szacie graficznej tej publikacji, której patronuje Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W tym samym czasie działała Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych. Celem jej była pomoc przy komputeryzacji działalności bibliotek poznańskich z wykorzystaniem oprogramowania HORIZON. Ukazała się praca, w której przedstawiciele bibliotek, w większości szkół wyższych, relacjonują swoje osiągnięcia [4]. Artykuł końcowy autorstwa Mirosława Górnego i Andrzeja Nikischa przedstawia projekt budowy biblioteki cyfrowej. „Budowa takiej

biblioteki — czytamy — byłyby trwałym i niepodważalnym wkładem poznańskich środowisk intelektualnych w kontruwaniu kulturowego pomostu między Wschodem a Zachodem. Bo i miejsce jest dobre po temu i czas i ludzie”.

Jakością usług bibliotecznych i jakością edukacji bibliotekarzy zajął się Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ, trzymający zawsze rękę na pulsie współczesności. Praca zbiorowa pt. *Spółczesność informacyjna* [5] dzieli się na 3 części: 1. *Ocena jakości akademickiej edukacji*; 2. *Ocena jakości usług informacyjnych i bibliotek*; 3. *Standardy i wizje*. W części 1. oceną edukacji akademickiej przyszłych pracowników bibliotek w Polsce zajęła się Maria Kocójowa, a z kolei Małgorzata Kisilowska ograniczyła swoje rozważania do kontroli jakości kształcenia w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Opinie swoje na ten temat wyrazili również bibliotekarze z Niemiec i Danii. Wprowadzeniem do cz. 2. poświęconej jakości usług jest artykuł Wandy Pindlowej dotyczący badań w tym zakresie. Część 3. zawiera m.in. informację o angielskich standardach akademickich oraz prezentację polskich kwestionariuszy ankiet dotyczących oceny nauczycieli akademickich. Ciekawy przykład wykorzystania nowoczesnych środków komunikacji prezentuje sprawozdanie z telekonferencji w Amerykańskim Centrum Informacji przy Konsulacie Stanów Zjednoczonych w Krakowie z udziałem dyrektorów bibliotek nowojorskich. Dyskutantami ze strony polskiej byli: Maria Kocójowa, Wanda Pindlowa, Jacek Wojciechowski, Henryk Szarski, Sabina Cisek i Remigiusz Sapa. Tematem konferencji były nowe środki komunikacji.

Opublikowano materiały z I Szkoły Letniej zorganizowanej przez Zakład Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku przy współudziale białostockiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (w dn. 26-29.06.2000 r.). Wydawnictwo nosi tytuł: *Multimedia, kultura czytelnicza i dostęp do informacji* [6]. Głównym tematem Szkoły Letniej była czytelnicza edukacja medialna. Publikacja zawiera teksty wykładów i wypowiedzi dyskusyjne oraz materiały warsztatowe. W wystąpieniach udział wzięli nauczyciele akademicy i przedstawiciele Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, obecni byli także nauczyciele-praktycy i studenci kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa.

Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły to tytuł pracy Marcina Drzewieckiego [7], składającej się z następujących części: 1. *Książka i inne formy przekazu treści w środowisku edukacyjnym* (s. 17-24); 2. *Tendencje we współczesnej pedagogice* (s. 25-41); 3. *Standardyzacja jako narzędzie planowania usług bibliotecznych i informacyjnych dla systemu szkolnego* (s. 43-132); 4. *Szkolne ośrodki biblioteczno-informacyjne. Założenia metodyczne i organizacyjne* (s. 133-146); 5. *Informacyjne i pedagogiczne funkcje bibliotek systemu oświaty w Polsce. Możliwość czy konieczność?* (s. 147-155); 6. *UNESCO, IFLA. Manifest bibliotek szkolnych. Tekst* (s. 157-161); 7. *Biblioteki w systemie oświaty. Bibliografia* (pozycje wydane po 1979 r.). W książce zamieszczono także informacje o pracach magisterskich i doktorskich wykonanych pod kierunkiem M. Drzewieckiego.

Zagadnienia dostępu do informacji powtarzają się w dotychczas omówionych publikacjach. Zasygnalizujmy zatem jeszcze artykuł Jana Wołosza: *Dostęp do informacji a rola Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*, który ukazał się w nrze 2 za 2001 r. *Zagadnień Informacji Naukowej* [8]. W tym samym zeszycie Bożenna Bojar zajęła się problemem związków teorii języków infor-

macyjno-wyszukiwawczych z językoznawstwem, a Barbara Sosińska-Kalata językiem informacyjno-wyszukiwawczym jako narzędziem organizacji wiedzy. Dalsze rozprawy dotyczą m.in. takich spraw jak: *Spółeczeństwo biblioteczne jako społeczeństwo informacyjne* (Stanisława Kurek-Kokocińska), *Ekologia informacji* (Wiesław Babik), *Interfejsy dialogowe do systemów wyszukiwania informacji* (Maria Próchnicka), *Metody oceniania interfejsów użytkownika* (Jacek Tomaszczyk).

O dziejach Centralnej Biblioteki Wojskowej informuje kalendarium obejmujące l. 1919-1999 [9], a zespół autorski z Biblioteki Głównej Akademii Obrony Narodowej oraz Centralnej Biblioteki Wojskowej opracował *Słownik języka haseł przedmiotowych piśmiennictwa wojskowego* [10] zawierający ok. 5000 haseł.

Odnotować trzeba inicjatywy wydawnicze okręgów SBP realizowane przez biblioteki wojewódzkie. Ukazał się *Słownik bibliotekarzy wielkopolskich* [11], notujący kilkadziesiąt biogramów najwybitniejszych bibliotekarzy tego środowiska. Opublikowano też *Dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na Dolnym Śląsku w latach 1946-2000* autorstwa Tadeusza Kołacza [12].

Stale poszerza się zasób wiadomości o drukach, które ukazywały się w PRL poza kontrolą cenzury. Szczepan Rudka opracował wykaz wrocławskiej prasy bezdebitowej l. 1973-1989 [13], a Kazimierz Litwiejko *Bibliografię druków niezależnych Białostoczczyzny z lat 1980-1990* [14].

O zagrożeniach zbiorów bibliotecznych i o ich ochronie przed zniszczeniem pisano w ostatnich latach wiele. Zajmował się tym problemem Bronisław Zyska, ukazywały się prace w *Notesie Konserwatorskim*. Obecnie staraniem Biblioteki Jagiellońskiej ukazała się książka na temat zniszczeń powodowanych kwaśnym papierem [15]. Wstępna ocena stanu zachowania czasopism krakowskich z l. 1860-1890 w zbiorach BJ jest biciem na alarm i wołaniem o przyspieszenie wprowadzenia technik masowej konserwacji zbiorów.

Rekord bibliograficzny wydawnictwa ciągłego ulega stałym zmianom. Ukazały się obszerne wytyczne opracowane przez Barbarę Nałęcz: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla wydawnictwa ciągłego* [16], stanowiące aktualizację poprzedniego wydania z 1994 r.

Habent sua fata libelli — wiedzą o tym badacze, których żmudne poszukiwania sprawiają, że nasza wiedza o dawnych księgozbiorach poszerza się. Takim cennym źródłem dotyczącym księgozbiorów warszawskich w XIX w. jest książka Zofii Strzyżewskiej: *Konfiskaty warszawskich zbiorów publicznych po powstaniu listopadowym* — Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk [17]. Na podstawie dokumentów z archiwów rosyjskich, raportów sporządzonych przez bibliotekarzy rosyjskich, poznajemy nie tylko liczbę wywiezionych do Petersburga książek, rękopisów, rycin, medali i numizmatów, ale dane jakich dziedzin dotyczyły zagrabione książki, a nawet sposób ich pakowania i transportu.

Edward Różycki odtworzył dzieje księgozbiorów należących do czteropokoleniowego mieszczańskiego rodu Alembeków ze Lwowa [18]. Zbiory gromadzone od XVI w. przetrwały do początków XVIII w. Autor nazywa je największym księgozbiorem staropolskiego Lwowa.

Pozostały jeszcze informacje o zbiorach specjalnych. W serii *Katalog Mikrofilmów* Biblioteki Narodowej ukazał się, liczący 4 tomy, katalog *Rękopisy*

muzyczne XIX-XX wieku, rejestrujący stan posiadania zbiorów muzycznych Biblioteki do końca 1996 r. [19].

Pięknie ilustrowany katalog wystawy w Muzeum Czartoryskich w Krakowie prezentuje kolekcję rękopisów iluminowanych księżnej Izabeli Czartoryskiej [20].

Staraniem Wydawnictwa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego ukazał się katalog starych druków seminaryjnej biblioteki w Paradyżu [21].

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych*. Materiały z konferencji (Kraków, 19-21 września 2001). Red. Anna S o k o ł o w s k a - G o g u t. Kraków: Bibl. Gł. Akad. Ekon. 2001, 201 s.

2. *Bibliotekarz dziedzinowy w bibliotekach akademickich*. Materiały z seminarium zorganizowanego przez Bibliotekę Główną UMK w dniach 26-27 października 2000 r. w Toruniu. Oprac. merytoryczne Anna B o g ł o w s k a, Jolanta S z e w c z a k. Tł. Bożena B e d n a r e k - M i c h a l s k a [i in.]. Toruń: Wydaw. UMK 2001, 158 s.

3. *Program Librarius 1995-1999*. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej. Red. Stefan C z a j a. Toruń: Wydaw. UMK 2001, 274 s., il.

4. *5 lat Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych*. Poznań: Pozn. Fundacja Bibl. Nauk. 2001, 88 s.

5. *Spółeczeństwo informacyjne*. Jakość edukacji i pracy bibliotekarzy. Red. nauk. Maria K o c ó j o w a. Kraków: Wydaw. UJ 2001, 198 s. Materiały Edukacyjne Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, 12.

6. *Multimedia, kultura czytelnicza i dostęp do informacji*. Materiały I Szkoły Letniej. Białystok, 26-29 VI 2000 r. Red. Anna K r a w c z u k, Anna S i t a r s k a. Białystok: Uniw. w Białymstoku. Zakł. Bibliotekoznawstwa 2001, 187 s.

7. Marcin D r z e w i e c k i: *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001, 233 s., il. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 50.

8. *Zagadnienia Informatyki 2001 nr 2 (78)*.

9. Anna G a s i o r o w s k a, Magdalena L e w n a u, Krystyna P i w o w a r s k a: *Centralna Biblioteka Wojskowa 1919-1999*. Kalendarium. Warszawa: Rytm 1999, 231 s., il.

10. *Słownik języka haseł przedmiotowych piśmiennictwa wojskowego*. Zespół aut. Zofia S k r o k [i in.]. Warszawa: Akad. Obrony Nar. 2001, 372 s.

11. *Słownik bibliotekarzy wielkopolskich. 1918-2000*. Pod red. Franciszka Ł o z o w s k i e g o. Poznań: Woj. Bibl. Publ. i Centrum Animacji Kultury [2001], 195 s.

12. Tadeusz K o ł a c z: *Dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na Dolnym Śląsku w latach 1946-2000*. Wrocław: Woj. i Miejska Bibl. Publ. 2001, 251 s.

13. Szczepan R u d k a: *Poza cenzurą*. Wrocławska prasa bezdebitowa 1973-1989. Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN 2001, 464 s., il. Wrocławska Biblioteka PWN.

14. Kazimierz L i t w i e j k o: *Bibliografia druków niezależnych Białostoczczyzny. 1980-1990*. Białystok: Książnica Podlaska 2001, 124 s.

15. *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*. Pod red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka. Kraków: Bibl. Jagiellońska 2001, 178 s.

16. Barbara Nałęcz: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla wydawnictwa ciągłego*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001, 171 s. Formaty, Kartoteki, 10.

17. Zofia Strzyżewska: *Konfiskaty warszawskich zbiorów publicznych po powstaniu listopadowym*. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego i Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Materiały i dokumenty z archiwów rosyjskich. Warszawa: DiG 2000, 244 s. Polskie Dziedzictwo Kulturalne. Seria C. Materiały i Dokumenty.

18. Edward Różycki: *Alembekowie i ich księgozbiory. Z dziejów kultury umysłowej mieszczaństwa lwowskiego okresu renesansu i baroku*. Katowice: Wydaw. Uniw. Śl. 2001, 194 s. Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 1995.

19. *Rękopisy muzyczne XIX-XX wieku*. T. 1-4. Oprac. Elżbieta Wąsowska. Warszawa: Bibl. Nar. 2001. Katalog Mikrofilmów, nr 26-29.

20. Barbara Miodyńska, Katarzyna Płonka-Bałus: *Puławska kolekcja rękopisów iluminowanych księżnej Izabeli Czartoryskiej*. Kraków: Muz. Nar. 2001, 81 s., il.

21. Jarosław Stóś: *Starodruki Paradyża*. Katalog starodruków seminaryjnej biblioteki w Paradyżu. Warszawa: Wydaw. Uniw. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2001, 334 s.

Hanna Zasadowa

Wpłynęło do redakcji 11 marca 2002 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

Zdarzało mi się narzekać na tych łamach na problemową mizериę oraz na intelektualną miałkość zagranicznych publikacji (mniej lub bardziej) naukowych, związanych z bibliotekarstwem. Ale — jak się okazuje — może być inaczej. Oto nareszcie udało mi się trafić na teksty rzeczywiście mądre, ciekawe i z pewnością warte przeczytania.

No więc, zwracam uwagę na znakomitą publikację [1] dr Wirginii Walter z Uniwersytetu w Los Angeles, która poza tym przepracowała ponad 20 lat w bibliotekach dla dzieci w tym mieście. Połączenie doświadczenia i głębokiej wiedzy dało doskonały rezultat, a ciekawe refleksje wykraczają poza problemy li tylko bibliotek dla dzieci.

Zdaniem Autorki, najlepsza dla rozwoju bibliotek obsługujących dzieci była pierwsza połowa minionego stulecia; wtedy też ukształtowała się stosowana profesjonalna specjalizacja. Wirginia Walter twierdzi, że to w ogóle pierwsza specjalizacja w bibliotekarstwie, ale chyba nie ma racji; pierwszą była bibliografia. Prawdą jest natomiast, że w ostatnich latach biblioteki dla dzieci nie przeżywają specjalnej hossy, także w Stanach Zjednoczonych. Jeżeli jest rok ekonomicznie dobry, to środki na działalność są tam dostateczne, ale częściej

nie wystarczają i tak już jest przez szereg lat. Nic dziwnego, że obecnie mało kto chce specjalizować się w zakresie bibliotecznej pracy z dziećmi, toteż pytanie, jak dawna jest to specjalizacja (w Polsce związana z osobą Marii Gurty), nie ma w praktyce znaczenia.

Mimo to biblioteczną ofertę dla dzieci ocenia Autorka jako ważną, łącząc ją przede wszystkim (jednak!) z zasobami książkowymi. Jej zdaniem udało się znaleźć optymalną formułę gromadzenia, balansując pomiędzy kryterium wartości i popularności. W sferze pracy z użytkownikami dokonały się dostrzegalne zmiany: wyraźniej akcentuje się teraz biblioteczne programy wakacyjno-rekreacyjne oraz całoroczną, urozmaiconą ofertę dla dzieci w wieku przedszkolnym. Co przydałoby się i nam.

Natomiast postępująca elektronizacja bibliotek dla dzieci nie wzbudza euforii. Przeciwnie — bibliotekarze narzekają, że oto traci się kontrolę nad tym, co smarkacze oglądają sobie w Internecie. Jest sugestia, że głównie pornosy, ale nie musi to być prawda.

Coraz więcej dzieci ma do czynienia z elektroniką w domu i opanowuje stosowną umiejętność niezależnie od szkoły bądź od biblioteki. To dobrze, natomiast nie może to być kosztem lub zamiast czytania. Tym bardziej, że sieć internetowa oferuje i łączy tylko informacje, natomiast nie przysposabia do myślenia problemowego, które jest nierozzerwalnie związane z czytaniem.

Amerykanie uważają, że dziecko przed pójściem do szkoły powinno opanować sztukę płynnego mówienia, powinno znać litery i jeszcze (co najmniej) być gotowe do nauki czytania. Otóż: często nie jest. I należy dodać, że w Polsce też nie.

Oczywiście, nie ucieknie się od nauki korzystania z Internetu w bibliotekach i do takiej ucieczki nie ma powodu. Tyle że to nie wyczerpuje zakresu oferty. Generalnie dzieci sprawnie uczą się używania komputerów, zwłaszcza chłopcy, natomiast niekoniecznie dla celów informacyjnych. Korzystanie z katalogów elektronicznych zazwyczaj sprawia wiele trudności.

W sumie: trzeba założyć mieszany charakter materiałów bibliotecznych, mianowicie tak elektronicznych, jak i drukowanych. Biblioteka zaś, zwłaszcza dla dzieci, musi być pośrednikiem, mediatorem pomiędzy publicznością a obydwoma rodzajami zasobów.

Według W. Walter takie trzeba przyjąć założenie, aby w konsultacji ze specjalistami opracować koncepcję bibliotekarstwa dla dzieci na przyszłość. Kłopot polega na tym, że nie ma komu takiej koncepcji wypracować. Wyraźnie bowiem brakuje programów kształcenia wyspecjalizowanych bibliotekarzy dla dzieci oraz badań nad funkcjonowaniem bibliotek dla dzieci, a także nad formami skutecznej promocji.

Autorka proponuje oprzeć te koncepcje na wypracowanych przez siebie propozycjach. Zakłada więc, że biblioteki dla dzieci muszą zaspokajać potrzeby zarówno informacyjne, jak i czytelnicze swoich użytkowników, odpowiednio pośrednicząc między nimi a zasobami, ale także dbając o dostosowany dobór materiałów — więc bez całkowitej swobody w tym zakresie. Ponadto przypisuje bibliotekom szczególnie ważną powinność: promocję czytelnictwa. Bibliotekarze natomiast specjalizujący się w zakresie bibliotekarstwa dla dzieci powinni zadbać zarówno o poszanowanie dobrej profesjonalnej tradycji, jak i o wykreowanie przyszłości dla tych bibliotek.

Równie interesująca wydała mi się książka Michaela Gormana [2], skłaniająca do wielu refleksji, choć i kontrowersji też. Jej słabość to nadmierne gadulstwo oraz wszystkoizm: trudno znaleźć zagadnienie przemilczane przez Autora.

Michael Gorman — który gościł był też na tych łamach¹ — pracuje w Bibliotece Uniwersyteckiej stanu Kalifornia. Przedtem pracował w różnych instytucjach bibliograficznych w Anglii. Wydawca przedstawia go jako lumina-rza dyscypliny, co jest niejaką przesadą, ale tekst przeczytać warto, a nawet należy.

Mowa w nim, zresztą nie tylko, o trwałych wartościach zawodu, tym ważniejszych obecnie, kiedy tak wiele się zmienia. Autor uważa, że tradycyjne pojęcie biblioteki nie ma już uzasadnienia, ale nie proponuje nowego. Zatem? Jego zdaniem, bibliotekarz to wykształcony realizator następujących działań: wybierania, przechowywania i udostępniania zbiorów, wspomaganie oraz instruowania użytkowników, jak też zarządzania. Pomijając już, że gdzieś zapodziało się informowanie, nie widzę nic w tym rejestrze, co nie występowało- by i w przeszłości.

Michael Gorman uważa bibliotekarstwo za wiedzę praktyczną, chociaż opartą na przesłankach teoretycznych. To, co jego zdaniem jest w nim najważniejsze, to nastawienie na usługi i na poprawną obsługę publiczności, jak też na lansowanie piśmienności i czytelnictwa oraz na wspieranie edukacji.

Autor jest zdania, że biblioteki przyszłości to biblioteki mieszane — z własnymi zasobami piśmiennictwa oraz z dostępem do Internetu. Według niego, śmieszne są określenia „biblioteka bez ścian” oraz „biblioteka wirtualna”. Podzielając to stanowisko, wolałbym jednak poznać argumenty, tymczasem znajduję tylko zmetaforyzowane odczucia.

Michael Gorman kojarzy pojęcie biblioteki z miejscem i budynkiem, negując sens biblioteki wirtualnej. To miejsce musi zawierać zbiory i stwarzać każdemu szansę skorzystania z sieci oraz mnożyć okazje do spotkań społeczności lokalnych. Z tej konkluzji wywodzi się też refleksja na temat budowania bibliotek, ale o tym plecie Autor głupstwa bądź oczywistości.

Autor formułuje 3 główne przesłanki bibliotekarstwa jako zawodu. Zachowanie dorobku intelektualnego dla kolejnych pokoleń, co mamy czynić wraz z archiwistami, których nazywa schizmatykami z tego samego kościoła. Dobre przygotowanie zawodowe. No i wreszcie troska o stan i rozwój bibliotek.

W tym sensie dużo zaczyna się od gromadzenia i zachowania zasobów, a więc trafnego wyboru, już to według wartości obiektywnych, bądź według własnego uznania, lub po prostu według możliwości. Ale to właśnie gromadzenie i przechowywanie materiałów decyduje, że nie można ograniczyć się do zasobów elektronicznych.

Narzeka natomiast M. Gorman na fatalne kształcenie kadr. Szkoły bibliotekarskie „gubią” słowo „bibliotekarstwo” (u nas też!), co jest absurdalne, a programy nauczania nie mają z praktyką żadnego związku. Co więcej — idea akredytacji tych programów okazała się w Stanach Zjednoczonych zwyczajną lipą.

Weryfikacja programów nauczania nie ma sensu bez udziału praktyków, bo to jest wszak zawód praktyczny: polega na świadczeniu usług. I właśnie do tego

¹ M. Gorman: *Przyszłość biblioteki akademickiej*. „Prz. Bibl.” 1995 z. 2 s. 147-155.

bibliotekarz musi być wyposażony w stosowną wiedzę, którą potem trzeba uzupełniać w trakcie pracy, stosownie do potrzeb wynikających z rodzaju biblioteki oraz stanowiska pracy.

Autor podnosi ważny problem: czy biblioteka ma prawo ograniczać dostęp do czegokolwiek w imię wartości wyższych? Nadmierny odbiór przekazów głupich ogłupia, dostęp dzieci do materiałów niemoralnych demoralizuje. Ale pojawia się też pytanie o kryteria oraz o tytuł do cenzurowania lub (jeśli kto woli) filtracji. I otóż jasnej odpowiedzi nie ma, poza ogólną sugestią: jak najmniej ograniczeń.

Natomiast jest Autor (słusznie!) zwolennikiem koncepcji bibliotekarstwa aktywnego: trzeba proponować, instruować, wspierać. Także lub zwłaszcza w okresie inwazji elektroniki, która — według autorskiej opinii — w bibliotekach rozpoczęła się w okresie l. 1960-1970.

Jako główny przedmiot tego wspierania oraz instruowania wskazuje M. Gorman naukę czytania — jego zdaniem — konieczną także w bibliotekach. Jest to bowiem umiejętność podstawowa dla logicznego i twórczego myślenia oraz rozumienia świata. Gdyby kiedyś stała się ta umiejętność tylko udziałem elity, byłoby to nieszczęście w skali ogólnospołecznej i trzeba mu zapobiegać na wszelkie sposoby.

Autor, choć Anglik, nie pominął typowo amerykańskich obsesji tematycznych, jakie funkcjonują w piśmiennictwie bibliotekarskim. Nie twierdzę, że to źle, mowa wszak o demokratyzacji, o równym dostępie do bibliotek i zasobów oraz o prywatności danych osobowych.

Michael Gorman słusznie uważa, że powinna obowiązywać zasada równego i możliwie łatwego dostępu do zbiorów oraz do oferty bibliotecznej, zwłaszcza dla celów informacyjnych, intelektualnych i edukacyjnych. To jest pewien ideał, do którego trzeba dążyć. Główne przeszkody to bieda bądź fizyczna niesprawność ludzi, ale bywa też, że zła lokalizacja biblioteki, kiepski personel w bibliotece lub nieumiejętność korzystania z oferty i temu akurat można niekiedy zaradzić.

Autor zwraca też uwagę na ochronę prywatności. Żadne dane o użytkowniku ani o jego zainteresowaniach nie mogą być nikomu ujawniane. Tymczasem tę regułę często naruszamy. Bo przecież oznacza ona też zakaz informowania rodziców, co czytają ich dzieci lub powiadamiania nauczycieli, czym zajmują się ich uczniowie. Idę o zakład, że w bibliotekach szkolnych oraz w bibliotekach dla dzieci nikt tej zasady nie przestrzega.

Według M. Gormana, biblioteki rzeczywiście przestaną istnieć, jeżeli pozwolą na to bibliotekarze. Tymczasem, zamiast szukać rozwiązań trwałych, z lęku przed zarzutem konserwatyzmu zajmujemy się przejściowymi nowinkami. Najpierw był krzyk wokół mikroform, potem obsesyjnie zmieniano nazwy bibliotek na „mediacentra”, a teraz pojawiło się szaleństwo superelektronizacji. Otóż trzeba postępować racjonalnie. Należy korzystać z nowych technik, przejmując co pożyteczne, a oddalając co w nich bezużyteczne. A już na pewno nie wolno dopuścić, żeby społeczeństwa stały się niepiśmienne.

Tak czy inaczej, dla bibliotek wciąż jest mnóstwo zadań, toteż — jak powiada Autor — jeszcze przyjdzie dla nich złota era. Pożyjemy, zobaczymy. A może to prawda. Podzielałam niepokój M. Gormana o rozwój naszej dyscypliny i to nie tylko z powodu rozbratu z praktyką. Powodem równie ważnym jest

dostrzegalne zasklepienie się w obszarze zagadnień wąsko dziedzinowych bez oglądania się na nauki ościenne. Jedyne ostatnio ruch poza granicę dyscypliny to adaptacja do naszych rozważań ujęć kognitywistycznych — szczególnie istotnych dla nauki o informacji — które jednak tymczasem są coraz częściej w innych naukach odrzucane jako zbyt jednostronne. Z tą myślą zwracam uwagę na ciekawą, popartą badaniami rozprawę, której autorami są James K e n n e d y, Russel C. E b e r h a r t oraz Yuhui S h i [3]. Ciekawe, że ich konkluzje są zbieżne z tym, co można wyczytać w rodzimej publikacji Marka Hetmańskiego².

Nie wdając się w szczegóły, perspektywę autorską trzeba określić jako psychologiczno-społeczną. To bowiem z takiego punktu widzenia charakteryzuje się myślenie, informacje i procesy komunikowania. W opozycji do kognitywistów, którzy myślenie uznali za mechanizm czysto wewnętrzny, psychologia społeczna podkreśla jego zewnętrzne, relacyjne aspekty. Otoczenie mianowicie zmienia treść informacji oraz reguły rozumowania. Dlatego właśnie koncepcja sztucznej inteligencji wydaje się mało realna.

Ludzkie myślenie podlega adaptacji według zasady prób i błędów, ulega też rozwojowi oraz innym zmianom. Tymczasem reguły matematyczne są niezienne i takie też muszą być zasady funkcjonowania maszyn cyfrowych. Maszyna Turinga nie jest modelem ludzkiego umysłu, zaś języki komputerowe nie są w niczym podobne do języków ludzkich, nawet jeśli te ostatnie można wpisać do programów komputerowych.

Co z tego wynika? Że ludzkie myślenie nie polega tylko na przetwarzaniu informacji. Że obok informacji istnieje też nieinformacja. Że komunikacji informacyjnej trwale towarzyszy komunikacja nieinformacyjna — artystyczna, literacka itp. Oraz że komunikacja elektroniczna nie jest i nie będzie jedyną formą komunikacji publicznej. Tak długo, jak długo będziemy (my, a nie maszyny) myśleli oraz mówili, przynajmniej pismo musi pozostawać w powszechnym użytku.

Refleksji ta książka wywołuje więcej. Dlatego myślę, że jeśli chce się poważnie uprawiać naukę o bibliotekarstwie (i o informacji), to trzeba koniecznie śledzić, co dzieje się w dyscyplinach ościennych. W tym zwłaszcza w naukach o myśleniu, o poznawaniu oraz o komunikowaniu, które być może roztropnie połączy postawa badawcza o charakterze neokognitywistycznym, jeśli taka nazwa wejdzie kiedyś w obieg.

KSIAŻKI OMÓWIONE

1. Virginia A. W a l t e r: *Children and libraries. Getting it right*. Chicago, London: American Library Association 2001, 155 s.
2. Michael G o r m a n: *Our enduring values. Librarianship in the 21st century*. Chicago, London: American Library Association 2000, 188 s.
3. James K e n n e d y, Russel C. E b e r h a r t: *Swarm intelligence*. With Juhui S h i. San Diego: Academic Press 2001, 512 s.

Jacek Wojciechowski

Wpłynęło do redakcji 20 lipca 2001 r.

² *Umysł a maszyny*. Krytyka obliczeniowej teorii umysłu. Lublin 2000.

KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
(Warszawa-Miedzeszyn, 8-10.06.2001 r.)

PRZEMÓWIENIE STANISŁAWA CZAJKI NA ZJEŹDZIE SBP
WYGŁOSZONE W DNIU 9.06.2001 R.

Koleżanki i Koledzy Delegaci! Szanowni Goście Zjazdu!

Rozpoczęty dzisiaj Krajowy Zjazd Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich zamyka 4-letni okres jego najnowszej działalności, naszej społecznej służby. Otwiera zatem kolejną, nową kartę historii Stowarzyszenia.

Jest zrozumiałe, że w tym momencie stawiamy sobie pytania. Jaki był to czas dla SBP? Dla polskiego bibliotekarstwa i polskiej kultury, których integralną część, nieodłączny element stanowią ludzie Stowarzyszenia i ich zawodowe i społeczne dokonania? Podejmujemy próbę — zgodnie ze zwyczajem — sporządzenia bilansu naszej 4-letniej działalności. Usiłujemy sprecyzować — jako organizacja — zadania na najbliższe lata. To nie jedyne, ale ważne — określone praktyką i tradycją, bogatym doświadczeniem — zadanie każdego Zjazdu. Także obecnego.

Lata, na które przypadła kończąca się kadencja, nie były łatwe. W historii polskiego bibliotekarstwa — także minionej dekady lat dziewięćdziesiątych XX wieku — mają prawo uchodzić co najmniej za trudne. Są na to liczne dowody, nasze bezpośrednie doświadczenie, znane nam decyzje i ich skutki. Ze zrozumiałych powodów — ograniczony czas — nie o wszystkich może być mowa. Nie ma też takiej potrzeby. Sprawom tym jako organizacja poświęciliśmy wiele uwagi.

Nie kwestionując ani kierunku zmian, ani uzyskanych przez nasze bibliotekarstwo w ostatnich latach efektów, ani dobrej woli instytucji państwa, nie sposób zauważyć, iż w podstawowych wskaźnikach charakteryzujących położenie materialne bibliotek i bibliotekarzy, obrazujących uzyskane przez biblioteki efekty oraz określających poziom nowoczesności bibliotecznego warsztatu postęp był wolny, często niewidoczny, a w niektórych obszarach utrzymał się, a nawet pogłębił dalszy regres.

Należy podkreślić, że w okresie, o którym mowa, rozpoczęta została reforma administracyjna kraju. Powołano do życia samorządy wojewódzkie i powiatowe. Te istotne ustrojowe zmiany objęły także bibliotekarstwo, zwłaszcza publiczne. Wyraziły się one m.in.:

1) w zmianie ustawy o bibliotekach z 1997 r. i wprowadzeniu zapisów uwzględniających nowy podział terytorialny kraju oraz nowe zasady organizacji bibliotekarstwa publicznego,

2) w likwidacji bibliotek wojewódzkich w 31 byłych województwach,

3) w rozpoczęciu tworzenia sieci bibliotek powiatowych,

4) we wprowadzeniu licznych zmian do systemu finansowania instytucji budżetowych (państwowych i samorządowych), w podjętych w tym roku, ale nie zakończonych, pracach nad nowelizacją ustawy o bibliotekach.

SBP z uwagą śledziło wprowadzane zmiany, ze względu na ich zakres, wagę, jak i dlatego, iż wywoływały one w środowisku — oprócz nadziei na lepsze — wiele obaw, niepokoju i nie pozbawionej podstaw krytyki. Podłożem tej ostatniej była nie tylko niepewność, obawa przed nowym, ale widoczne gołym okiem błędy w ogólnych, jak i szczegółowych założeniach reformy bibliotekarstwa, w niedopracowanym ustawodawstwie, sposobach wdrożenia zmian, oszczędnościach czynionych na bibliotecznych wydatkach. Dużo emocji wywoływały także redukcje etatów w bibliotekach, ewidentne lekceważenie opinii bibliotekarskiego środowiska, pomijanie jego doświadczenia, wiedzy oraz zaangażowania i zatroskania.

Podobnego stosunku ze strony autorów reformy, administracji rządowej, doświadczało także SBP. Nie obrażaliśmy się, choć lekceważono opinie Stowarzyszenia, jego ostrzeżenia, gotowość do współuczestnictwa w trudnym okresie przeprowadzania reform. Drastycznym przykładem takiej metody i sposobu rządzenia było — pożałuj się Boże — reformowanie byłych wbp, porzucanych na pastwę losu, bez żadnego programu osłonowego, liczącej się pomocy ze strony państwa. Roztrwoniony tu został często bez potrzeby duży potencjał zawodowy czołowych placówek bibliotecznych w wielu regionach.

Te i inne podobne fakty określające kondycję psychiczną i postawy środowiska bibliotekarskiego wobec reform, jego wiarę w możliwość rozwoju, nadzieję na perspektywę postępu i unowocześnianie bibliotecznej technologii nie mogły nie rzutować na sytuację i warunki funkcjonowania SBP. Z jednej strony rodziły zapotrzebowanie na pomoc i liczne interwencje w wielu często wykraczających poza statutowe [?] zadania naszej organizacji żywotnych dla bibliotek sprawach, z drugiej zmniejszały — co zrozumiale — gotowość bibliotekarzy i bibliotek do uczestnictwa w różnych formach zawodowej i społecznej aktywności (szkoleniach, konferencjach) oraz osłabiały zainteresowania czytelnictwem i podnoszeniem kwalifikacji. Minimalizowały możliwość zakupu literatury fachowej, czasopism bibliotekarskich.

Mówiąc krótko: na to wszystko nie starczało ani ochoty, ani pieniędzy. Okres kadencji, koniec XX w., przyniósł też polskim bibliotekarzom zmiany korzystne i oczekiwane. Dokonał się liczący postęp w sferze automatyzacji, w modernizacji bazy bibliotecznej, w tworzeniu elektronicznych katalogów, upowszechnieniu w bibliotekach Internetu. Miała w tym swój udział nasza organizacja. Oddziaływaliśmy na przebieg tych procesów całym zespołem dostępnych nam instrumentów. Liczne publikacje wydane nakładem SBP to potwierdzają.

Bilans kończącej się dziś kadencji został sporządzony przez statutowe organy SBP: Zarząd Główny, Komisję Rewizyjną i Sąd Koleżeński. I w tej formie poddajemy go ocenie Zjazdu. Podstawowe materiały sprawozdawcze ZG opub-

likowaliśmy w nrze 2 *Biuletynu* z br., gdzie znajduje się również większość projektów różnych dokumentów zjazdowych. Nie będę ich komentował. Uczynią to inni członkowie kierownictwa.

Ustępujący Zarząd Główny — na podstawie doświadczeń zakończonej kadencji — opracował także projekt ogólnego programu działania Stowarzyszenia na najbliższe lata.

Podkreślić tutaj trzeba, że przygotowane na obecny Zjazd projekty to nie pierwsza i nie jedyna ocena zakończonej kadencji. Dokonania — ale i niepowodzenia — SBP w okresie sprawozdawczym dokumentowały też obszernie nasze czasopisma, publikacje, audycje radiowe i telewizyjne, roczne sprawozdania kół, okręgów, ZG. Były one — jak zwykle — przedmiotem okolicznościowych, jubileuszowych spotkań, często treścią dorocznych obchodów Dnia Bibliotekarza, a nade wszystko stałym motywem środowiskowych rozmów, komentarzy i ocen.

Są one także treścią wydanych w tej kadencji bardzo cennych — z punktu widzenia dokumentowania dorobku SBP — publikacji: *Kroniki SBP 1917-2000* pracy zbiorowej pod red. A. Kempy oraz publikacji zrealizowanej na początku obecnej kadencji *SBP w piśmiennictwie i archiwaliach. Materiały do bibliografii* w opracowaniu Władysława Henzela i Izabeli Kowalskiej.

Myślę, że znaczącym elementem dorobku kadencji, którego wartość wykracza daleko poza ten krótki czas, są dokonania SBP w sferze kreowania nowych publikacji. W tych latach nakładem Wydawnictwa SBP ukazało się wiele wartościowych książek i artykułów, m.in. uzupełnione i rozszerzone II wydanie *Bibliotekarstwa* pod redakcją Zbigniewa Żmigrodzkiego. Zakończona została we współpracy z byłymi WBP historyczna edycja informatorów *Biblioteki w Polsce* pod redakcją nieodżałowanego Edwarda Jakimowicza. Pomyślnie kontynuowana ceniona seria „Nauka-Dydaktyka-Praktyka”.

W kadencji, o której mowa, kontynuowane były — chyba z pomyślnym skutkiem — wysiłki mające na celu umocnienie ekonomicznej samodzielności i niezależności Stowarzyszenia, modernizacja Biura ZG i budowa jego materialnych podstaw.

Chyba nie będzie przesadą, jeśli powiem, iż powierzone naszej opiece gospodarstwo zostawiamy naszym następcom w nienajgorszym stanie, a może nawet dobrym. Jako ludzie nie pozbawieni samokrytycyzmu stawiamy sobie też pytanie: czy w tych warunkach, w jakich przyszło nam działać, mogliśmy zrobić więcej. Z pewnością tak.

Na zakończenie proszę pozwolić mi na bardziej osobistą refleksję. Ta kadencja łączy definitywnie mój 12-letni okres kierowania Stowarzyszeniem, był on dla mnie niezwykle ważnym, zawodowym i społecznym doświadczeniem. Umożliwił mi i lepsze poznanie specyficznych problemów bibliotekarskiego środowiska i wielu ciekawych, twórczych jego reprezentantów. Stworzył wiele okazji do zawarcia nowych znajomości i przyjaźni. W trudnych rynkowych warunkach dążyłem do tego, aby zachować jak najwięcej z dorobku naszych poprzedników, a tam gdzie jest to możliwe go powiększyć, aby wykorzystać walory nowych czasów. Starłem się ze swej roli wywiązać jak najlepiej. Co z tego ostatecznie wyszło, czy powiodły się te wysiłki — nie mnie to oceniać ani o tym przesądzać. Dziś, gdy kończę swe obowiązki — i mam nadzieję, że Zjazd przekaże je w godne ręce — pragnę serdecznie podziękować tym wszystkim,

którzy wspierali mnie jako przewodniczącego Stowarzyszenia oraz inicjatywy SBP — podejmowane z myślą o bibliotekarskich potrzebach, w interesie bibliotek i polskich bibliotekarzy. Chcę podziękować tym wszystkim, którzy uczestniczyli w organizowanych przez nas imprezach, szkoleniach, konferencjach, w inicjatywach wydawniczych, w propagowaniu bibliotek i czytelnictwa, którzy na naszą prośbę dzielili się swą wiedzą, a także tym, którzy życzliwie, z sympatią kibicowali, recenzowali naszą SBP-owską działalność i pomagali nam w różny sposób.

Dziękuję członkom Zarządu Głównego (obecnego i poprzednich), Komisji Rewizyjnej, Sądowi Koleżeńskiemu, przewodniczącym i członkom komisji problemowych, zespołów i sekcji. Wielu z nich wypełniało swe społeczne obowiązki z wielką pasją i bez oczekiwania na nagrodę. Niech moje słowo „dziękuję” będzie dla nich tą drobną nagrodą. Dziękuję dyrektorom wielu bibliotek — współorganizatorom różnych naszych imprez, dziękuję za ich życzliwość i wieloraką pomoc dla naszej organizacji. Dziękuję przewodniczącym zo i zarządom okręgowym SBP — za ich społeczną służbę, za to, co czynią dla rozwoju naszych szeregów, za reprezentowanie Stowarzyszenia w kontaktach z samorządami lokalnymi.

Szczególne podziękowanie składam tym członkom Zarządu Głównego, którzy tak jak ja po latach działalności podjęli decyzję o jej zakończeniu w wybieralnych organach SBP.

Dziękuję pracownikom Biura ZG i jego kierownictwu, szczególnie za to co czynili na rzecz jedności naszej organizacji i zabezpieczenia jej materialnych podstaw.

Dziękuję wszystkim bibliotekom i ich kierownictwom za materialne wsparcie dla naszej organizacji, za użyczane lokale, adresy, środki transportu i łączności.

Dziękuję szczególnie mojej bibliotece — Bibliotece Narodowej i Bibliotece m.st. Warszawy za ich liczącą 10-lecia opiekę, intelektualną merytoryczną pomoc dla naszej organizacji oraz materialne wsparcie gospodarstwa ZG i jego Biura.

Ostatnia kadencja, będąca przedmiotem oceny obecnego Zjazdu, wprowadziła Stowarzyszenie w nowy wiek, w nowe tysiąclecie. Jaki to będzie czas, co on przyniesie — to pytanie, które zadajemy sobie nie tylko my, zgromadzeni na tej sali, nie tylko zawodowi przepowiadacze przyszłości, ale wielu zwykłych ludzi. Nadzieja podpowiada, że będzie, a optymizm nakazuje, że musi to być wiek lepszy niż ten, u którego początków rozpoczynało swą działalność nasze Stowarzyszenie. Być może tak kiedyś napiszą o nim historycy dziejów. Ale tego nie dowiemy się my jako ludzie, tego nie będzie można doświadczyć za naszego życia. To zbyt odległa dla nas perspektywa. Wiemy o tym i dlatego w naszych planach i zamierzeniach nie wybiegamy tak bardzo w przyszłość, bo o rzeczywistość, racjonalną, naukową prognozę, na której poprawnie skonstruowane programy można by oprzeć — bardzo wtedy trudno. Tak podchodząc do naszych planów, trzeba więc przewidywać, iż nadchodzący czas — ten najbliższy — nie będzie łatwy dla bibliotek. Z tych samych powodów nie będą to łatwe lata i dla SBP. Trzeba realnie przewidywać utrzymywanie się nadal niektórych negatywnych tendencji, jak zmniejszanie się liczby bibliotek, utrzymywanie się trudności finansowych, spadek zatrudnienia. Te zjawiska nie znikną szybko

z naszego bibliotecznego życia. Można je eliminować. Trzeba im przeciwdziałać! Myślę, iż mogą być tego pozytywne efekty. A nasze wysiłki nie muszą potwierdzać porzekadła, że „zawracamy kijem Wisłę”. Myślę, że nasi następcy, kontynuatorzy i dziedzice będą to czynić. Nie pozostaną bierni. Wierzymy, iż nie zabraknie im woli działania. Życzymy więc im powodzenia i sukcesów w budowie lepszego bibliotecznego świata, w umacnianiu Stowarzyszenia i utrwalaniu jego pozycji w środowisku, w godnym i skutecznym reprezentowaniu polskiego bibliotekarstwa w kraju i na arenie międzynarodowej.

SPRAWOZDANIE GŁÓWNEJ KOMISJI REWIZYJNEJ
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
za okres od 15.06.1997 r. do 9.06.2001 r.

Główna Komisja Rewizyjna została wybrana na Krajowym Zjeździe Delegatów SBP w 1997 r. w Warszawie-Miedzeszynie, w składzie: Maria Bochan (przewodnicząca), Tadeusz Matyjaszek (wiceprzewodniczący), Lech Hejman (sekretarz), Janina Małgorzata Halec, Bożena Jacob, Janina Małachowska, Janina Patysiak (członkowie).

Działalność Zarządu Głównego badano w dn. 26-27.04.1998 r., 13-14.04.1999 r., 15-16.06.2000 r. i 17-19.04.2001 r. Każdorazowo Przewodnicząca GKR była zapraszana na plenarne posiedzenie Zarządu Głównego.

Podstawą do oceny działalności Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich były następujące dokumenty:

- program działania SBP na lata 1997-2001,
- roczne plany pracy ZG łącznie z planami finansowymi i wydawniczymi,
- protokoły z posiedzeń plenarnych,
- protokoły z posiedzeń Prezydium,
- sprawozdania roczne z działalności,
- roczne sprawozdania finansowe skarbnika,
- roczne sprawozdanie z działalności sekcji, komisji i zespołów problemowych,
- roczne sprawozdanie z działalności Okręgów,
- roczne sprawozdania Okręgów i Okręgowych Komisji Rewizyjnych,
- dokumentacja finansowo-księgowa działalności merytorycznej, m.in. kosztów konferencji, seminariów, warsztatów, wydawnictw (książek i czasopism),
- dokumentacja kosztów administracyjnych Biura Zarządu Głównego (najem lokali, płace pracowników, doposażenie techniczne itp.),
- sprawozdanie skarbnika ZG SBP za okres od 15.06.1997 r. do 9.06.2001 r.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich działało w 49 okręgach, w okresie kadencji liczba członków zmniejszyła się o 373. W dniu 31.12.1997 r. SBP zrzeszało 9158 członków, 1998 r. — 9214, 1999 r. — 8911, w 2000 r. — 8785. Zmniejszenie się liczby członków było konsekwencją zmian i reorganizacji jakie dotknęły sieć bibliotek publicznych, których pracownicy stanowili 87,5% liczby członków. Ponadto 7,7% ogólnej liczby członków stanowią bibliotekarze naukowcy z ośrodków wielkomiejskich, a 4,8% bibliotekarze innych sieci.

Pracami Zarządu Głównego SBP kierowało Prezydium w składzie: Stanisław Czajka — przewodniczący, Janusz Ambroży i Stanisław Krzywicki — wiceprzewodniczący, Janina Jagielska — sekretarz generalny, Andrzej Jopkiewicz — skarbnik, Andrzej Kempa — członek (współpraca z zarządami okręgów), Ewa Stachowska-Musiał — członek (koordynacja pracy sekcji, komisji i zespołów problemowych). Członkami Zarządu Głównego byli również: Bożena Bartoszewicz-Fabiańska, Sylwia Błaszczyk, Mirosława Joško, Ewa Krysiak, Anna Lipiec, Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, Włodzimierz Sebastyański i Karola Skowrońska.

W okresie kadencji posiedzenia Prezydium i Zarządu Głównego zwoływano regularnie z częstotliwością określoną w regulaminie tych organów i w terminach ustalonych w rocznych planach pracy. Odbyło się 25 posiedzeń Prezydium i 11 — Zarządu Głównego. Podejmowano m.in. decyzje o włączeniu się organizacji w realizację zadań i wyzwań, przed którymi stało polskie bibliotekarstwo, zwłaszcza publiczne po wprowadzeniu z dn. 1.01.1999 r. reformy administracyjnej kraju. Treść obrad i przebieg dyskusji potwierdzają protokoły w dokumentacji Biura ZG; należy także zauważyć, że członkowie mogli zapoznać się z ich treścią w *Biuletynie Informacyjnym ZG SBP*.

Zgodnie z programem działania na lata 1997-2001 kontynuował Zarząd Główny współpracę z okręgami poprzez coroczne seminaria z przewodniczącymi Zarządów Okręgów. Łącznie zorganizowano 1 forum i 5 seminariów; tematem spotkań była struktura organizacyjna SBP po reformie w 1999 r.

Próba dostosowania SBP do nowej organizacji kraju była Uchwałą Zarządu Głównego z 26.03.1999 r. zobowiązująca do utworzenia Wojewódzkich Komisji Przewodniczących Zarządów Okręgów SBP. GKR pragnie z przykrością zauważyć, że nie we wszystkich województwach podjęto rzeczową współpracę przewodniczących.

Chcemy podkreślić, że w tej kadencji, 18.03.1998 r. odbyło się postulowane od dawna spotkanie ze skarbnikami zarządów okręgów. Omówiono: kompetencje i obowiązki skarbników, zasady prowadzenia dokumentacji księgowej oraz przekazano wzory obowiązujących dokumentów.

Działalność edukacyjno-szkoleniowa

Główna Komisja Rewizyjna podkreśla, że ZG SBP stał się znaczącym współrealizatorem systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy. Łącznie w okresie sprawozdawczym zorganizowano 12 konferencji, 3 seminaria i 4 warsztaty, wygłoszono 174 referaty i 36 komunikatów. W spotkaniach tych uczestniczyło 1470 osób; materiały z 8 konferencji i 2 seminariów opublikowano drukiem. Na organizację 10 konferencji uzyskano środki finansowe z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Największym zainteresowaniem cieszyły się konferencje: „Potrzeby bibliotek naukowych i publicznych w zakresie opracowania rzeczowego” (Warszawa, 7-9.12.1999 r. — 185 osób); „Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych” (Warszawa, 15-16.10.1998 r. — 140 osób); „Biblioteki publiczne — realia i warunki rozwoju” (Miedzeszyn, 21-22.02.2000 r. — 120 osób); „Samorządowe biblioteki powiatowe — projekcje i realia” (Radom, 20-22.09.2000 r. — 120 osób); „Automatyzacja bibliotek publicznych” (Warszawa, 6-8.11.2000 r. — 90

osób) oraz warsztaty pt. „Język haseł Biblioteki Narodowej” (Warszawa, 18-20.10.2000 r. — 90 osób). Konferencjom i warsztatom towarzyszyły prezentacje i pokazy firm producentów sprzętu i systemów komputerowych zarządzających biblioteką, pokazy zajęć.

Do organizacji udało się ZG zaprosić biblioteki publiczne (Przemyśl, Radom — 3, Poznań, Zielona Góra, Gdańsk, Warszawa, Katowice, Rzeszów), Bibliotekę Narodową (5), Komisje: Ochrony i Konserwacji Zbiorów (2), Opracowania Rzeczowego Zbiorów (3), Sekcję Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych (3), Zespół ds. Bibliografii Regionalnej, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW (2).

Działalność wydawnicza

Główna Komisja Rewizyjna podkreśla, że sukcesem ZG obecnej kadencji jest działalność wydawnicza. Wszystkie książki zyskały pozytywną ocenę środowiska. Kontynuowano dotychczasową linię programową. Literaturę fachową i naukową, poradniki i pozycje metodyczne drukowano w seriach: *Nauka — Dydaktyka — Praktyka* (średni nakład 800 egz. — 20 tytułów); *Propozycje i Materiały* (560 egz. — 32); *FOKA* (1000 egz. — 8); *Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych* (2 tytuły). Ogółem wydano 62 tytuły w seriach, 3 poza seriami, a 2 tytuły miały dodruki. Wydawnictwo SBP zyskało rangę pierwszej polskiej oficyny bibliotekarskiej.

Największym zainteresowaniem środowiska cieszyły się tytuły ogłoszone w serii *Nauka — Dydaktyka — Praktyka*, której profil w 1999 r. rozszerzono na edukację i skrypty dla studentów. Ukazał się także t. 5 serii *Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych* pt. *Entuzjastki bibliotekarstwa dziecięcego*. GKR uważa, że niezwykle cenną dla historii bibliotekarstwa serię należy prowadzić dalej, a tytuły wydane wcześniej wznowić. GKR wyraża podziękowanie Okręgowi Warszawskiemu za prowadzenie tej serii. Hitem wydawniczym l. 1997-2001 były pozycje w serii *Nauka — Dydaktyka — Praktyka: Bibliotekarstwo* (pod red. prof. dr. hab. Zbigniewa Żmigrodzkiego, wyd. 2 uzup i rozsz., 1998); *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych* (pod red. Ewy Stachowskiej-Musiał, 1998) oraz wydany wspólnie z Uniwersytetem Łódzkim *Słownik pracowników książki polskiej* (suplement 2 pod red. prof. dr hab. Hanny Tadeusiewicz, 2000), a także seria *FOKA* w całości. GKR wyraża również szczerze podziękowanie Andrzejowi Kempie za opracowanie niezwykle cennej dla historii naszej organizacji *Kroniki Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-2000* (2001).

W 1997 r. zamknięto historyczną już dzisiaj serię *Biblioteki w Polsce. Informator*, wydając 14 ostatnich zeszytów. GKR zauważa, że ZG SBP zrealizował w 1999 r. zalecenia o nieodpłatnym przekazaniu informatorów 49 okręgom. Również w 1997 r. zakończono prace nad Krajową Bazą Danych *Biblioteki Rzeczypospolitej Polskiej* zawierającą 14 336 rekordów i obejmującą wszystkie typy bibliotek poza szkolnymi. Obecnie na zamówienie bibliotek jest ona kopiowana. GKR zaleca, aby nowo wybrane władze SBP jako jedną z pierwszych rozważyły decyzję o systematycznej aktualizacji tej bazy dostępnej w Internecie. Komisja sądzi, że do tych działań można wykorzystać utworzoną w 2001 r. Komisję Wydawnictw Elektronicznych.

Na druk niektórych pozycji uzyskano wsparcie finansowe bądź fundusze celowe z Komitetu Badań Naukowych, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Regularnie ukazywały się czasopisma *Bibliotekarz* i *Poradnik Bibliotekarza*, podniósł się ich poziom merytoryczny i edytorski. Powołano nowego redaktora naczelnego (1998 — Jadwiga Chruścińska) i Radę Redakcyjną (2000) *Poradnika Bibliotekarza*. GKR zaniepokojona jest jednak spadkiem nakładu tych czasopism (*Bibliotekarz* — 200 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 450 egz.) oraz popiera zamiar utworzenia nowej serii wydawniczej „Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza”, publikującej materiały metodyczne i repertuarowe.

Ponadto w okresie sprawozdawczym wydawano *Biuletyn Informacyjny* (kwartalnik), *Biuletyn Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych* (nie-regularnie), *Zagadnienia Informacji Naukowej* półrocznik, wspólnie z Instytutem Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW) i *Przegląd Biblioteczny* we współpracy z Polską Akademią Nauk.

GKR dziękuje Janinie Jagielskiej, dyrektor Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy za stałe partycypowanie w kosztach wydawania *Bibliotekarza*.

Główna Komisja Rewizyjna uważa, że sukces wydawniczy SBP jest także efektem systematycznej promocji i reklamy prowadzonej na łamach własnych czasopism oraz w *Notesie Wydawniczym*, *Magazynie Literackim*, a także przez ulotkę *Oferta wydawnicza*, akcję „Wyprawka dla biblioteki powiatowej (1999), ostatnio zaś przez zamieszczenie spisu treści czasopism w Internecie.

Współpraca międzynarodowa

W okresie sprawozdawczym ZG prowadził ograniczoną wymianę międzynarodową, w której uczestniczyło 11 osób. Przedstawiciele Stowarzyszenia byli jedynie na 2 Konferencjach Ogólnych IFLA (1997, 1998), 3 konferencjach krajów nadbałtyckich.

GKR sądzi, że nowy ZG SBP winien wykorzystać współpracę międzynarodową jako szansę do poznania problemów stowarzyszeń bibliotekarskich w krajach Unii Europejskiej.

Komisje, sekcje, zespoły

Przy ZG działały w 1997 r. 4 sekcje, 7 komisji i zespół problemowy; również w 2001 r. funkcjonowało 12 różnych organów. Podejmowały problemy nurtujące środowisko, aktywizowały różne grupy zawodowe, stwarzały możliwość podnoszenia kwalifikacji, wymiany doświadczeń oraz wzajemnego informowania o prowadzonych pracach i osiągniętych efektach. Przyczyniały się także do integracji środowiska bibliotekarskiego. Przeprowadzały ankiety, organizowały warsztaty, seminaria i konferencje, ogłaszały artykuły na łamach czasopism, publikowały materiały w wydawnictwie Stowarzyszenia.

GKR stwierdza, że aktywnie pracowały: Komisja Opracowania Rzeczowego Zbiorów, Komisja Ochrony i Konserwacji Zbiorów, Sekcja Bibliotek Naukowych, Sekcja Bibliotek Publicznych, Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, Sekcja Bibliotek Muzycznych oraz Zespół ds. Bibliografii Regional-

nej. Sądzymy, że wzorem dla innych jest organizacja pracy Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów, która nie tylko systematycznie organizuje warsztaty, ale utworzyła Klub Użytkowników UKD i bank specjalistów oraz na bieżąco informuje o swoich działaniach w Internecie. Komisja uważa, że wyrazy szczerego podziękowania należą się Komisji Wyróżnień i Odznaczeń, która dbała o właściwe uhonorowanie zasłużonych członków i bibliotek. Wybrany nowy zarząd SBP winien udzielić dalszego wsparcia utworzonej w 2001 r. Komisji Wydawnictw Elektronicznych, podjąć uchwałę o utworzeniu Sekcji Bibliotek Szkół Niepaństwowych oraz zdecydować o zasadności istnienia Komisji ds. Automatyzacji, która w okresie sprawozdawczym nie przejawiała działalności.

Sprawy finansowe

Sytuacja finansowa Stowarzyszenia zapewniała właściwe funkcjonowanie organizacji i planowe realizowanie zadań. ZG prowadził racjonalną i oszczędną gospodarkę finansową. Łącznie w okresie sprawozdawczym przychody wyniosły 4 456 643 zł, rozchody 4 443 933 zł a zysk równy był 10 730 zł.

Głównym źródłem przychodów była sprzedaż książek, czasopism i druków na kwotę 3 292 133 zł, co stanowiło 73,9% przychodów. Z tytułu zaś reklamy i sprzedaży bazy danych uzyskano kwotę 951 691 zł, tj. 21,4% przychodów.

Na rozchody składały się głównie koszty składu i druku 1 117 445 zł (25,1% wydatków), wynagrodzenia pracowników 990 395 zł (22,3%) i bezosobowy fundusz płac, honoraria 935 682 zł (21,0%).

Niektóre przedsięwzięcia, tj. druk książek, *Bibliotekarza*, niektóre konferencje realizowano, wykorzystując środki celowe pozyskane z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (294 700 zł — 46,7% dotacji), Komitetu Badań Naukowych (51 200 zł — 8,1%), Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy na *Bibliotekarza* (131 820 zł — 20,9% środków), a także z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (58 622 zł — 9,3%) i Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego (77 203 zł — 12,3%). Łącznie w okresie sprawozdawczym uzyskano z zewnątrz środki w wysokości 630 190 zł. Od 1999 r. przyjęto jako zasadę samofinansowanie się konferencji przez wpłaty ich uczestników.

Komisja stwierdza, że gospodarowanie budżetem było zgodne ze statutem, wydatki ponoszono celowo, należności regulowano terminowo, a rozliczenia z kontrahentami egzekwowano skutecznie. Cechą tej kadencji było systematyczne usamodzielnianie się finansowe Stowarzyszenia.

Obecna kadencja ZG przypadła na lata niezwykle trudne dla bibliotekarstwa, gdy państwo obowiązek prowadzenia bibliotek publicznych przekazało samorządom lokalnym, bez wyposażenia ich w odpowiednie źródła finansowania własnych zadań. W tej sytuacji ZG SBP musiał wielokrotnie przeciwstawiać się negatywnym zjawiskom i podejmować działania interwencyjne w parlamencie i u władz lokalnych w obronie bibliotekarzy i bibliotek. Przekazywano listy, memoriały i zwracano się do Najwyższej Izby Kontroli i Regionalnych Izb Obrachunkowych. Prowadzono monitoring bibliotek publicznych, opracowano propozycje organizacyjne i prawne dla przekształcających się bibliotek publicznych, opiniowano projekty aktów prawnych. Było

także SBP współorganizatorem Kongresu Kultury Polskiej i akcji pomocy bibliotekarzom dotkniętym powodzią.

Działania tej kadencji, zwłaszcza w l. 1998-2001, zdominowały problemy bibliotek publicznych, co nie oznacza, że nie dostrzegano potrzeb innych grup zawodowych, organizując dla nich konferencje, seminaria czy warsztaty, a także powołano Komisję Wydawnictw Elektronicznych.

Osiągnięciem ZG jest prowadzona działalność wydawnicza, która doprowadziła do samodzielności gospodarczej Stowarzyszenia oraz uzyskania statusu głównego polskiego wydawcy dla bibliotekarzy.

Tradycją tej kadencji stały się obchody Dnia Bibliotekarza i Bibliotek. Dla właściwego uhonorowania zasług dla bibliotekarstwa ustanowiony został medal „W dowód uznania” (273 osoby i 5 bibliotek), przyznawano także Honorową Odznakę SBP (245 osób) i Medal „Bibliotheca Magna Perennisque” (15 bibliotek i Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW).

Należy również podkreślić, że sprawność organizacyjną i wydawniczą Stowarzyszenia zapewniało Biuro ZG, w którym zatrudniano ludzi odpowiedzialnych i ofiarnych; ocena ta odnosi się do wszystkich działów i stanowisk pracy.

Główna Komisja Rewizyjna składa najserdeczniejsze podziękowania wszystkim członkom ZG za wypełnianie swoich funkcji i przedkłada Krajowemu Zjazdowi Delegatów wniosek o udzielenie absolutorium ustępującemu ZG. Wyrazy serdeczne kierujemy do kol. kol. Stanisława Czajki — prezesa, Janiny Jagielskiej — sekretarza generalnego, Janusza Ambrożego — wiceprezesa, Andrzeja Jopkiewicza — skarbnika, Andrzeja Kempy, Ewy Stachowskiej-Musiał, Bożeny Bartoszewicz-Fabiańskiej i Sylwii Błaszczyk.

Przewodnicząca Komisji *Maria Bochan*

SPRAWOZDANIE GŁÓWNEGO SĄDU KOLEŻEŃSKIEGO za okres od 14.06.1997 r. do 8.06.2001 r.

Główny Sąd Koleżeński wybrany na Zjeździe Delegatów SBP w dn. 14.06.1997 r. ukonstytuował się następująco: Janina Cygańska — przewodnicząca, Bolesław Howorka — sekretarz, Józef Zajac — członek Sądu.

Główny Sąd Koleżeński w obecnej 4-letniej kadencji podejmował następujące problemy:

— zakończono sprawę Franciszka Czajkowskiego ciągnącą się przez wiele lat. Za pośrednictwem Karoli Skowrońskiej Sąd uzyskał wypowiedź zainteresowanego, że od kilku lat nie jest członkiem Stowarzyszenia i sprawę uważa za przedawnioną i nieaktualną. Według naszego statutu sądy koleżeńskie rozstrzygają problemy jedynie członków czy też między członkami. Wobec tego obecnie sprawa nie należy do GSK i została umorzona;

— we wrześniu 2000 r. Sąd otrzymał z Okręgowego Sądu w Jeleniej Górze wniosek o zawieszenie w pełnieniu funkcji przewodniczącej Koła oraz wyrażenia jej wotum nieufności jako dyrektorowi Biblioteki Grodzkiej ze względu na niewłaściwe reprezentowanie interesów Biblioteki i jej pracowników wobec władz miejskich.

Po otrzymaniu dodatkowych dokumentów z Okręgowego Sądu oraz innych materiałów (artykuły z prasy lokalnej, pisma władz samorządowych i z Prezydium ZG Stowarzyszenia oraz plan restrukturyzacji Biblioteki przygotowany przez pewien zespół pracowników) Główny Sąd Koleżeński uchylił orzeczenie Sądu z Jeleniej Góry. GSK w orzeczeniu szczegółowo uzasadnił swoją wypowiedź. Wyjaśnił, że sądy koleżeńskie rozstrzygają wyłącznie sprawy naruszenia zasad statutowych i etycznych przez członków oraz sprawy między członkami Stowarzyszenia. Natomiast spory między pracownikami a zwierzchnikami należą do kompetencji organu założycielskiego Biblioteki;

Zaznaczono również, że GSK nie traktował sprawy jako ostatecznie zamkniętej i uważał, że zbliżająca się kampania sprawozdawczo-wyborcza stworzy warunki do właściwej i kompetentnej oceny działalności Zarządu Koła w Jeleniej Górze i jego przewodniczącej w mijającej kadencji. Musimy zaznaczyć, że niektórzy członkowie Kola przyjęli stanowisko GSK nieprzychylnie, uważając, że sprawa została przedstawiona powierzchownie i nieobiektywnie. Główny Sąd Koleżeński z taką opinią się nie zgadza.

Wobec braku regulaminu dla okręgowych sądów koleżeńskich kol. Bolesław Howorka przygotował opinię w sprawie postępowania tych sądów. Wysłano tekst do Jeleniej Góry dla ułatwienia pracy w zaistniałej sprawie. Konieczne jest jeszcze uzupełnienie odpowiedniego punktu Regulaminu Głównego Sądu Koleżeńskiego o zwiększenie liczby jego członków do 5 osób oraz uzupełnienie o regulaminy sądów okręgowych, o co Główny Sąd wystąpi na obecnym Zjeździe Delegatów.

Przewodnicząca GSK *Janina Cygańska*

SPRAWOZDANIE SKARBNIKA za lata 1997-2001

Ogólnie rzecz biorąc, sytuacja finansowa SBP w minionej kadencji była stabilna i gwarantowała normalne funkcjonowanie organizacji na miarę posiadanych środków i wynikających stąd możliwości. Oczywiście, możliwości te nie dorównywały ambicjom Stowarzyszenia i wyraźnie je ograniczały. W sumie jednak kondycja SBP była niezła, a na tle powszechnych trudności i ograniczeń we wszystkich organizacjach można ją nawet uważać za dobrą.

Przychody systematycznie wzrastały z roku na rok, choć w niewielkiej, ale jednak wyraźnej skali, a rozchody udawało się utrzymać na poziomie gwarantującym uzyskanie pewnego zysku w granicach kilkunastu tysięcy złotych (12 247-17871).

Jedynym wyjątkiem był 1999 r., kiedy to rozchody były wyższe niż przychody, a wynik końcowy ujemny (-36 768 zł). Była to jednak sytuacja szczególna, kiedy to przekazano nieodpłatnie bibliotekom publicznym wyprawki złożone z wydawnictw SBP o wartości 27 928 zł. Także tego roku spisano z remanentów wydawnictwa SBP o wartości 8928 zł, co wiązało się z przygotowaniem do przeprowadzki Biura ZG SBP i zmniejszenia powierzchni magazynowej. Głównym źródłem przychodów Stowarzyszenia jest sprzedaż książek i czasopism oraz druków produkowanych przez SBP. Skrótowo można powie-

dzieć, że organizacja nasza utrzymuje się przede wszystkim z działalności wydawniczej. W latach 1997-1999 przychody z tego tytułu rocznie zbliżały się do poziomu 800 000 zł. Znaczący przyrost nastąpił w 2000 r., kiedy to uzyskano 963 758 zł (w stosunku do roku poprzedniego wzrost o 171 753 zł, czyli prawie o 22%).

Znaczącym składnikiem przychodów SBP są opłaty za reklamę, bazę danych o bibliotekach i środki uzyskane za pozostałą sprzedaż. Uzyskane kwoty utrzymywały się przez całą kadencję na zbliżonym poziomie (ponad 200 000 zł). Wyjątkiem był tu znowu 1999 r. (spadek poniżej 200 000 zł). W kolejnym roku nastąpił znaczny wzrost i powrót do poziomu z 1998 r., a nawet doszło do niewielkiego jego przekroczenia.

W zakresie wydatków najbardziej znacząca pozycja to koszty składu i druku publikacji wydawanych przez SBP przekraczające z reguły 300 000 zł rocznie. Nie biorąc pod uwagę nietypowego 1999 r., udało się jednak dzięki oszczędnościowej polityce uzyskać systematyczny, niewielki spadek tych kosztów (w 2000 r. — 308 821 zł wobec 327 444 zł w 1997 r.).

Z wydatkami na druk ściśle powiązane są wydatki na honoraria autorskie i inne płatności z bezosobowego funduszu płac. Także te udało się zmniejszyć, co jednak powoduje pewne zjawiska negatywne (SBP staje się niezbyt atrakcyjnym dla autorów wydawcą).

Nie można również zbyt cieszyć się z „duszenia” płac, co wprawdzie powoduje ich umiarkowany wzrost (w 2000 r. o 18 000 zł w stosunku do 1999 r.), ale z drugiej strony doprowadziło do tego, że poziom wynagrodzeń w Biurze ZG odbiega mocno na niekorzyść od płac u innych pracodawców.

Oszczędnościowa polityka i surowa dyscyplina daje pewne efekty, ale pewne wydatki wzrastają, i to nieraz znacznie, niezależnie od zabiegów Stowarzyszenia (np. znaczący wzrost kosztu materiałów i energii czy transportu). Sporo kosztowała nas przeprowadzka Biura do nowego lokalu (25 572 zł w 2000 r.), ale znacznie spadły czynsze (19 731 zł w 2000 r. wobec 28 670 zł w 1999 r. czy 32 995 zł w 1998 r.).

Ogólnie biorąc w roku 2000 nastąpił wyraźny wzrost wydatków do 1 237 189 zł. Wobec poziomu z poprzednich lat, kiedy to nie przekraczano kwoty 1 100 000 zł, jest to znacząca zwyżka.

Stowarzyszenie coraz bardziej musi liczyć na siebie. W 1997 r. dofinansowania z różnych źródeł wynosiły 197 787 zł, w 1998 r. spadły do 178 927 zł, w 1999 r. wynosiły 124 623 zł i 128 860 zł w 2000 r. Jest to tendencja stała i nie można się spodziewać, aby się odwróciła mimo zabiegów SBP i pewnych sukcesów na tym polu. Szczególnie drastycznie tendencja ta jest widoczna na przykładzie dotacji dotąd uzyskiwanych od Ministerstwa Kultury (w 1997 jeszcze 127 500 zł a w 1999 jedynie 26 270 zł, nieco lepiej, bo 49 700 zł w 2000 r.).

Konsekwentna była w minionej kadencji Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy, która dofinansowywała *Bibliotekarza* od 30 000 do 35 000 zł rocznie.

Wobec przedstawionej wyżej sytuacji SBP zmuszone zostało do przyjęcia nowych zasad finansowania organizowanych konferencji. Nie stać nas już na dofinansowywanie w dawnej skali. Zabiegamy o sponsorów, kosztami w coraz większym stopniu obciążamy uczestników, ograniczając finansową partycypa-

cję Stowarzyszenia. W latach 1997-1999 SBP dopłaciło do konferencji po 13 000 zł, w 1998 r. — 7875 zł, a w 2000 r. tylko 842 zł.

Reasumując trzeba stwierdzić, że SBP prowadziło w minionej kadencji racjonalną politykę finansową oszczędną, ale bez przesady, nie zapominając o celach i zadaniach organizacji stojących ponad doraźnymi zyskami finansowymi. Uważam, że była to polityka właściwa i skuteczna, a do jej sukcesu przyczynił się zarówno Zarząd Główny, jak też pracownicy Biura i Wydawnictwa SBP, którym składam w tym miejscu wyrazy uznania i dziękuję za rzeczową i miłą współpracę.

Skarbnik Zarządu Głównego SBP
Andrzej Jopkiewicz

UCHWAŁY
KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

UCHWAŁA
w sprawie „Programu działania SBP na lata 2001-2005”

Krajowy Zjazd Delegatów SBP po dyskusji nad projektem „Program działania SBP na lata 2001-2005”, przyjmuje wersję zaproponowaną przez Zarząd Główny SBP łącznie z postulatami Komisji Uchwał i Wniosków KZD. Rekomenduje się szerokie upowszechnienie niniejszego dokumentu.

Krajowy Zjazd Delegatów
Warszawa-Miedzeszyn, 10 czerwca 2001 r.

Program działania
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
na lata 2001-2005

I. Założenia ogólne

1. SBP pozostanie nadal organizacją zawodową i naukową bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej. Do jego podstawowych zadań należy upowszechnienie nowoczesnego bibliotekarstwa, promowanie fachowej wiedzy, wspieranie zmian służących polskiej kulturze i nauce.

2. SBP występuje przeciwko niekompetencji w polityce kulturalnej i bibliotecznej, przeciwstawia się pozaśrodowiskowym naciskom i presji ograniczającym kulturowe funkcje bibliotek. Biorąc pod uwagę obecne i dające się przewidzieć realia społeczne, SBP zwraca szczególną uwagę na zagrożenia występujące w procesie zmian prawno-instytucjonalnych, a także ekonomicznych w obszarze kultury i bibliotekarstwa.

3. Wykorzystując długoletnie doświadczenia, SBP współpracuje z administracją państwową i samorządową, z uwzględnieniem własnej podmiotowości, tradycji i interesów środowiska bibliotekarskiego.

4. Celom tym sprzyja współpraca z innymi organizacjami pozarządowymi, których działalność w ruchu stowarzyszeniowym skupia się na gruncie kultury i bibliotekarstwa.

II. Najważniejsze kierunki działania w latach 2001-2005

1. Dostosowanie metod działania SBP do realiów społeczno politycznych w kraju i zmieniających się warunków funkcjonowania bibliotek. Korelacja struktury organizacyjnej z uwzględnieniem podziału administracyjnego kraju oraz funkcji państwowych organów administracji publicznej oraz samorządów.

2. Wywieranie wpływu na politykę biblioteczną i informacyjną państwa oraz wspieranie organów samorządowych w realizacji ogólnokulturalnych zadań bibliotek, zwłaszcza na poziomie lokalnym.

3. Mając na uwadze perspektywę wejścia Polski do Unii Europejskiej, SBP będzie działać na rzecz współpracy międzynarodowej, poprzez upowszechnianie wiedzy o bibliotekarstwie światowym, a także poprzez formułowanie opinii w sprawach dotyczących integracji z UE w zakresie bibliotek i informacji naukowej.

4. Z uwagi na rosnące rozwarstwienie społeczne i utrudniony dostęp wielu zubożałych grup ludności do książki, SBP zintensyfikuje działania na rzecz równych szans czytelniczych.

5. SBP będzie nadal wspomagać rozwój bibliotekarstwa poprzez upowszechnianie nowoczesnych technologii informacyjnych, Internetu, a także skutecznych metod zarządzania i organizacji pracy bibliotecznej.

6. Korzystając z doświadczenia i wpływów członkowskich, Stowarzyszenie będzie integrować środowisko bibliotekarskie bez względu na rodzaj bibliotek oraz ich resortowe podporządkowanie.

III. Cele organizacyjne i metody działania Stowarzyszenia

1. SBP, największa organizacja biblioteczna w kraju, będzie dążyć do wzmocnienia, modyfikując swoją strukturę oraz uwzględniając zmieniające się warunki społeczne i funkcje organów zarządzających bibliotekami.

2. Należy intensyfikować działania utrwalające pozycje SBP jako reprezentanta interesów polskiego bibliotekarstwa i środowiska bibliotekarzy. W tym celu nadal wskazane jest pozyskiwanie bibliotekarzy o dużym dorobku zawodowym, reprezentujących wszystkie typy bibliotek, ośrodków informacji naukowej i pracowników nauki. Realizując ten postulat, SBP umożliwi zintegrowaną działalność reprezentantom niepaństwowych bibliotek szkół wyższych.

3. SBP dostrzega konieczność dalszego usprawniania metod działania. Sprzyjać temu będą rozstrzygnięcia organizacyjne i kompetencyjne, zwłaszcza na poziomie województw i powiatów. Zmiany powinny zwiększyć ofensywność SBP w obronie interesów środowiskowych bibliotekarzy.

4. Ważnym zadaniem SBP będzie dalsze usprawnianie obiegu informacji wewnątrzorganizacyjnej oraz promocyjnej za pomocą Internetu. Należy systematycznie zwiększać ilość informacji o SBP, wykorzystując wszelkie dostępne środki komunikacji.

5. Działalność SBP wymagać będzie ciągłego zabezpieczenia finansowego. Celowi temu służy działalność gospodarcza, którą wykonawczo realizuje Biuro ZG. Należy kontynuować dotychczasową pracę Biura głównie w postaci działalności wydawniczej (prowadzonej przez Wydawnictwo SBP), a także poprzez pozyskiwanie funduszy (grantów) na zadania celowe w Komitecie Badań Naukowych, agendach Komitetu ds. Integracji Europejskiej oraz Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

6. SBP dołoży starań, aby działalność statutowa była wspierana materialnie przez mecenat innych instytucji zainteresowanych rozwojem polskiej kultury i nauki. Wzorem niektórych zarządów terenowych SBP należy dążyć do pozyskiwania środków finansowych na poziomie lokalnym.

IV. SBP — doskonalenie zawodowe członków

1. Struktury SBP i ich działalność pozostaną nadal płaszczyzną wymiany doświadczeń i opinii, a także popularyzacji nowoczesnych form pracy, zwłaszcza w dziedzinie komputeryzacji bibliotek, ochrony i konserwacji zbiorów oraz obsługi informacyjnej bibliotek.

2. Wykorzystując dotychczasowe doświadczenia, rolę i funkcje komisji, sekcji i zespołów problemowych w działalności Stowarzyszenia, programy tych fachowych gremiów będą dostosowywane do aktualnych potrzeb bibliotek i zawodowych zainteresowań bibliotekarzy. Rezultaty prac będą popularyzowane w formie informacji elektronicznej i drukowanej. Należy dążyć, aby w zespołach i komisjach obecni byli wybitni znawcy problematyki bibliotekarskiej mogący pełnić zadania eksperckie i opiniodawcze.

3. Do najważniejszych zadań SBP należeć będzie działalność szkoleniowo-edukacyjna realizowana w formie ogólnopolskich seminariów, konferencji i warsztatów. Podobnie jak w poprzednich kadencjach, program edukacyjny winien uwzględniać aktualne i perspektywiczne potrzeby środowiska bibliotekarskiego oraz poszczególnych typów bibliotek.

4. Potrzeby doskonalenia zawodowego bibliotekarzy uwzględniane będą głównie w działalności szkoleniowo-edukacyjnej i wydawniczej SBP. Publikacje winien cechować profesjonalizm, coraz lepsze edytorstwo i skuteczna promocja.

V. Ochrona zawodu bibliotekarza

1. Ze względu na dynamikę przemian społecznych i groźbę ograniczania zatrudnienia w bibliotekarstwie, problem ochrony zawodu bibliotekarza nabiera szczególnego znaczenia. SBP dołoży wszelkich starań, aby należyta rangę zyskało fachowe przygotowanie do zawodu oraz odpowiednie kwalifikacje personelu uprawniające do pracy w bibliotekarstwie. Szczególną rangę powinno zyskać opiniowanie aktów prawnych dotyczących zawodu.

2. SBP wspierać będzie wszelkie działania służące upowszechnianiu wiedzy o problemach prawnoorganizacyjnych zawodu bibliotekarza, podejmując w uzasadnionych przypadkach działalność interwencyjną w obronie słusznych postulatów bibliotekarzy.

3. SBP zamierza nadal wspierać działalność integrującą bibliotekarskie środowisko i upowszechniać wartości i zachowania sprzyjające jego konsolidacji. Podtrzymywać będzie wszechstronne więzi z zasłużonymi pracownikami bibliotekarskiego zawodu, przypominając w szczególności ich profesjonalne osiągnięcia i dokonania społecznikowskie.

UCHWAŁA w sprawie zmian w Statucie SBP

Uwzględniając konieczności wynikłe z reformy administracyjnej kraju, dyskusję wewnątrzorganizacyjną, a także prace Komisji Statutowej i wnioski delegatów — Zjazd akceptuje zaproponowane zmiany w Statucie i rekomenduje jego publikację.

Upoważnia się Zarząd Główny SBP do nadania ostatecznej redakcji tych paragrafów Statutu, których zmianę zatwierdził Zjazd.

Krajowy Zjazd Delegatów SBP
Warszawa-Miedzeszyn, 10 czerwca 2001 r.

UCHWAŁA w sprawie nadania kol. Stanisławowi Czajce godności Honorowego Przewodniczącego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Krajowy Zjazd Delegatów SBP, biorąc pod uwagę całokształt dokonań w działalności stowarzyszeniowej i zawodowej w latach 1989-2001, a zwłaszcza zasługi na rzecz umacniania i rozwoju Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w przełomowym okresie transformacji społeczno-ustrojowej postanawia na podstawie § 24 pkt 7 Statutu SBP nadać kol. Stanisławowi Czajce godność Honorowego Przewodniczącego SBP. Jednocześnie Zjazd zatwierdza załączony do niniejszej uchwały dokument pt. *Prawa i kompetencje Honorowego Przewodniczącego SBP*.

Krajowy Zjazd Delegatów SBP
Warszawa-Miedzeszyn, 9 czerwca 2001 r.

Prawa i kompetencje Honorowego Przewodniczącego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

1. Korzysta z praw członka zwyczajnego i honorowego SBP.
2. Służy doradztwem w sprawach istotnych dla działalności Stowarzyszenia.

3. Na wniosek przewodniczącego SBP reprezentuje Stowarzyszenie w okolicznościach wymagających podkreślenia jego podmiotowości i rangi, co odnosi się szczególnie do:

- uroczystości państwowych, resortowych, jubileuszy bibliotek oraz dotyczących wybitnych bibliotekarzy i członków honorowych SBP,
- wręczenia honorowych odznak SBP,
- wręczenia innych odznaczeń i wyróżnień państwowych i organizacyjnych,
- przyznawania i wręczenia nagród w konkursach SBP.

4. Posiada prawo wnoszenia propozycji i wniosków o przyznanie odznaczeń państwowych i organizacyjnych opiniowanych przez władze SBP.

Honorowy Przewodniczący w określonych warunkach może podjąć decyzję o rezygnacji z przysługujących mu godności i uprawnień.

UCHWAŁA
w sprawie nadania godności
Honorowego Członka SBP

Biorąc pod uwagę całokształt działalności służącej bibliotekarstwu i książce oraz zasługi w pomnażaniu wiedzy o kulturze czytelnicznej, Zjazd postanawia na wniosek Komisji Odznaczeń i Wyróżnień ZG SBP nadać godność Honorowego Członka Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich następującym Koleżankom i Kolegom: Jadwidze Kołodziejkiej, Stanisławowi Krzywickiemu, Zofii Piotrowskiej, Zofii Płatkiewicz, Zbigniewowi Żmigrodzkiemu.

Krajowy Zjazd Delegatów SBP
Warszawa-Miedzeszyn, 9 czerwca 2001 r.

UCHWAŁA
Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
w sprawie przyznania i wręczenia odznaczeń organizacyjnych z okazji
Krajowego Zjazdu Delegatów SBP

Zarząd Główny SBP postanawia z okazji Krajowego Zjazdu Delegatów przyznać odznaczenia organizacyjne SBP Koleżankom i Kolegom szczególnie zasłużonym na rzecz środowiska stowarzyszeniowego i bibliotekarskiego oraz medale bibliotekom wyróżniającym się w swojej działalności: Medal „Bibliotheca Magna Perennisque” — Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie i Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Warszawie; Medal „W dowód uznania” — Henrykowi Hollendrowi (dyr. BUW) i Annie Paluszkiewicz (kustosz dyplomowany w BUW); Honorową Odznakę SBP — Bożenie Bartoszewicz-Fabiańskiej (przew. ZO SBP w Białymstoku) i Annie Patysiak (dyr. PiMBP w Kaliszu); Medal srebrny — A. Mickiewicza (dwusetna rocznica urodzin) — Janinie Jagielskiej, Andrzejowi Jopkiewiczowi i Andrzejowi Kempie.

Zarząd Główny SBP
Warszawa-Miedzeszyn, 9 czerwca 2001 r.

NOWE WŁADZE STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH 2001-2005

Prezydium ZG SBP

Przewodniczący — Jan Wołosz (BN)

Wiceprzewodniczący: Piotr Bierczyński (Woj.i Miejska Bibl. Publ. w Łodzi),
Stanisław Krzywicki (Książnica Pomorska), wakat

Sekretarz Generalny — Elżbieta Stefańczyk (BN)

Skarbnik — Andrzej Jopkiewicz (CBS)

Członkowie Prezydium ZG SBP: Sylwia Błaszczyk (BŚ) — członek prezydium
ds. okręgów, Ewa Stachowska-Musiał (BUW) — członek prezydium ds.
sekcji, komisji i zespołów problemowych

Członkowie ZG SBP: Janusz Ambroży (Bibl. Publ. Miasta Gniezna), Bożena
Bartoszewicz-Fabiańska (Książnica Podlaska), Maria Janowska (BN), Jerzy
Krawczyk (Bibl. Gł. AGH), Stanisława Mazur (Miejska Bibl. Publ., Tarnobrzeg),
Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (BN), Witold Sulimierski (Chełmska
Bibl. Publ.), Ryszard Turkiewicz (Miejska Bibl. Publ., Wrocław)

Główna Komisja Rewizyjna SBP

Przewodnicząca — Maria Bochan (Powiatowa i Miejska Bibl. Publ., Piła)

Wiceprzewodniczący — Lech Hejman (Miejska Bibl. Publ., Konin)

Sekretarz — Janina Patysiak (Miejska Bibl. Publ., Kalisz)

Członkowie: Maria Berent (Woj. Bibl. Publ., Bydgoszcz), Irena Czarnecka (Bibl.
Gł. Akademii Muz., Gdańsk), Teresa Gawlik (Miejska Bibl. Publ., Słupsk),
Franciszek Łozowski (Poznań)

Zastępcy: Regina Sakrajda (Toruń), Halina Zielińska (Woj. Bibl. Publ., Zielona
Góra)

Główny Sąd Koleżeński SBP

Przewodnicząca — Janina Cygańska (Warszawa)

Wiceprzewodniczący — Bolesław Howorka (Poznań)

Sekretarz — Władysława Wasilewska (Warszawa)

Członkowie: Józef Zajac (Kraków), Barbara Murlikowska (Książnica Płocka)

PO ATAKU TERRORYSTYCZNYM NA USA

W związku z tragicznymi atakami terrorystycznymi w Nowym Jorku (11 września 2001 r.) przewodniczący SBP skierował listy do ambasadora Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w Warszawie oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Amerykańskich.

Warszawa, 12 września 2001 r.

Christopher Hill
Ambasador Stanów Zjednoczonych
Ameryki Północnej
al. Ujazdowskie 29/31
00-540 Warszawa

Szanowny Panie Ambasadorko

W imieniu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich — składam na Pana ręce kondolencje z powodu okrutnej zbrodni terrorystycznej popełnionej na terenie amerykańskim w dniu 11 września br.

Wszyscy polscy bibliotekarze łączą się z Amerykanami w ich bólu, żalu i smutku po stracie bliskich oraz w nadziei na ukaranie zbrodniarzy.

Haniebny czyn terrorystów traktujemy jako zamach na wolność i demokrację, które stanowią podwaliny pomyślności i rozwoju współczesnych społeczeństw. Jednoczymy się z Narodem Amerykańskim w jego walce ze złem, które chce zniszczyć stabilność świata opartą na wartościach, o które walczyły pokolenia Polaków.

Z wyrazami poważania

Przewodniczący
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Jan Wołosz

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
do American Library Association

Drodzy Przyjaciele

Z bólem i smutkiem przyjmujemy tragiczne wiadomości o zbrodni dokonanej na Narodzie Amerykańskim w dniu 11 września br.

Łączymy się z wami w nieszczęściu tak, jak czynią to najlepsi przyjaciele. Nasza bibliotekarska rodzina ma w pamięci liczne, serdeczne więzi z amerykańskimi Koleżankami i Kolegami.

Haniebny czyn terrorystów traktujemy jako zamach na wolność i demokrację, które stanowią podwaliny pomyślności i rozwoju współczesnych społeczeństw. Jednoczymy się z Narodem Amerykańskim w jego walce ze złem, które chce zniszczyć stabilność świata opartą na wartościach, o które walczyły pokolenia Polaków.

Dziś kierujemy do Was słowa współczucia, bólu i zarazem wiary, że zło i brutalny fanatyzm nie zniszczą fundamentalnych wartości naszej kultury.

Z wyrazami poważania

Przewodniczący
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Jan Wołosz

American Library Association
do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Drogi Janie i Drodzy Koledzy

Bardzo dziękujemy za życzliwe słowa wsparcia od Ciebie i od Twoich kolegów z Polski. Przyjaźń naszych kolegów na całym świecie jest źródłem wielkiej otuchy, ponieważ my próbujemy w pełni zrozumieć to, co się stało i dać sobie radę z wieloma wyzwaniami, które teraz napotykaamy. Wasz list przekazaliśmy do wszystkich kolegów, którzy są także wdzięczni za Wasze zainteresowanie i wsparcie.

W czasie ataku zostało zniszczonych ok. 80 bibliotek specjalnych w Nowym Jorku oraz Biblioteka Wojskowa w Pentagonie. Amerykańska społeczność bibliotekarska pracuje nad oceną najskuteczniejszych sposobów pomocy w odbudowie tych bibliotek.

Dowiedzieliśmy się także, że niektórzy terroryści przy komunikowaniu się korzystali z Internetu za pośrednictwem publicznie dostępnych komputerów, w tym prawdopodobnie komputerów w bibliotekach co najmniej w dwóch stanach. Nie jest to szczególnym zaskoczeniem, gdyż ok. 98% amerykańskich bibliotek publicznych oferuje nieodpłatny, przeznaczony dla ogółu dostęp do Internetu, co jednak stanowi obecnie dodatkowe wyzwanie. Myślimy, że bylibyście zainteresowani wspólną deklaracją w odpowiedzi na wydarzenia ostatniego tygodnia.

Deklaracja społeczności bibliotekarskiej
w sprawie wolności słowa i dostępu do informacji

Społeczność bibliotekarska Ameryki pogrąża się w smutku nad ofiarami ostatnich ataków terrorystycznych. Ślemy nasze najgłębsze wyrazy współczucia do ich rodzin, przyjaciół i innych, którzy przeżyli. My także wyrażamy nasze uznanie i serdeczne wsparcie dla tysięcy policjantów, strażaków, ochotników i innych osób z personelu ratowniczego w Nowym Jorku, Waszyngtonie i Pensylwanii, którzy poświęcili tak wiele, aby pomóc innym.

Tak jak nasz naród i cały świat idzie naprzód w czasie żałoby i przychodzenia do siebie, tak biblioteki w dalszym ciągu służą informacją i usługami bibliotecznymi wielu różnorodnym społecznościom w ramach naszego narodu. Te usługi są świadectwem wyznawanych przez nas wszystkich przekonań o wolności słowa i powszechnym dostępie do informacji. Utrzymując codziennie równowagę między dostępem do informacji, prawami naszych użytkowników do prywatności oraz odpowiedzialnością, aby współpracować z instytucjami wprowadzającymi prawo w życie, biblioteki stale stanowią kulturalne i żywe symbole wolne, którymi się cieszymy.

Jak stwierdził tak wymownie Abraham Lincoln w liście do starego przyjaciela z Illinois w ostatnich dniach wojny domowej: „wolność nie jest jakimś arbitralnym prawem, którym się nas obdarza z powodu prawej natury naszego narodowego charakteru. Jest to prawo, które musimy chronić i bronić zarówno w czasach zagrożenia, jak i nadziei, jeżeli mamy pozostać na przyszłość tym, kim jesteśmy obecnie — wolnymi i honorowymi ludźmi”.

Stowarzyszenia bibliotekarskie wymienione poniżej popierają wysiłki przywódców naszego narodu zmierzające do ochrony i zachowania wolności, będące fundamentem naszej demokracji. Biblioteki są niezbędne dla społeczności, osób fizycznych i instytucji oraz tych, dla których istotna jest potrzeba dostępu do informacji. Z zadowoleniem witamy stałe wykorzystanie bibliotek publicznych, uczelnianych, naukowych, specjalnych i szkolnych przez ogół społeczności.

American Association of Law Libraries

American Library Association

Association of Research Libraries

Z wyrazami wdzięczności i podziękowaniami za Wasze wyrazy współczucia i zainteresowania w tym trudnym okresie.

John W. Berry

Prezes The American Library Association

NOWA INICJATYWA SBP

Prezes SBP Jan Wołosz w styczniu 2002 r. wysłał zaproszenia „na spotkanie przedstawicieli organizacji z obszaru książki i bibliotek w celu rozważenia potrzeby i możliwości zacieśnienia współpracy”. Zaproszenie otrzymali przewodniczący: Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Federacji Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki, Polskiego Towarzystwa Czytelniczego, Polskiego Związku Bibliotek, Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej, Krajowej Sekcji Związków Zawodowych Pracowników Bibliotek Publicznych NSZZ Solidarność, Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich.

POROZUMIENIE ORGANIZACJI Z OBSZARU KSIĄŻKI I INFORMACJI

Zmiany ustrojowe po 1989 r. rozerwały gorset ograniczeń i zakazów, które hamowały inicjatywę i dążenia do samoorganizacji także w środowisku bibliotekarskim. W rezultacie nasze środowisko wzbogaciło się o nowe organizacje, które pełniej wyrażają potrzeby jego różnych kręgów i stwarzają nowe możliwości zawodowych, naukowych i społecznych działań. Wielu pasywnych dotąd pracowników bibliotek i instytucji pokrewnych skorzystało z tych możliwości, wnosząc do nowych organizacji swoją wiedzę, umiejętności, pasję, doświadczenia, przemyślenia i dążenia. W ten sposób pomnożony został kapitał intelektualny i społeczno-zawodowy środowiska.

Mimo to w naszych staraniach i dążeniach odnotowujemy zbyt wiele niepowodzeń. Głos środowiska i naszych organizacji nie jest wysłuchiwany z należytą uwagą przez struktury administracji państwowej i samorządowej, słabo brzmi także w mediach, problemy bibliotek i instytucji pokrewnych w nazbyt ograniczony sposób docierają do opinii publicznej, a brak polityki bibliotecznej jest stałym przedmiotem krytycznych uwag na większości spotkań i konferencji bibliotekarskich.

Tymczasem żyjemy w okresie brzemienym dla przyszłości bibliotek, ośrodków informacji i naszej profesji. Niezwykły rozwój nowych technologii,

perspektywa budowy społeczeństwa informacyjnego oraz wstąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej rodzą wielkie wyzwania i skłaniają do myślenia o środkach i sposobach działań skutecznych i efektywnych na miarę nowych potrzeb. Nie ulega wątpliwości, że wyzwaniom możemy sprostać tylko wspólnie, a gwarancję sprostania może dać tylko wykorzystanie wszystkich naszych sił, doświadczeń i umiejętności. Potrzebne jest więc umocnienie jedności środowiska przy zachowaniu różnorodności oraz podmiotowości i suwerenności działających w nim organizacji i grup, co pozwalałoby nam inicjować ważne dla wszystkich przedsięwzięcia i mówić wspólnym głosem.

Liczni delegaci na ostatni Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich opowiadali się za podjęciem próby budowy lobby działającego na rzecz bibliotek. Uważamy, że pierwszym krokiem w staraniach o stworzenie takiego lobby powinno być osiągnięcie porozumienia w samym środowisku, w jakich sprawach moglibyśmy występować wspólnie i wzajemnie sobie pomagać, by problemy podstawowe mogły być bardziej skutecznie rozwiązywane. Dlatego też postanowiliśmy wysłać do wybieralnych władz stowarzyszeń i związków zawodowych działających w obszarze bibliotek i książki zaproszenie do odbycia wspólnego spotkania w celu przedyskutowania możliwości zawarcia porozumienia o współpracy i utworzenia jej trwałych ram.

Naszym zdaniem porozumienie powinno dotyczyć zakresu spraw, które wszyscy uznajemy za ważne i wspólnie chcielibyśmy się nimi zajmować, oraz ram organizacyjnych takiego porozumienia.

Wydaje się, że porozumienie powinno dotyczyć uzgodnionego zakresu spraw, ale jednocześnie stwarzać platformę do prezentowania propozycji przez jej sygnatariuszy w celu zyskania dla nich poparcia wszystkich uczestniczących w porozumieniu organizacji. Zakres problemowy porozumienia powinien — naszym zdaniem — być przedmiotem dyskusji i wspólnych ustaleń. SBP zaproponuje uwzględnienie problematyki prawodawstwa bibliotecznego i polityki bibliotecznego.

Jeśli chodzi o ramy organizacyjne funkcjonowania ewentualnego porozumienia, to traktujemy je również w sposób otwarty. Mogą się one ograniczać do ustalania organizatora i terminu kolejnego spotkania uczestników porozumienia, ale w dalszej przyszłości, aby zapewnić ciągłość spotkań i efektywność współpracy uczestniczących w porozumieniu organizacji, do rozważenia jest większe sformalizowanie tych ram. Być może dojdziemy do wniosku, że niezbędne okaże się desygnowanie stałe do takiej współpracy po dwóch ich uprawnionych przedstawicieli. To grono mogłoby, jak się wydaje, wybrać spośród siebie przewodniczącego i sekretarza oraz opracować i przyjąć regulamin funkcjonowania porozumienia. Sprawą otwartą jest kadencyjność przewodniczącego i sekretarza. Do pomyślenia jest np. półroczne lub roczne pełnienie funkcji przewodniczącego przez przedstawicieli poszczególnych organizacji według uzgodnionej kolejności. Funkcja sekretarza powinna być pełniona w dłuższym okresie.

Bardziej szczegółowe opracowanie zasad i procedur organizacyjnych powinno nastąpić w ramach zawartego porozumienia jego uczestników.

Udział w zawartym porozumieniu nie powinien w niczym ograniczać dotychczasowej samodzielności jego uczestników.

Porozumienie powinno być otwarte dla innych organizacji.

Otwartą sprawą jest jego nazwa. Do rozważenia i decyzji pozostaje zarówno nazwa Porozumienie Organizacji z Obszaru Bibliotek i Ośrodków Informacji Naukowej, jak i Konwent Przedstawicieli Organizacji Bibliotekarskich lub — jak w Danii — Parasol Organizacji Bibliotekarskich.

DZIAŁANIA INTERWENCYJNE SBP

Warszawa, 20.12.2001 r.

Pan
Leszek Miller
Prezes Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
Warszawa

Szanowny Panie Premierze

Wchodzące w życie znowelizowane przepisy ustawy o zamówieniach publicznych poddają zakupy publikacji do zbiorów bibliotek rygorom prawnym obowiązującym wszystkie inne podmioty gospodarcze. Zakupy do zbiorów prowadzone były przez biblioteki zgodnie z obowiązującą Ustawą o bibliotekach. Nowe przepisy nie uwzględniają specyfiki funkcjonowania i celów społecznych instytucji kultury.

Zwracamy się do Pana Premiera o spowodowanie uzupełniającego zapisu w Art. 6 Ustawy o zamówieniach publicznych, regulującego zakup materiałów bibliotecznych do zbiorów bibliotek. Zapis taki umożliwi zwolnienie bibliotek z procedur przetargowych.

Stosowanie nowych przepisów do zakupu książek przez biblioteki jest nieuzasadnione zarówno z punktu widzenia organizacyjnego, jak i ekonomicznego. Wprowadzenie obowiązku przetargów stwarza bowiem następujące problemy:

1. Biblioteki nie są w stanie określić z góry przedmiotu zamówienia w przypadku książek, gdyż nie są zainteresowane nabywaniem jakichkolwiek książek, lecz egzemplarzy konkretnych tytułów.

2. Biblioteki nie mogą określić, jakie książki ukażą się w ciągu roku na rynku krajowym, a tym bardziej zagranicznym (co ważne zwłaszcza dla bibliotek naukowych) i które z nich będą miały największą wartość dla użytkowników, którym służą.

3. Stosowanie się do nowych przepisów wyklucza możliwość prowadzenia polityki gromadzenia zbiorów, gdyż biblioteki nie będą w stanie reagować na potrzeby użytkowników, bowiem zmuszone zostaną do zrezygnowania z wyboru książek do zakupu na podstawie zapowiedzi wydawniczych i konkretnych potrzeb użytkowników, w tym pracowników naukowych i studentów, a tym samym nie spełnią jednego ze swoich podstawowych zadań statutowych.

4. Obowiązek ogłaszania przetargu w stosunku do książek spowoduje znaczne wydłużenie czasu oczekiwania na konkretną książkę lub jej zniknięcie z rynku, gdyż zwłaszcza biblioteki naukowe szkół wyższych kupują często niskonakładowe książki specjalistyczne.

5. Dotychczas realizacja zakupów była prowadzona przez biblioteki jak najtaniej. Nowe przepisy uniemożliwiają korzystanie z rabatów w księgarniach, bezpośrednio u wydawców, na wystawach i targach książki, eliminują też zakupy na aukcjach, zmuszają do korzystania z pośredników, którzy przejmą kwotę marży. Konsekwencją tego będzie konieczność nabywania książek znacznie drożej, opłacenia pośrednika, zapłacenia za usługę, którą dotychczas wykonywała biblioteka.

6. Obecnie brak instytucji, która wygrywając przetarg, będzie w stanie wywiązać się z umowy polegającej na pozyskaniu dla dużej biblioteki naukowej książek spełniających przyjęte przez nią kryteria gromadzenia.

7. Biblioteki w krajach Unii Europejskiej nigdy nie sygnalizowały problemów wynikających z przepisów o zamówieniach publicznych.

Z wyrazami szacunku i poważania

Przewodniczący
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Jan Wołosz

Do wiadomości:

- Pan Andrzej Celiński, Minister kultury
- Pan Jerzy Wenderlich, Przewodniczący Sejmowej
- Komisji Kultury i Środków Przekazu
- Pan Marian Lemke, Prezes Urzędu Zamówień Publicznych

PISMO SKIEROWANE DO 16 WOJEWODÓW

Warszawa, 16.01.2002 r.

Szanowny Panie Wojewodo

Sejm RP ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o bibliotekach (Dz.U. nr 129 poz. 1440) znowelizował m.in. art. 13 ustawy o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. nr 85 poz. 539 ze zm.) dodając nowy ust. 7 w brzmieniu: Biblioteki publiczne nie mogą być łączone z innymi instytucjami oraz z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi. Przepis ten wszedł w życie z dniem 31 grudnia 2001 r.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ze zmianą tą łączy nadzieję zahamowania likwidacji gminnych bibliotek publicznych jako samodzielnych instytucji kultury oraz liczy na przywrócenie samodzielności bibliotekom już zlikwidowanym w latach poprzednich.

Aby przerwać ograniczanie autonomii bibliotek gminnych w drodze ich łączenia z różnego typu jednostkami gminnymi (domami kultury, ośrodkami sportu i rekreacji itp., zwracamy się z uprzejmą prośbą o podjęcie zdecydowanych działań tamujących rozpoczęty w 2001 r. proces likwidacji samodzielności gminnych bibliotek publicznych oraz wywarcie odpowiedniego prawnego nacisku w celu powołania na nowo bibliotek publicznych tam, gdzie do 31 grudnia 2001 r. placówki te zostały zlikwidowane.

Działania takie powinny doprowadzić do pełnego przestrzegania art. 19 ust. 2 ustawy o bibliotekach, nakazującej gminom organizowanie i prowadzenie co najmniej jednej biblioteki publicznej w formie instytucji kultury wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych. Tylko takie pozytywne zmiany mogą zapewnić szeroki zakres usług bibliotecznych dla wszystkich kategorii czytelników, ścisłą współpracę międzybiblioteczną oraz budowę spójnego systemu informacyjnego opartego na nowoczesnych technikach komputerowych.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, przedstawiając powyższą prośbę, czyni to przede wszystkim w trosce o przywrócenie wyznaczonych prawem warunków organizowania ogólnopolskiej sieci bibliotek publicznych.

Nowela stwarza — podobnie jak w krajach Unii Europejskiej — możliwość umocnienia roli sieci tych instytucji jako podstawowego elementu infrastruktury edukacyjnej, informacyjnej i kulturalnej społeczności lokalnych. Jest to szczególnie ważne, kiedy podejmujemy wysiłki na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego, kiedy setki tysięcy uczących się i studiujących opiera swą edukację na zbiorach i usługach bibliotek publicznych, kiedy rysuje się przed nami perspektywa nieodległego wejścia do Unii Europejskiej i konieczność dorównania standardom unijnym, także w dziedzinie bibliotekarstwa.

Biorąc pod uwagę wymienione potrzeby, wnosimy o rozważenie przez Pana Wysoki Urząd możliwości wsparcia naszych postulatów.

Z poważaniem

Przewodniczący
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Jan Wołosz

HELENA WIĄCKÓWNA
(1921-2001)

Helena Zofia Wiackówna urodziła się 10.05.1921 r. w Siedliszczanach w pow. tarnobrzeskim jako najstarsze z trojga dzieci Tomasza Wiacka i Zofii ze Zmarzłych, małorolnych. Wychowywała się głównie w Raclawicach, na przedmieściu Niska, gdzie proboszczował wuj, brat matki, a ojciec prowadził gospodarstwo przykościelne. Helena ukończyła w l. 1933-1939 Państwowe Gimnazjum i Liceum Humanistyczne w Nisku. Jako uczennica działała w harcerstwie. Była przyboczną i wespół z drużynową Heleną Sawicką, studiującą równocześnie z Wiackówną w KUL pedagogikę, prowadziła obozy harcerskie w Tatrach. Wojna uniemożliwiła studia z zakresu filologii klasycznej w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, do których przygotowywała się na kursie wakacyjnym w 1939 r.

W latach 1944-1948 H. Wiackówna studiowała filologię klasyczną w KUL. Głównym profesorem Jej był w l. 1944-1946 Mieczysław Stanisław Popławski, w l. 1946-1948 — Marian Plezia, w którego seminarium napisała łacińską pracę magisterską *De Marco Tullio Cicerone — veterum poetarum aestimatore*, a więc omawiającą poglądy Cycerona na dawną poezję łacińską. Profesor M. Plezia, nieskory do pochwał nadmiernych i zawsze sprawiedliwy, napisał w recenzji, że praca „zawiera samodzielne i oryginalne przemyślenia problemu i (...) wykracza nawet poza wymagania stawiane przeciętnie pracy magisterskiej”¹. Mimo pochwały znakomitego promotora skromna Autorka tej pracy nie myślała o pokazaniu jej światu, bodaj częściowo. Bezskutecznie namawiałem Ją do tego po latach, by przesłała fragment do księgi ku czci Mariana Plezi. Ale w dalszej działalności H. Wiackówna nie była filologiem klasycznym. Uczyła łaciny jedynie przez 2 lata, jeszcze w czasie studiów, w Państwowym Gimna-

¹ Akta w Archiwum KUL.

zjum i Liceum im. Jana Zamoyskiego w Lublinie; gdy uzyskała dyplom, etatów dla łacinników w szkołach średnich zabrakło. Przez kilka lat (1949-1957) pracowała w Warszawie w dyrekcji szkolnictwa zawodowego Ministerstwa Energetyki, następnie od 1.05.1957 r. związała się aż do końca pracy zawodowej z Instytutem Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Była jedną z najbardziej aktywnych pracownic IKiCz, o czym świadczą Jej liczne publikacje.

Książkową pozycją, powszechnie znaną bibliotekarzom, jest *Informator o bibliotekach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*² opracowany wspólnie z Alfredą Łuczyńską. Helena Wiackówna była też współautorką (wraz z Leokadią Oplawską i Klarą Siekierycz) wydawnictw poświęconych księgozbiорom podręcznym biblioteki gromadzkiej³ oraz powiatowej i miejskiej⁴. Współ z wymienioną A. Łuczyńską, H. Wiackówna zredagowała zbiór materiałów II Międzynarodowej konferencji na temat budownictwa bibliotecznego odbytej w Warszawie 19-29.10.1965 r. oraz samodzielnie zredagowała i zaopatrzyła przedmową materiały z VIII Narady centralnych ośrodków bibliotekoznawczych i naukowo-metodycznych krajów socjalistycznych (4-9.10.1976 r.).

Ogłosiła wiele artykułów w bibliotekarskich czasopismach fachowych, głównie w *Bibliotekarzu* i w *Przeglądzie Bibliotecznym*. Wymienia się następujące: *Z historii bibliotek o wolnym dostępie do póltek* (*Bibliotekarz* 1958 nr 7/8 s. 218-226); *Współpraca bibliotek w skali krajowej* — referat wygłoszony na ogólnopolskim zjeździe delegatów SBP w Olsztynie, 9-10.04.1960 r. (*Przegląd Biblioteczny* 1960 z. 3 s. 194-212); *Ustawodawstwo biblioteczne za granicą. (Zarys)*. (*Informator Bibliotekarza i Księgarza* 1967 s. 169-172). Jako uczestniczka wakacyjnych seminariów bibliotecznych w Jarocinie referowała ich materię w *Bibliotekarzu* (1959 nr 10 s. 307-310; 1960 nr 11/12 s. 365-372).

Wyjazdy naukowe do bibliotek zagranicznych owocowały artykułami o bibliotekach duńskich⁵ i NRD⁶. Wypowiadała się w języku niemieckim⁷.

Była też H. Wiackówna staranną bibliografką. Współ z L. Oplawską przy konsultacji naukowej Henryka Sawoniaka zestawiła *Bibliografię publikacji pracowników IKiCz 1955-1984*⁸. Opracowała wiele bibliografii drobnych. Między innymi publikowała w *Bibliotekarzu* (1962-1970) bieżącą bibliografię: *Fachowa literatura bibliotekarska*. Zestawiła czasopisma informacyjno-instrukcyjne wojewódzkich i miejskich bibliotek publicznych (*Informator Bibliotekarza i Księgarza* 1967 s. 215-218).

Bibliotekarzom Jej osoba kojarzy się przede wszystkim z *Zeszytami Przekładów*, które redagowała od nr 27 z 1971 r. do końca swojej pracy. Wykorzystując znajomość języków: niemieckiego i francuskiego, informowała o bibliotekach i o bibliotekoznawstwie za granicą. *Zeszyty* zawierają liczne Jej przekłady dotyczące bibliotek w Danii, NRD, Szwecji, Bułgarii, Jugosławii, Francji, Wielkiej Brytanii, Austrii. W *Zeszytach Przekładów* publikowała także tłumaczenia artykułów dotyczących bardzo różnych zagadnień bibliotecznych, np. wykorzystania komputera do opracowywania bibliografii narodowej⁹, funkcji bibliotek szkolnych¹⁰, pracy bibliotekarza naukowego¹¹. Tłumaczenia

² Warszawa 1961.

³ *Księgozbiór podręczny biblioteki gromadzkiej*. Warszawa 1964; Wyd. 2 zm. i uzup. Warszawa 1970.

⁴ *Księgozbiór podręczny biblioteki miejskiej oraz powiatowej i miejskiej*. Warszawa 1964; Wyd. 2 zm. i uzup. 1970.

⁵ *Biblioteki powszechne w kraju pięciuset wysp*. Notatki z pobytu w Danii. „*Bibliotekarz*” 1965 nr 2 s. 43-49, nr 4 s. 114-121.

⁶ *Z wyjazdu do Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. „*Biul. Inf. Bibl. Nar.*” 1968 nr 4 s. 23-25.

⁷ *Wünsche-Meinungen-Anregungen*. Zum 20-jährigen Bestehen unserer Fachzeitschrift. „*Bibliothekar*” 1966 H. 10 s. 1022-1024.

⁸ Warszawa 1987.

⁹ K. Nowak: *Zastosowanie komputera do opracowania bibliografii narodowej*: *Deutsche Bibliographie*. „*Zesz. Przekł.*” 1975 nr 33 s. 81-83.

¹⁰ P. Kaegbein: *Funkcje i zadania bibliotek szkolnych*. *Tamże* 1980 nr 41 s. 83-85.

¹¹ R. Dopheide, R. Funk: *Badanie pracy bibliotekarza naukowego*. *Tamże* 1978 nr 37 s. 42-48.

lub adaptacje ogłaszała także w innych polskich czasopismach. Przełożyła z języka niemieckiego i częściowo z francuskiego, ogółem ponad 30 drobnych rozpraw fachowych¹². Po tłumaczeniach stosunkowo krótkich doszło do dłuższych, ważniejszych, np. pracy H. Röttscha: *Książnica Niemiecka w Lipsku*¹³. Recenzowała, szczególnie publikacje w językach obcych, dotyczące bibliotekoznawstwa. Recenzja zbiorcza pt. *Przeglądamy zagraniczne czasopisma bibliotekarskie*¹⁴ stanowi zapowiedź dalszych prac H. Wiackówny w tym zakresie. Przede wszystkim recenzowała na łamach polskich czasopism — *Przeglądu Bibliotecznego* i *Bibliotekarza* — indywidualne niemieckie prace bibliotekoznawcze¹⁵. Począwszy od 1960 r., opracowywała przez wiele lat analizy (ok. 10 rocznie) artykułów z czasopism zagranicznych do *Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*¹⁶.

Była bibliotekarzem-naukowcem — podejmowała szczęśliwe i pożyteczne inicjatywy. Stałe zapoznawanie pracowników bibliotek polskich z nowościami w zakresie wiedzy o książce powstającymi na zachód od Polski jest dużą zasługą H. Wiackówny. Była od 1.01.1966 r. adiunktem naukowo-badawczym. W 1975 r. otrzymała Złoty Krzyż Zasługi i odznakę Zasłużony Działacz Kultury. Po przekroczeniu wieku emerytalnego była jeszcze zatrudniona na części etatu (1.12.1981-31.12.1989 r.).

W ostatnich latach życia zmagiała się z ciężką chorobą. Zmarła 31.07.2001 r. w Warszawie. Pochowana została 3 sierpnia w Radości pod Warszawą.

Jerzy Starnawski

Wpłynęło do redakcji 11 września 2001 r.

¹² Tłumaczenia, adaptacje: J. Waligora-Rittinghaus, E. Richter: *Rzut oka na Danię*. „Zesz. Przekł.” 1957 nr 1 s. 24-28. *Ważniejsze biblioteki Danii*. Tamże 1957 nr 1 s. 29-32. K. Kratzsch: *Z doświadczeń szkolenia specjalnego (zaocznego)*. Tamże 1958 nr 2(3) s. 108. *O projekcie kształcenia zawodowego bibliotekarzy w NRD*. Tamże 1958 nr 2(3) s. 9-15. *O wolnym dostępie — pro i contra*. (Opinie bibliotekarzy NRD). „Bibliotekarz” 1958 nr 11/12 s. 341-345. *Próby badań czytelniczych w bibliotekach Lipska*. Tamże 1958 R. 25 nr 10 s. 299-303. K. Ruden: *O kształceniu bibliotekarzy w Szwecji*. „Zesz. Przekł.” 1958 nr 2(3) s. 15-18. J. Schellenberger: *O propagowaniu literatury w Bułgarii*. Tamże 1958 nr 3(4) s. 8-13. E. Verona: *Bibliotekarz Jugostawii — jego wykształcenie zawodowe i stanowisko*. Tamże 1958 nr 2(3) s. 28-39. P. Bourgeois: *Międzynarodowe problemy dokumentacji i bibliotekarstwa z punktu widzenia FID, FIAB i Unesco*. Tamże 1959 nr 3(7) s. 15-31. E. Verona: *Biblioteki centralne Federacyjnej Ludowej Republiki Jugostawii*. Tamże 1961 nr 1(10) s. 9-19. H. Gittig: *Biuro Informacyjne Bibliotek Niemieckich*. „Bibliotekarz” 1961 nr 5 s. 150-151. R. Böhme, A. Kück: *Przestawiać, ale rozsądnie!* (Z doświadczeń przy przejściu na system wolnego dostępu w średnich i małych bibliotekach). „Zesz. Przekł.” 1962 nr 2/3 (12/13) s. 19-30. H. R. Galvin, M. van Buren: *Budynek małej biblioteki publicznej*. Podręcznik Unesco. Warszawa 1962 (współaut. H. Cirić, M. Wierzbicka). R. Kluth: *Bibliotekarskie i ekonomiczne problemy bibliobusów*. „Zesz. Przekł.” 1963 nr 2(195) s. 2-13. J. Pons: *Bibliobusy miejskie we Francji*. Tamże 1963 nr 2(15) s. 43-45. J. K. Rider: *Służba informacyjna bibliotek publicznych [W. Brytanii]*. Tamże 1963 nr 1(14) s. 30-47. H. Ruppe: *Doświadczenia bibliobusów w Salzburгу*. Tamże 1963 nr 2(15) s. 57-62. J. Bleton: *Urządzenie małych bibliotek publicznych*. Tamże 1965 nr 3(19) s. 3-26. W. Müller: *Informacja naukowo-techniczna i ekonomiczna Niemieckiej Książnicy w Lipsku*. Tamże 1965 nr 2(18) s. 93-103. L. Schumacher: *Podstawy kalkulacji i obliczania kosztów uzupełniania oraz rozbudowy księgozbioru w bibliotece publicznej*. Tamże 1966 nr 2(21) s. 23-39. E. Siek: *Wizyta w polskich bibliotekach powszechnych*. (Zagadnienia organizacyjne). „Bibliotekarz” 1966 nr 4 s. 108-111. K. F. Euler: *O czytelnictwie chorych*. „Zesz. Przekł.” 1968 nr 1(22) s. 51-56. H. Schmidt: *Biblioteki szpitalne w Monachium*. Tamże 1968 nr 1(22) s. 22-28. I. Schmidt-Schädelin: *Biblioteka szpitalna jako specjalna dziedzina pracy bibliotecznej*. Tamże 1968 nr 1(22) s. 9-16. F. Krause: *O współpracy między bibliotekami niemieckimi i polskimi (na przykładzie Deutsche Staatsbibliothek w Berlinie)*. Tamże 1969 nr 3 s. 7-14. *Sprawozdanie z działalności Podkomisji IFLA do Spraw Bibliotek i Pracy z Dziećmi w l. 1955-1969*. Tamże 1971 nr 27 s. 155-162. J. Thuss: *System depozytowy*. O jednej z form dokumentacji czasopiśmiennictwa. Tamże 1978 nr 38 s. 95-98. H. A. Gerster: *Mediateka szkoły średniej jako filia biblioteki publicznej*. Tamże 1980 nr 41 s. 54-56. G. O. Hülpmusch: *O kształceniu studentów jako użytkowników bibliotek w szkołach wyższych i uniwersytetach*. Tamże 1982 nr 44 s. 34-38.

¹³ „Rocz. Bibl. Nar.” 1973 s. 43-62.

¹⁴ „Bibliotekarz” 1958 nr 1/2 s. 57-61, nr 3 s. 90-96.

¹⁵ Np. *Taschenbuch für Bibliothekare und Bibliotheksheftes*. Leipzig 1958. „Prz. Bibl.” 1960 z. 2 s. 176-177. — *Kleine Bibliothekskunde*. Leipzig 1963. „Bibliotekarz” 1964 nr 1 s. 23-24.

¹⁶ Pełną bibliografię prac. H. Wiackówny z l. 1957-1984 opublikowano w *Bibliografii publikacji pracowników IKiCZ 1955-1984*. Warszawa 1987 s. 96-100 poz. 1563-1629.

KRYSTYNA GIEDA
(1948-2001)

W dniu 22.11.2001 r. zmarła dr Krystyna Gieda, starszy wykładowca w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, doświadczony dydaktyk. W październiku, na miesiąc przed śmiercią, minęło 30 lat Jej pracy we wrocławskiej uczelni. Odeszła dobra, wrażliwa osoba, życzliwa i otwarta na sprawy innych ludzi, gotowa do pomocy, pełna poświęcenia w pracy zawodowej. Odszedł wierny i lojalny przyjaciel, ukochana Siostra.

Krystyna urodziła się 8.07.1948 r. w Szyńkowcach na Grodzieńszczyźnie, po 1945 r. włączonej do Białorusi. Podczas nauki w szkole podstawowej obowiązywał białoruski i rosyjski, ale w domu rodzinnym niepodzielnie królował język ojczysty. Podstawą poznawania polskiej literatury były zachowane sprzed wojny książki, w tym wydanie dzieł Adama Mickiewicza. Rodzice, Franciszka z domu Filutkiewicz i Albin Gieda, zaszczyli zarówno miłość do polskości, jak i zamiłowanie do książek — klasyki polskiej i rosyjskiej.

W kwietniu 1959 r. wraz z rodzicami i siostrami Krystyna wyjechała z położonej w ZSRR ojcowizny. Rodzina zamieszkała w Giżycku na Mazurach. W latach nauki w giżyckim liceum ogólnokształcącym wcześniejsze zamiłowanie do czytania przerodziło się w żywe zainteresowanie pracą biblioteczną. Wybór kierunku studiów nie był dla nikogo zaskoczeniem — w październiku 1966 r. Krystyna zaczęła studiować bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Wrocławskim. Pracę magisterską „Literatura piękna rosyjska i radziecka w programie polskiego wydawcy w latach 1945—1957” napisała pod kierunkiem prof. dr. Karola Głombiowskiego i obroniła ją w 1970 r.

Po rocznym stażu Krystyna rozpoczęła pracę w Zakładzie Nauki o Książce, którym kierował wówczas prof. dr Antoni Knot. Prowadziła zajęcia z bibliotekoznawstwa, a później z bibliografii i informacji naukowej.

Kiedy nadarzyła się możliwość podjęcia studiów doktoranckich, Krystyna wyjechała do Petersburga (ówczesnego Leningradu). Obrona pracy doktorskiej „Optymalizacja obsługi biblioteczno-bibliograficznej i informacyjnej w polskich bibliotekach naukowych” odbyła się w 1977 r. Opiekunem młodej

doktorantki i jej promotorem była nie żyjąca już Natalia Karpowa z Państwowego Instytutu Kultury w Petersburgu, wybitna osobowość, znana i ceniona poetka. Po powrocie do Wrocławia w kręgu naukowo-dydaktycznych zainteresowań Krystyny znalazło się kilka dyscyplin: informacja naukowa, języki informacyjne, bibliografia, opracowanie dokumentów. Na Jej dorobek składają się artykuły dotyczące działalności informacyjnej bibliotek polskich i zagranicznych, recenzje książek z zakresu informacji naukowej i bibliografii, przewodniki metodyczne dla studentów bibliotekoznawstwa, publikowane referaty i wystąpienia z konferencji poświęconych problemom informacji naukowej, kształceniu bibliotekarzy oraz pracowników informacji naukowej. Znaczną część Jej dorobku stanowią tłumaczenia literatury fachowej z rosyjskiego (m.in. tekstów z zakresu teorii sztuki książki, prac z dziedziny bibliometrii, materiałów do nowej edycji encyklopedii wiedzy o książce) i na rosyjski (streszczenia artykułów zamieszczanych na łamach *Studiów o Książce*, „*Roczników Bibliotecznych*). Ostatnią z Jej prac stanowiło przygotowanie materiałów do śląskiej bibliografii bibliologicznej.

Od 1980 r. Krystyna prowadziła seminarium magisterskie na Zaocznym Studium Bibliotekoznawstwa. Była promotorką ponad 50 prac magisterskich. Tematyka prac pisanych pod Jej kierunkiem wiązała się z informacyjną działalnością bibliotek, z działalnością ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, dotyczyła analizy czasopism bibliotekarskich, programów i systemów informacyjnych.

Przez ostatnich 10 lat Krystyna kierowała Podyplomowym Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej o kierunku ogólnym, przeznaczonym dla bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach naukowych i publicznych, oraz o kierunku „biblioteki szkolne i pedagogiczne” dla nauczycieli bibliotekarzy. Aby od strony praktycznej poznać specyfikę pracy obecnych bibliotek szkolnych i jak najlepiej dostosować program studium do potrzeb nauczycieli bibliotekarzy, Krystyna podjęła dodatkową pracę w bibliotece jednego z wrocławskich liceów.

Choroba zaatakowała nagle i bezlitośnie, nie dając żadnych szans. I już nie ma prawego i lojalnego, wrażliwego i dobrego człowieka. Przez cały grudzień i styczeń docierały tragicznie spóźnione życzenia świąteczne i wyrazy pamięci z różnych stron Polski — od Jej znajomych i przyjaciół, od byłych studentów, od osób, którym pomogła w rozwiązaniu poważnych życiowych problemów.

Pozostawiła po sobie smutek i ból w sercu najbliższych.

Anna Hołyk, Alicja Szoszew

Wpłynęło do redakcji 5 kwietnia 2002 r.

KRONIKA KRAJOWA

OBRADY SEJMOWEJ KOMISJI KULTURY I ŚRODKÓW PRZEKAZU

W dniu 12.02.2002 r. w Bibliotece Narodowej odbyło się posiedzenie wyjazdowe Sejmowej Komisji Kultury i Środków Przekazu. Poza członkami Komisji w obradach wzięli także udział przedstawiciele Ministerstwa Kultury (wiceminister Rafał Skąpski i dyr. Departamentu Książki Magdalena Ślusarska), związków i organizacji zawodowych działających w BN oraz dyrektorzy niektórych bibliotek naukowych i publicznych. Głównym przedmiotem obrad były problemy i działalność BN w trudnej sytuacji ekonomicznej kraju. Swoją opinię na te sprawy przedstawiło Min. Kult., dyrekcja BN, a także przedstawiciele innych krajowych bibliotek i organizacji zawodowych, którzy wskazywali na znaczenie pozycji i rolę BN w całym polskim bibliotekarstwie oraz ściśle związki jego funkcjonowania z kondycją narodowej książki. Posłowie w dyskusji potwierdzili opinię, że nie można ograniczać zadań i działalności BN, należy jej przekazać całą sumę tegorocznego dotacji, a także znaleźć środki na jej zwiększenie.

Przewodniczący Komisji Jerzy Wenderlich zapowiedział, że jedno z kolejnych posiedzeń tego gremium będzie poświęcone sytuacji bibliotekarstwa publicznego.

Z PRAC KRAJOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ I RADY DS. NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO

W dniu 16.11.2001 r. na posiedzeniu Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego przedyskutowano i przyjęto memoriał o narodowym zasobie bibliotecznym, opracowany przez zespół w składzie: Elżbieta Dudzińska (Bibl. Gł. Polit. Warsz.), Jan Malicki (Biblioteka Śląska), Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (BN), Dobrosława Platt (ZNiO).

W dniach 3.12.2001 r. w BUW i 18.02.2002 r. w GBL obradowały wspólnie KRB i Rada NZB. Zapoznano się m.in. z projektem nowelizacji ustawy o bibliotekach i do końca marca 2002 r. przedłużono termin zgłaszania propozycji zmian w ustawie. Dyskutowano także o konsekwencjach ustawy o zamówieniach publicznych dla zakupów zbiorów bibliotecznych.

RAPORT O BIBLIOTEKACH POLSKICH 2001

Zespół bibliotekarskiego czasopisma elektronicznego EBIB wespół z Fundacją Stefana Batorego opracowały Raport o bibliotekach polskich za rok 2001. Jest on przeznaczony dla Fundacji Billa i Melindy Gates'ów i wiąże się z ubieganiem o środki pozabudżetowe w międzynarodowych fundacjach na rozwój bibliotek w naszym kraju. Raport liczy 11 s. i składa się z następujących rozdziałów: 1. Liczba bibliotek publicznych i centrów informacji w Polsce; 2. Generalne potrzeby informacyjne obywateli polskich; 3. Przegląd usług, jakie oferują biblioteki publiczne w państwie; 4. Finansowanie bibliotek w Polsce; 5. Podejmowanie decyzji w sprawie funkcjonowania bibliotek w Polsce na szczeblu rządowym i niższym (rząd, samorząd, prywatny podmiot); 6. Dostęp do Internetu w Polsce i wsparcie państwa w tej sprawie; 7. System edukacji bibliotekarzy w Polsce, permanentne kształcenie i system szkoleń zawodowych; 8. Potencjał finansowy i chęci państwa w zakresie późniejszego finansowania rozpoczętych przedsięwzięć; 9. Opłaty za usługi pobierane są przez biblioteki publiczne w Polsce; 10. Regionalne dane statystyczne opisujące społeczność lokalną. Raportowi towarzyszą wykazy: literatury przedmiotu (w tym osobno dotyczącej statystyki bibliotek), przepisów prawnych dotyczących bibliotek, bieżących dokumentów rządowych. Raport ma dwie wersje językowe: angielską i polską, można go znaleźć na stronach EBIB [http://ebib.oss.wroc.pl/raporty/raport 2001.html](http://ebib.oss.wroc.pl/raporty/raport%202001.html).

KONWENT ORGANIZACJI Z OBSZARU BIBLIOTEKARSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

W dniu 1.02.2002 r. przewodniczący ZG SBP zorganizował spotkanie przedstawicieli: Federacji Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki, Konferencji Dyrektorów Szkół Wyższych, Krajowej Sekcji Związków Zawodowych Pracowników Bibliotek Publicznych NSZZ „Solidarność”, Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Polskiego Towarzystwa Czytelniczego, Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej, Polskiego Związku Bibliotek. Celem było rozważenie zacieśnienia współpracy w zakresie: prawodawstwa służącego bibliotekoznawstwu i informacji naukowej, polityki bibliotecznej, pragmatyki zawodu bibliotekarskiego, współpracy międzynarodowej, rządowych programów specjalnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, tworzenia konsorcjów bibliotecznych (zespołu negocjacyjnego dla zakupów konsorcjalnych). Zebrani postanowili działać wspólnie w ramach Konwentu Organizacji z Obszaru Bibliotekarstwa i Informacji Naukowej. Rozpocznie on działanie po podpisaniu deklaracji przez organizacje chętne do współpracy w tej formie.

WALNE ZGROMADZENIE POLSKIEGO ZWIĄZKU BIBLIOTEK

W dniu 20.02.2002 r. w BN odbyło się III Walne Zgromadzenie Członków Polskiego Związku Bibliotek. W programie znalazły się wystąpienia zaproszonych gości, w tym przedstawiciele Ministerstwa Kultury i innych organizacji bibliotekarskich. Złożono sprawozdanie z rocznej działalności (marzec 2001

— luty 2002) oraz podjęto uchwały, m.in. o przystąpieniu do Polskiej Izby Książki i powołaniu Pełnomocników Wojewódzkich Związku.

KONFERENCJA DYREKTORÓW BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

W dniu 23.11.2001 r. w siedzibie krakowskiej AGH odbył się czwarty zjazd Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych. W pierwszej części obrad przedstawiono stan prac nad tworzeniem wspólnych katalogów i narzędzi do przeszukiwania katalogów rozproszonych (Maria Burchard, Grzegorz Płoszajski, Tomasz Wolniewicz). Drugą część spotkania poświęcono omówieniu działalności Rady Wykonawczej Konferencji. Poruszono m. in. problemy: kształcenia ustawicznego bibliotekarzy, opracowania standardów bibliotecznych, efektywności zarządzania biblioteką, gromadzenia zbiorów. Zaproponowano powołanie zespołów tematycznych wspierających Radę, podkreślono konieczność tworzenia lobby na rzecz bibliotek.

AKREDYTACJA KIERUNKU BIBLIOTEKOZNAWSTWO I INFORMACJA NAUKOWO-TECHNICZNA

Zespół Ekspertów dla Kierunku Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowo-Techniczna Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej opracował standardy akredytacji tego kierunku. Odnoszą się one do uniwersyteckich studiów magisterskich i powinny podlegać stałej weryfikacji w zależności od zmieniających się potrzeb społeczeństwa w odniesieniu do bibliotek, książki i pokrewnych instytucji informacyjnych. Standardy określają obsadę kadrową, program nauczania, niezbędną bazę naukowo-dydaktyczną, oceny jakości kształcenia. Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronach <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/29/standardy.html>.

BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIE NA PRZEŁOMIE WIEKÓW

W dniach 28-29.05.2001 r. Bibl. Gł. Uniw. Warmińsko-Mazurskiego zorganizowała konferencję naukową pn. Problemy funkcjonowania bibliotek uniwersyteckich na przełomie wieków. W programie znalazły się następujące wystąpienia dyrektorów bibliotek szkół wyższych: Stefan Czaja (UMK, Toruń): „Wizja polskich bibliotek naukowych na przełomie XXI wieku”; Artur Jazdon (UAM, Poznań): „Problemy finansowania bibliotek uniwersyteckich”; Urszula Sawicka (Bibl. Gł. Uniw. Gdańskiego): „Przełamywanie schematów w zakresie gromadzenia zbiorów w bibliotekach akademickich”; Henryk Hollender (BUW): „Aktualny stan prac nad katalogiem centralnym NUKat”; E. Dudzińska (Bibl. Gł. Polit. Warszawskiej): „Współpraca bibliotek naukowych w zakresie dostępu do czasopism elektronicznych i baz danych”; Danuta Konieczna (Bibl. Gł. UWM, Olsztyn): Wybrane problemy działalności Biblioteki Głównej UWM w Olsztynie”. Teksty referatów oraz sprawozdanie z konferencji dostępne są na stronach EBIBU <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/bguwm/index.html>.

PROGRAM „LIBRARIUS” FUNDACJI NA RZECZ NAUKI POLSKIEJ

W dniach 19-20.11.2001 r. w UMK w Toruniu odbyła się konferencja podsumowująca program „Librarius”, realizowany w l. 1995-1999 przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Celem programu było wspieranie poprawy bazy technicznej bibliotek naukowych, szczególnie w szkołach wyższych. Dopuszczono biblioteki w sprzęt i urządzenia, finansowano końcowe etapy inwestycji budowlanych lub adaptacyjnych. Ogółem w programie „Librarius” przyznano 87 subwencji na kwotę ok. 22 mln zł. Na konferencji toruńskiej wystąpili przedstawiciele Fundacji oraz beneficjentów. Mówiono zarówno o konkretnych spożytkowaniach dotacji, jak i skali potrzeb polskich bibliotek naukowych w zakresie modernizacji, ochrony i zabezpieczenia zbiorów itd. Drugiego dnia obrad H. Hollender poprowadził dyskusję panelową „XXI wiek — refleksja nad czasem i losem książki, bibliotek i czytelników. Stan, perspektywy, potrzeby i uwarunkowania rozwoju bibliotek polskich”. Konferencji towarzyszyły 4 wystawy okolicznościowe zorganizowane przez Bibl. Gł. UMK.

INTERNET W BIBLIOTECE

W dniach 10-11.12.2001 r. we Wrocławiu odbyła się ogólnopolska konferencja „Internet w bibliotece — próba bilansu i perspektywy rozwoju”. Organizatorami były: Politechnika Wrocławska i SBP. Podczas konferencji przedstawiono możliwości dostępu do Internetu w bibliotekach naukowych, publicznych, szkolnych i pedagogicznych. Podsumowano także ankietę nt. Internetu w polskich bibliotekach, przedstawiono raport z 2001 r. dotyczący bibliotek na stronach www. Dyskusja panelowa poświęcona była problemom, jakie rodzi oraz zadaniom, jakie stawia przed bibliotekami Internet. Mówiono także o międzybibliotecznym, elektronicznym systemie przesyłania i dostarczania dokumentów, sposobach pozyskiwania tanich lub darmowych oprogramowań, omawiano zasoby sieciowe: bibliografie, katalogi, bazy danych z różnych dziedzin wiedzy. Kilka wystąpień poświęconych było wykorzystaniu Internetu do celów edukacyjnych i szkoleniowych.

KLASYFIKACJA TEKSTÓW LITERACKICH

W dniach 29-30.11.2001 r. w Warszawie odbyła się ogólnopolska konferencja poświęcona problematyce „Formułowania charakterystyk wyszukiwawczych literatury pięknej dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży”. Organizatorami były: Zarząd Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów przy ZG SBP, BN, IINiSB UW. Wprowadzeniem do obrad były referaty dotyczące bibliotecznej klasyfikacji tekstów literackich i problemów genologicznych. Mówiono także o dawnej i współczesnej literaturze dla dzieci i młodzieży (Małgorzata Chrobak, Grzegorz Leszczyński, Joanna Papuzińska), także jej dostępności w Internecie (Michał Zając). Ważną częścią programu konferencji były wypowiedzi dotyczące charakterystyk wyszukiwawczych i tematowania literatury dla dzieci i młodzieży w różnych bibliotekach krajowych.

KSIAŻKI W LICZBACH

W dniu 21.01.2002 r. w BN odbyło się spotkanie dyskusyjne z okazji ukazania się 46. rocznika *Ruchu Wydawniczego w Liczbach 2000*. W spotkaniu wzięli udział wydawcy, bibliotekarze, przedstawiciele organizacji zajmujących się książką, dziennikarze. O „Zmianach w produkcji książek na podstawie dziesięciu roczników *Ruchu Wydawniczego w Liczbach*” mówiła Krystyna Bańkowska-Bober (BN), Witold Adamiec (BN) omówił *Ruch Wydawniczy* jako źródło wiedzy o kulturze ostatnich dziesięcioleci, a red. *Rzeczypospolitej* Łukasz Gołębiowski porównał „Dane prasowe a dane *Ruchu Wydawniczego w Liczbach*”. Następnie dyskutowano o metodach opracowywania statystyki wydawniczej, problemach z eo, przepisach prawnych i normach określających zakres obowiązkowej rejestracji publikacji.

BIBLIOTEKI PUBLICZNE W ERZE CYFROWEJ

W maju 2001 r. zainicjowana została Sieć Doskonalenia PULMAN, w ramach programu tematycznego UE „Tworzenie społeczeństwa informacyjnego przyjaznego użytkownikowi”. Ma ona m. in. promować wśród europejskich bibliotek publicznych, a także innych instytucji kulturalnych, najlepsze przykłady rozwiązań realizacji technikami cyfrowymi takich usług, jak np.: dostęp online do kultury, kształcenie ustawiczne. Ma także sponsorować warsztaty szkoleniowe dla kadry kierowniczej bibliotek publicznych. Koordynatorem polskim projektu jest WBP w Olsztynie, a współkoordynatorem Bibl. Publ. m.st. Warszawy (koordynatorem europejskim jest Jan van Vaerenbergh z Biblioteki Miejskiej w Antwerpii).

400 LAT BIBLIOTEKARSTWA ELBLĄSKIEGO

W dniu 23.11.2001 r. odbył się uroczysty jubileusz 400-lecia bibliotekarstwa elbląskiego. Obchody zorganizowały Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida wspólnie z Okręgiem Elbląskim SBP. Uroczystościom towarzyszyła konferencja „Biblioteka Elbląska”, na której przedstawiono, na tle życia kulturalnego miasta, dzieje biblioteki miejskiej od XVII stulecia po dzień dzisiejszy, źródła do historii Elbląga XIX i XX w. w zbiorach biblioteki jubilatki, a także zgromadzone tam grafiki elbląskie i medale. Konferencji towarzyszyła wystawa „Skarby gromadzone przez wieki w Bibliotece Elbląskiej”.

PRZEMIESZCZONE DOBRA KULTURY

Fundacja im. Stefana Batorego zorganizowała w dn. 25-26.01.2002 r. międzynarodową konferencję „Przemieszczone dobra kultury. Przypadek Europy Zachodniej i problemy państw Europy Środkowej i Wschodniej w XX wieku”. Udział w niej wzięli goście z Białorusi, Litwy, Niemiec, Rosji, Ukrainy, Węgier. Wśród uczestników byli archiwiści, bibliotekarze, muzealnicy, prawnicy, socjologowie, publicyści. Referat wprowadzający wygłosił Krzysztof Pomian, a obrady toczyły się w czterech sesjach tematycznych: 1. Naród, państwo a dziedzictwo kulturowe; 2. Rewindykacje i prawo; 3. Przypadek

Europy Środkowej i Wschodniej; 4. Sposoby rozwiązań. Spośród bibliotekarzy obecni byli m.in. pracownicy Wszechrosyjskiej Biblioteki Literatury Zagranicznej w Moskwie, w zbiorach której znajduje się wiele zagrabionych europejskich księgozbiorów, m.in. słynna węgierska biblioteka klasztoru w Sros-patok.

SZKOLENIE NAUCZYCIELI BIBLIOTEKARZY

Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie przedstawił najnowszą ofertę szkolenia bibliotekarzy nauczycieli. Obejmuje ona: podstawy informatyzacji pracy bibliotekarza, programy MOL i MAK, Internet i multimedia dla bibliotekarzy, wykorzystanie technologii informacji i komunikacji w realizacji zajęć z edukacji czytelniczej i medialnej. Szkolenia trwają 40 godz. i prowadzone są w nowoczesnie wyposażonych pracowniach.

DOROCZNA SESJA VARSAVIANISTYCZNA

W dniu 21.10.2001 r. Bibl. Publ. m.st. Warszawy — Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego i ZG Towarzystwa Przyjaciół Książki zorganizowały kolejną sesję varsavianistyczną poświęconą „Antykwariatom dawnej Warszawy”. Referaty wygłosili: Michał Hilchen — „Hieronim Wilder i jego Antykwariat Polski”; Roman Nowoszewski — „Antykwariat Jakuba Kazimierza Gieysztor”; Andrzej Skrzypczak — „Antykwariaty żydowskie w Warszawie”. Obradom przewodniczył Janusz Durko.

KONSERWACJA I OCHRONA ZBIORÓW

W dniach 5-6.11.2001 r. w BJ odbyło się spotkanie poświęcone konserwacji i ochronie zbiorów archiwalnych i bibliotecznych w świetle prac podjętych nad ratowaniem zakwaszonych zbiorów. W wystąpieniu wprowadzającym dyr. BJ Krzysztof Zamorski omówił plany i realizację wieloletniego (2000-2008) programu rządowego „Kwaśny papier. Ratowanie w skali masowej zagrożonych polskich zbiorów bibliotecznych i archiwalnych”. Następnie zaprezentowano stan badań nad kwaśnym papierem oraz metody jego masowego odkwaszania (Tomasz Łojewski, UJ), konserwatorskie metody wzmacniania osłabionych papierów (Władysław Sobucki, BN). Podczas drugiego dnia skoncentrowano się na problemach reprodukcji zbiorów jako jednego ze sposobów ich ochrony i zachowania. Mówiono o technikach mikrofilmowania i digitalizacji (Barbara Drewniewska-Idziak, BN), drukach komputerowych (Marzena Ciechomska, W. Sobudzki, BN), mikrofilmowaniu i mikrofiszowaniu w BJ (Marcin Kęsek), oraz reprodukcji zbiorów w bibliotekach publicznych (Krystyna Wyszomirska, WBP i Książnica Miejska im. M. Kopernika w Toruniu).

W dniach 26-27.11.2001 r. przedstawiciele Działu Ochrony i Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych BN przekazali Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Opolu znaczną część zbiorów, która po powodzi w 1997 r. została poddana konserwacji w BN (osuszanie, zdezynfekowanie i oczyszczenie). Do Opola powrócił cały zbiór druków nowszych i 105 starych druków. W BN prowadzone są dalsze prace nad kolejnymi 79 starymi drukami. Potrwają one do końca czerwca 2002 r.

W dniu 29.11.2001 r. w BN otwarto nowe Laboratorium Chemiczno-Mikrobiologiczne, które mieści się w specjalnie zaprojektowanym i wykonanym budynku. Dysponuje ono najnowocześniejszym sprzętem w kraju. Jest on bezpieczny, ekologiczny i skuteczny w działaniu. Oficjalne otwarcie z udziałem licznych gości — przedstawiciele archiwów i bibliotek, szefów zagranicznych przedsiębiorstw, od których zakupiono wyposażenie Laboratorium — odbyło się w dn. 28.01.2002 r. Do głównych zadań Laboratorium należy m.in. wykonywanie specjalistycznych badań obiektów przyjmowanych do konserwacji, nadzór nad warunkami zbiorów przechowywanych w BN, wykonywanie prac badawczych dotyczących ochrony i konserwacji zbiorów.

KONKURS CZYTELNICZY DLA MAŁYCH BIBLIOTEK

W dniu 8.12.2001 r. w BN odbyło się uroczyste wręczenie nagród laureatom konkursu na najciekawsze inicjatywy służące krzewieniu czytelnictwa. Był on przeznaczony dla bibliotek z małych miejscowości, a zorganizował go Instytut na Rzecz Demokracji w Europie Wschodniej w ramach projektu „Kampania promocji czytelnictwa w środowiskach lokalnych”. Patronat nad imprezą objął dyr. BN Michał Jagiełło. Po wręczeniu nagród odbyła się dyskusja panelowa nt. roli i kondycji bibliotek w społecznościach lokalnych.

BIBLIOGRAFIA ZAWARTOŚCI CZASOPISM W NOWYM KSZTAŁCIE

Biblioteka Narodowa, wydawca *BZCz*, postanowiła od stycznia 2004 r. zrezygnować z publikowania *Bibliografii* w postaci drukowanej. Od 2002 r. *BZCz* obejmuje wyłącznie czasopisma naukowe i fachowe, a na nośniku elektronicznym opracowywany jest nowy serwis, obejmujący zawartość tygodników i gazet, które do tej pory rejestrowało *BZCz*.

BIBLIOTEKI, ZBIORY, BYLI WŁAŚCICIELE

Zakończyły się kolejne batalie o pozostawienie w zbiorach państwowych cennych zbiorów, o które starali się byli właściciele i prawni spadkobiercy. W dn. 6.12.2001 r. w BN podpisano umowę z Janem Arturem Tarnowskim o pozostawieniu w zbiorach, na prawach depozytu, księgozbioru z Dzikowa, który od 1949 r. znajdował się w narodowej ksiąźnicy. Z kolei w dn. 21.01.2002 r. dyrekcja BN podpisała umowę o zakupieniu od prawnych spadkobierców, przechowywanych w zbiorach Biblioteki, rękopisów powieści Henryka Sienkiewicza *Quo vadis* i *Starej baśni* Józefa Ignacego Kraszewskiego. Było to możliwe dzięki ofiarności sponsorów.

WYSTAWY

W dniu 6.12.2001 r. w BN otwarto wystawę „Od Buzułuku do Bolonii. Działalność wydawnicza na szlaku Armii Polskiej na Wschodzie — 2. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych 1941-1946”. Ekspozycję przygotowały BN i CBW, a honorowy patronat nad nią objęła Zofia Hertz z Instytutu Literackiego w Paryżu. Autorami scenariusza i komisarzami wystawy byli Oskar Stanisław

Czarnik i Anna Karczewska (IKiCz BN). W dniu 3.03.2002 r. w Książnicy Cieszyńskiej otwarto wystawę „Publico Teschinensii Urbis Usni... Biblioteka ks. Leopolda Jana Szersznika 1802-2002”. Otwarcia towarzyszyła prezentacja odrestaurowanego wyposażenia biblioteki ks. L. J. Szersznika oraz odsłonięcie tablicy fundacyjnej ozdobionej inskrypcją jego autorstwa.

KRONIKA ZAGRANICZNA

67. KONFERENCJA OGÓLNA IFLA

Frekwencja podczas 67. Konferencji Ogólnej IFLA w dn. 16-25.08.2001 r. w Bostonie przekroczyła wszystkie dotychczasowe rekordy. Zarejestrowano na niej ponad 5300 osób (w tym ponad 4200 delegatów) ze 147 państw. Temat przewodni to: Biblioteki i bibliotekarze: przeobrażenia w wieku nauki (Libraries and librarians: making a difference in the knowledge age). Odbyło się wiele posiedzeń otwartych, warsztatów, spotkań na tematy ekonomiczne, wystaw oraz konferencji i pokazów towarzyszących. Codziennie ukazywał się *IFLA Express* w językach angielskim, francuskim i rosyjskim. Referaty były dostępne w IFLANET.

Duże znaczenie dla rozwoju międzynarodowej współpracy i wymiany danych miały obrady Wydziału IV Bibliographic Control odbywające się w obrębie jego 3 sekcji: Bibliography, Cataloguing, Classification and Indexing. Poświęcone były m.in. przedstawieniu planów działania poszczególnych sekcji na l. 2001-2003 i dyskusji nad nimi. Plan Sekcji Bibliografii dotyczył również zakresu działania Sekcji Bibliotek Narodowych i Sekcji Technologii Informacyjnej. Głównym zadaniem Sekcji Katalogowania jest przygotowanie zasad, które ułatwią międzynarodową współpracę w tej dziedzinie. Obrady dotyczyły też w dużym stopniu rewizji poszczególnych ISBD i wymagań funkcjonalnych wobec rekordów bibliograficznych (Functional Requirements for Bibliographic Records — FRBR). Sekcja Klasyfikacji i Indeksowania dyskutowała o problemach wielojęzycznego dostępu do systemów informacyjnych oraz o metodach kształcenia w dziedzinie klasyfikacji.

Library Hi Tech News 2001 nr. 8 s. 5-7,
IFLA Journal 2001 Vol. 27 nr. 5/6 s. 348-350,
Bibliotheksdienst 2001 Jg. 35 H. 11 s. 1492-1511

BIBLIOTEKI A WOLNY DOSTĘP DO INFORMACJI I SWOBODA WYPOWIEDZI

Międzynarodowy Komitet IFLA/FAIFE (Freedom of Access to Information and Freedom of Expression) i jego biuro w Kopenhadze zostały powołane przez IFLA już w końcu lat 90. Nowy, liczący 27 osób Komitet wybrano podczas Konferencji IFLA w Bostonie w 2001 r.

W działalności Komitetu dużą rolę odgrywa jego witryna elektroniczna (www.faife.dk), która dokumentuje dyskusje i polemiki, udziela rad, przedstawia przykłady rozwiązań itp. Problem dostępu do informacji jest bardzo skomplikowany także w państwach demokratycznych (np.: czy każda informa-

cja powinna być ogólnie dostępna? jakie powinny być ograniczenia?) Problemy bibliotek i rozwiązania prawne w poszczególnych państwach zostały przedstawione w raporcie *Libraries and intellectual freedom* z 1999 r. (dostępny w Biurze IFLA/FAIFE w Kopenhadze). Raport będzie aktualizowany co 2 lata.

Działalność Komitetu IFLA/FAIFE i jego inicjatywy były przedmiotem seminarium pt. „Informationsfreiheit und Bibliotheken: internationale Aspekte”, które odbyło się 18.01.2002 r. w Berlinie.

Bibliotheksdienst 2001 Jg. 35 H. 12 s. 1638-1643

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK Z WYDAWCAMI

Coraz więcej podobnych problemów i konieczność współdziałania w ich rozwiązywaniu sprawiły, że IFLA i IPA (International Publisher's Association) nawiązały kontakt. W skład powołanej wspólnie grupy roboczej wchodzi po 4 przedstawicieli obu organizacji.

Do zakresu jej działalności należą m.in. następujące zagadnienia:

- wymiana informacji nt. starań o realizację swobody wypowiedzi i przeciwstawiania się zagrożeniom,
- starania o zniesienie lub obniżenie podatku VAT na książki i publikacje elektroniczne,
- wymiana poglądów nt. przekazywania bibliotekom publikacji elektronicznych i archiwizowania ich.

Przewiduje się także przygotowanie wspólnego dokumentu o prawie autorskim.

Bibliotheksdienst 2001 Jg. 35 H. 10 s. 137

Z PRAC EBLIDA

Komitet Wykonawczy Europejskiego Biura Stowarzyszeń Bibliotecznych, Informacyjnych i Dokumentacyjnych (The European Bureau of Library, Information and Documentation — EBLIDA) powiększył się ostatnio o przedstawicieli Danii, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Niemiec, Norwegii, Portugalii, Szwecji i Włoch.

W latach 2001-2002 EBLIDA będzie zajmowała się następującymi tematami:

- zastosowanie prawa autorskiego Unii Europejskiej w poszczególnych państwach,
- propozycje zmian dotyczących VAT dla serwisów elektronicznych,
- znaczenie bibliotek dla kształcenia ustawicznego,
- wprowadzenie unowocześnionej sieci usług bibliotek publicznych (program PULMAN — Public Libraries Mobilising Advanced Network finansowany przez Komisję Europejską).

IFLA Journal 2001 Vol. 27 nr. 5/6 s. 369

IFLA i FID

Rada Wykonawcza IFLA wystosowała 14.06.2001 r. list otwarty do swoich członków dotyczący związków IFLA i FID. Federation Internationale d' Information et Documentation przeżywa obecnie poważne trudności finansowe, w 2000 r. ustąpił jej dyrektor, odwołany został kongres, nie ukazuje się *FID Review*. Sekretarz Generalny IFLA został zaproszony na spotkanie Komitetu Wykonawczego FID w listopadzie 2000 r., gdzie przedstawił plan kontynuowania działania FID w obrębie struktury IFLA. Nie podjęto jednak wówczas żadnej decyzji.

Problem powrócił podczas Konferencji Ogólnej IFLA w Bostonie w 2001 r. Zdecydowano wtedy o utworzeniu grupy roboczej, która przygotuje założenia powołania nowego wydziału w strukturze IFLA.

IFLA Journal 2001 Vol. 27 nr. 5/6 s. 341-342

WSPÓLNY PORTAL INTERNETOWY BIBLIOTEK, ARCHIWÓW I MUZEÓW

Jako pierwszy w Niemczech tego typu portal przygotowany jest Gemeinsames Internetportal für Bibliotheken, Archive und Museen (BAM), który umożliwi wyszukiwanie we wspólnej bazie danych zdigitalizowanych dokumentów Centrum Służb Bibliotecznych Badenii-Wirtembergii, Archiwum Regionalnego w Stuttgarcie i Regionalnego Muzeum Techniki i Pracy w Mannheim. Projekt popiera Ministerstwo Nauki, Badań i Sztuki Badenii-Wirtembergii, a Deutsche Forschungsgemeinschaft przeznaczyła na jego realizację ok. 0,5 mln marek.

Bibliotheksdienst 2001 Jg. 35 H. 6 s. 741-742

PONOWNE OTWARCIE DAWNEJ CZYTELNI BIBLIOTEKI BRYTYJSKIEJ

Po przeniesieniu się w 1998 r. Biblioteki Brytyjskiej do nowej siedziby przy dworcu St. Pancras grupa dawnych czytelników przyzwyczajona do atmosfery sławnej, okrągłej czytelnicy w jej dawnym gmachu energicznie zaprotestowała. Otwarta w 1857 r. ogromna, przykryta kopułą czytelnicy cieszyła się wielką sławą. Odwiedzało ją wiele znanych osobistości, m.in. K. Marks, Oskar Wilde, K. Dickens, B. Shaw, M. Gandhi.

Protesty nie odniosły skutku, czytelnicy przenieśli się do nowego gmachu, ale po 2-letniej, bardzo kosztownej (100 mln funtów) renowacji dawna sala została w grudniu 2000 r. ponownie otwarta. Obecnie jest to czytelnicy źródeł informacyjnych. Dysponuje zbiorem liczącym ok. 25 000 wol. i 50 stanowiskami komputerowymi. Odwiedzający mają 3000 miejsc do pracy.

Bibliotheksdienst 2001 Jg. 35 H. 1 s. 85-87

UDZIAŁ POLSKI W III WILEŃSKICH TARGACH KSIĄŻKI

W dniach 7-10.02.2002 r. w Litwie odbywały się III Wileńskie Targi Książki. Zaproszono na nie polskie instytucje: Ars Polone, Zespół Literacki Instytutu

Adama Mickiewicza i Bibliotekę Narodową. Polskie stoisko zorganizował Instytut Polski w Wilnie. BN zaprezentowała swoje najciekawsze publikacje z ostatnich lat. Stoiskiem Biblioteki zainteresował się prezydent Litwy Algirdas Brazauskas, który zwiedzał Targi podczas uroczystości otwarcia. W sali konferencyjnej Pałacu Wystawowego odbyło się spotkanie delegacji BN z przedstawicielami wileńskiego świata kultury, wśród których byli m.in. bibliotekarze, litewscy poloniści, studenci, reprezentanci Polonii. Uczestnicy spotkania interesowali się publikacjami BN oraz kierunkami jej działalności i rozwoju, współpracą ze środowiskami polonijnymi. W Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego pokazano planszową wystawę „Polskie biblioteki”, przygotowaną w 2000 r. na Międzynarodowe Targi Książki we Frankfurcie n. Menem, a w Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych — „Sztukę konserwacji opraw książkowych”.

Informacja od H. Łaskarzewskiej

Wpłynęło do redakcji 11 marca 2002 r.

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

- Marianna Banacka: *Biskup Andrzej Stanisław Kostka Zaluski i jego inicjatywy artystyczne*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 47.
- Bibliografia czasopism warszawskich 1579-1981*. T. 3: Litery M-Q. Oprac. Konrad Zadzki. Warszawa: Bibl. Publ. m.st. Warszawy 2001.
- Sabina Cisek: *Filozoficzne aspekty informacji naukowej*. Kraków: Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego 2002. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1252. Prace z Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, z. 5 [7].
- Marcin Drzewiecki: *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 50.
- Dariusz Grygrowski: *Dokumenty nieksiążkowe w bibliotece*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 46.
- Wojciech Januszko: *Systemy informacji gospodarczej*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 48.
- Andrzej Kempa: *Bibliofilskie silva rerum*. Szkice, notatki, wypisy. Warszawa: Wydaw. SBP 2002.
- Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Pr. zbior. pod red. Elżbiety Barbary Zyburt. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 49.
- Barbara Nałęcz: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla wydawnictwa ciągłego*. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Formaty, Kartoteki, 10.
- Naukowa biblioteka techniczna na początku XXI wieku*. Vademecum. Poznań: Bibl. Gł. Polit. Pozn. 2001. Zapiski Biblioteki Głównej Politechniki Poznańskiej, 10.
- Ochrona narodowego zasobu bibliotecznego w perspektywie wejścia do Unii Europejskiej*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji towarzyszącej Krajowemu Zjazdowi Delegatów SBP. Warszawa-Miedzeszyn, 8-9 czerwca 2001 r. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Propozycje i Materiały, 48.
- Polskie bibliotekarstwo w perspektywie wejścia do Unii Europejskiej*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji towarzyszącej Krajowemu Zjazdowi Delegatów SBP. Warszawa-Miedzeszyn, 8-9 czerwca 2001 r. Warszawa: Wydaw. SBP 2001. Propozycje i Materiały, 48.

Wydawnictwa ciągłe

- Biblioteka*. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2001 nr 5 (14).
- Bibliotekarz* 2001 nr 10-12, 2002 nr 1.
- Bibliotekarz Podlaski* 2001 nr 3.
- Komunikaty*. Biblioteka Narodowa 2001 nr 10-12, 2002 nr 1.
- Poradnik Bibliotekarza* 2001 nr 10-12, 2002 nr 1.
- Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie* 2001 R. 46.
- Zagadnienia Informacji Naukowej* 2001 nr 2 (78).

AUTORZY

- Barbara BIEŃKOWSKA, prof. dr hab. — Warszawa
Lucjan BILIŃSKI, mgr — Ministerstwo Kultury
Maria BOCHAN, mgr — Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Pile
- Janina CYGAŃSKA, mgr — Warszawa
Stanisław CZAJKA, dr — Biblioteka Narodowa
Janusz DUNIN, prof. dr hab. — Uniwersytet Łódzki. Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Ewa GŁOWACKA, dr — Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Anna HOŁYK, mgr — Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu
- Stanisław HRABIA, mgr — Uniwersytet Jagielloński. Biblioteka Instytutu Muzykologii
- Elżbieta JASIŃSKA-JĘDROSZ, mgr — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Andrzej JOPKIEWICZ, mgr — Centralna Biblioteka Statystyczna
Igor KLUCZNY, mgr — Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi
- Piotr MACULEWICZ, mgr — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Henryk SAWONIAK, dr — Warszawa
Jerzy STARNAWSKI, prof. dr hab. — Łódź
Alicja SZOSZEW, mgr — Wrocław
Jacek WOJCIECHOWSKI, prof. dr hab. — Uniwersytet Jagielloński. Instytut Informatyki Naukowej i Bibliotekoznawstwa
- Jan WOŁOSZ, mgr — Biblioteka Narodowa
Hanna ZASADOWA, mgr — Warszawa
Zbigniew ŻMIGRODZKI, prof. dr hab. — Uniwersytet Śląski. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Kronikę krajową oprac.
Hanna ŁASKARZEWSKA, mgr — Biblioteka Narodowa
- Kronikę zagraniczną oprac.
Mirosława KOCIECKA, mgr — Warszawa
- Tł. na jęz. ang.
Krzysztof NOWIŃSKI, dr — Uniwersytet Warszawski

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów do publikacji:

- artykuł nie powinien przekraczać 20 stron, recenzja, sprawozdanie itp.
 - 7 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami, prace można przesyłać również na dyskietkach;
- tekst maszynopisu powinien być napisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines 4,5 cm);
- materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście;
- przypisy należy umieszczać na końcu tekstu lub na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, numer i strony (od-do) lub stronę cytowanego fragmentu;
- do każdego artykułu powinno być dołączone streszczenie autorskie o objętości ok. 1/2 strony maszynopisu;
- autorzy proszeni są o podawanie (oprócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, prywatnego adresu oraz numeru telefonu, a także danych koniecznych do wypełnienia deklaracji podatkowej: data i miejsce urodzenia, imiona rodziców, numer ewidencyjny PESEL, adres rejonowego urzędu skarbowego oraz formy płatności;
- materiały należy dostarczać w maszynopisie w 2 egzemplarzach lub na dyskietce (Word 97) + 1 egz. wydruku.

Przegląd Biblioteczny drukuje materiały oryginalne, tylko takie, których autor nie zamierza publikować w innych czasopismach. Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z autorem.

Ukazał się

SŁOWNIK POLSKICH TOWARZYSTW NAUKOWYCH

Tom 2 część 3 (ostatnia)

Publikacja zawiera:

- 306 opracowań o polskich towarzystwach naukowych i upowszechniających naukę o zamkniętej historii (wśród nich 71 o towarzystwach działających na wschodnich kresach Rzeczypospolitej);
- aneks rejestrujący towarzystwa, o których nie zachowały się materiały źródłowe (94 poz.);
- bibliografię prac ogólnych o społecznym ruchu naukowym (351 poz.);
- indeksy zbiorcze dla części 1–3 tomu 2.

Zamówienia przyjmuje wydawca:

Biblioteka PAN w Warszawie
Pracownia *Słownika polskich towarzystw naukowych*
Plac Defilad 1, PKiN, VI p., 00-901 Warszawa
tel. 656-66-00, 620-33-02, fax 656-66-39
e-mail: biblwaw@pan.pl

ZAMÓWIENIE

Nazwa placówki:

Adres:

Tel./fax:

NIP:

Słownik polskich towarzystw naukowych:

Tom 2 cz. 2 (Warszawa 1994) Cena 35 zł + porto egz.

Tom 2 cz. 3 (Warszawa 2001) Cena 85 zł + porto egz.

Upoważniamy do wystawienia rachunku bez podpisu odbiorcy.

.....
(podpis osoby upoważnionej)

Wkrótce ukaże się:

**POLSKA BIBLIOGRAFIA NAUKOZNAWSTWA
I TECHNOZNAWSTWA
za lata 1995–2000
tom 13/14**

Zamówienia przyjmuje wydawca:

Biblioteka PAN w Warszawie
pl. Defilad 1, PKiN, VI p., 00-901 Warszawa
tel. 620-33-02, 656-66-59
fax 656-66-39
e-mail: biblwaw@pan.pl

Jednocześnie informujemy, że mamy jeszcze w sprzedaży
wcześniej wydane tomy Bibliografii.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

W a r u n k i p r e n u m e r a t y

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Biblioteka PAN w Warszawie
Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego”
Pałac Kultury i Nauki, VI p.
00-901 Warszawa
tel. 656-66-00, 620-33-02, fax 656-66-39
e-mail: biblwaw@pan.pl
NIP 525-10-48-053

Konto: BPAN BPH-PBK III O/Warszawa nr 11101053-411050004438

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na piśmie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące. Odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszyt) wraz z rachunkiem;
- wysyłając zamówienie i opłacając roczną prenumeratę na wyżej podane konto do końca marca roku objętego prenumeratą; po tym terminie opłacenie rocznej prenumeraty nie będzie możliwe;
- ponadto sprzedaż zeszytów bieżących prowadzi: „KOLPORTER” S.A. (02-255 Warszawa ul. Krakowiaków 66/78); GARMOND PRESS S.A. (01-106 Warszawa ul. Nakielska 3); Księgarnia Wysyłkowa „LEXICON” (03-599 Warszawa ul. Kielecka 16 m. 4); „RUCH” S.A. Oddział Warszawa (00-728 Warszawa ul. Kierbedzia 8/10); Księgarnia „Skarbnica”. Anna Włodarczyk (31-929 Kraków os. Centrum C bl. 1); Księgarnia Akademicka Sp. z o.o. (31-008 Kraków ul. Św. Anny 6); Czasopisma Polskie PRESS (08-110 Siedlce ul. Poznańska 4); Poznańska Księgarnia Naukowa „Kapitałka” (61-725 Poznań ul. Mielżyńskiego 27/29); „RUCH” S.A. — oddziały regionalne.

W niedzielę 26 maja 2002 r. odbędzie się

**V Ogólnopolska Pielgrzymka Bibliotekarzy
na Jasną Górę**

Msza św. odprawiona zostanie przed Cudownym Obrazem Najświętszej Maryi Panny o godz. 12⁰⁰. Bezpośrednio po mszy św. w kaplicy Różańcowej przewidziane jest spotkanie bibliotekarzy z całego kraju.

Serdecznie zapraszamy!

Za Duszpasterstwo Bibliotekarzy
mgr Bożena Szczykała

Duszpasterstwo Bibliotekarzy
Archidiecezji Katowickiej
pl. Europy 1
40-021 Katowice